ئۆمەر مەتنۇرى قۇتيار

موزدۇز بالا

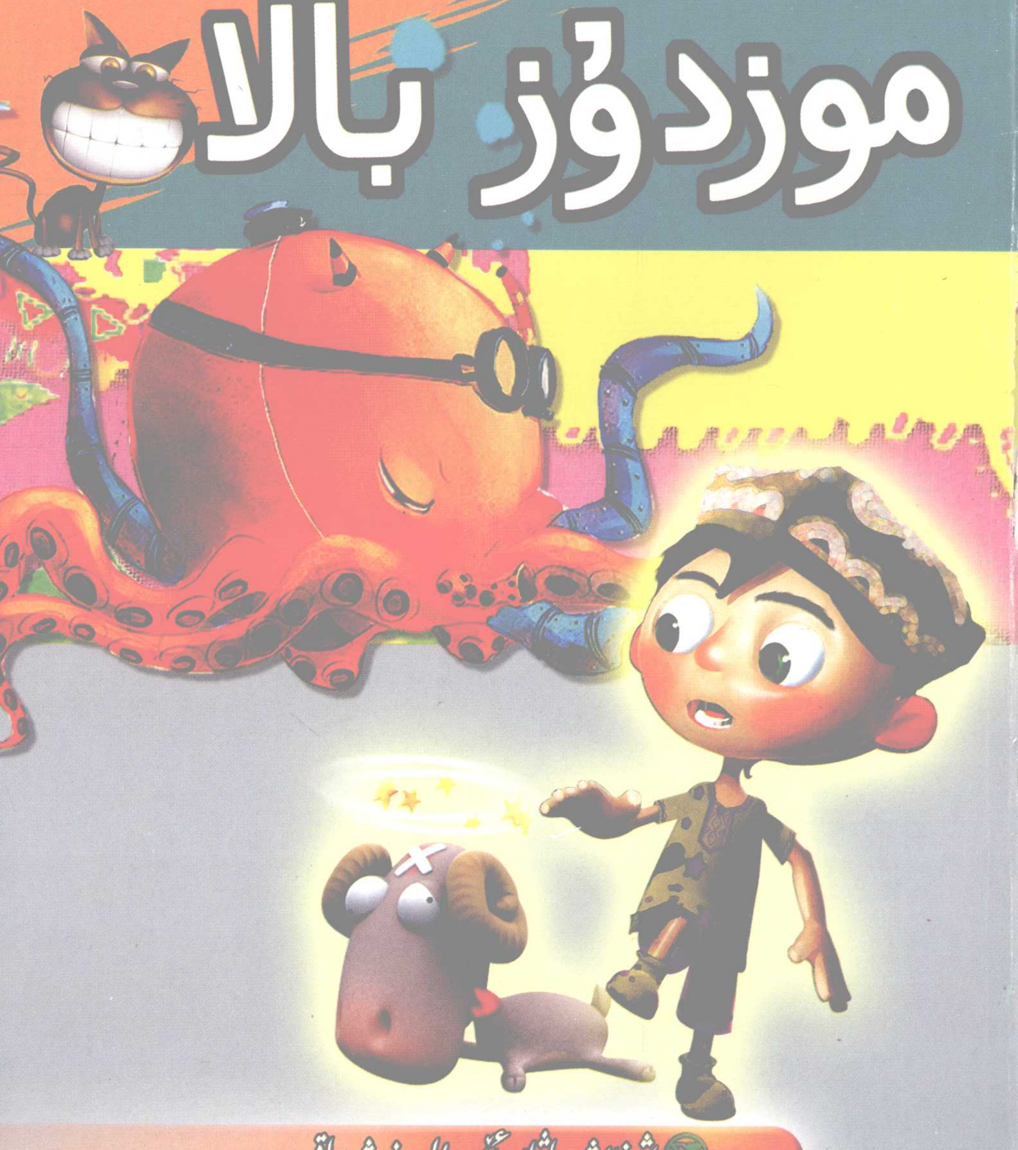

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: غالىب شاھ

موزدۇز بالا

ISBN 978-7-5371-6027-8
9 787537 160278 >
باھاسى: 5.00 يۈەن

ئۆمەر مەتنۇرى قۇتيار

موزدۇز بالا

(ھېكايە - چۆچەك ۋە نەسرلەر)

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

مەسئۇل مۇھەررىرلىرى : قەلبىنۇر قادىر ئارسلان
رامىلە ئابلا
مەسئۇل كوررېكتورى : دىلىيار تۇرسۇن
مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : غالىب شاھ

موزدۇز بالا

(ھېكايە - چۆچەك ۋە نەسرلەر)

ئاپتورى : **ئۆمەر مەتنۇرى قۇتيار**

*

شىنجاڭ ياشلار - ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 2 - كوچا 1 - قورۇ، پ : 830049)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ يىبەيفېڭ باسما چەكلىك شىركىتىدە بېسىلدى
ئۆلچىمى :1168×850مم، 32 كەسلەم، باسما تاۋىقى : 3
2008 - يىل 9 - ئاي 1 - نەشرى
2008 - يىل 9 - ئاي 1 - بېسىلىشى
ISBN978-7 — 5371 — 6027 — 8
سانى : 1—3000
باھاسى : 5.00 يۈەن
بېسىلىشتا، تۈپلەشتە خاتالىق بولسا نەشرىياتىمىزغا ئەۋەتىڭ، تېگىشىپ بېرىمىز

图书在版编目(CIP)数据

小补鞋匠:维吾尔文/吾买尔·买提努热·库吐亚尔著.
—乌鲁木齐：新疆青少年出版社，2008.9
ISBN978—7—5371—6027—8

Ⅰ.小… Ⅱ.吾… Ⅲ.儿童文学—作品集—中国—
当代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.I287.47

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 141066 号

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

责任编辑：卡丽拜努尔·卡德尔·阿尔斯朗
热米拉·阿布拉
责任校对：迪力亚尔·吐尔逊
封面设计：阿力甫·夏

小补鞋匠（维吾尔文）

（儿童故事，童话与散文）

吾买尔·买提努热·库吐亚尔　著

新疆青少年出版社出版
（乌鲁木齐市胜利路二巷1号　邮编：830049）
新疆新华书店发行
新疆翼百丰印务有限公司印刷
850×1168毫米　32开本　3印张
2008年9月第1版　2008年9月第1次印刷
印数：1—3000

ISBN978－7－5371－6027－8　定价：5.00元
如有印刷装订问题请直接同出版社调换

مۇندەرىجە

ھېكايىلەر

بارىكاللا، قىزىم 3
ئالىم «قاپاق» 6
نادىرەنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسى 9
رەسسام بولغۇم بار 13
سىڭلىم 18
بىر مو پۇل 21
توكۇر قۇشقاچ 25
تۇغۇلغان كۈن سوۋغىسى 28
موزدۇز بالا 31

چۆچەكلەر

ئۆمۈچۈك بىلەن چىۋىن 35
قاغا 39
مۈشۈك بىلەن چاشقان 44
مودا توشقان 49
تۇخۇم تۇغىدىغان خوراز 53
بىھى ھەققىدە چۆچەك 60

نەسرلەر

مەن ئوقۇيمەن 65

بىر بالا 67
ماڭا يول بېرىڭلار 70
ئۈمىد يۇلتۇزى 72
بەخت قۇياشى 76
كەپتەر 78
دوستۇم، قولۇڭنى بەر 80
ھايات يىلتىزى 82
ئۆزۈڭنى سۆي 85
مەن ۋە قۇشلار 87
ئىلتىجا 89

www.uyghurkitap.com

هیکایەل

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com

بارىكاللا ، قىزىم

بالىلىرىمنى كىچىكىدىن باشلاپ تېجەشلىك قىلىپ تەربىيە-لەش مەقسىتىدە ھەربىرىگە بىردىن كىچىك ساندۇق ياسىتىپ بەرگەنىدىم . ئۇلار ئانچە - مۇنچە ئاشقان پارچە پۇللىرىنى ئەنە شۇ كىچىككىنە ئېغىزى بار ئۇماق «خەزىنە»سىگە يىغىشاتتى - دە ، مۇشۇكنىڭ كۆزىدەك قۇلۇپلارنى سېلىشىپ ، ئاچقۇچنى ئۆ-زى بىلىشىدىغان يەرلەرگە تىقىشاتتى . مەنمۇ پۇلنى نەگە ، نېمىگە خەجلەش ھەققىدە ئېرىنمەي چۈشەندۈرۈپ تۇراتتىم . شۇڭىمۇ بالىلىرىم پۇللىرىنى قالايمىقان بۇزۇپ - چاچماي ، زۆرۈر ئىشلى-رىغا ئىشلىتەتتى . كۆپ ھاللاردا ئۆزلىرىگە كىتاب سېتىۋالاتتى .

بۇ يىل مائاشىنىڭ ئومۇميۈزلۈك ئۆسۈشى بىلەن قۇربان ھېيت ئالاھىدە خۇشاللىق ، تەنتەنە ئىچىدە يېتىپ كەلدى . بالىلارغا بېرىدىغان پۇللارنىڭ سانىمۇ ئىككى - ئۈچ كويدىن بەش- ئون كويغا كۆتۈرۈلدى . شۇڭا كوچا - كويلاردا ، چىرايلار-دا ھېيت شادلىقى جىلۋىلىنىپ تۇراتتى . قارىسام ، بالىلىرىم مول ھوسۇل ئالغان دېھقاندەك ئىنتايىن شادىمان ئىدى .

— مېنىڭ بىر يۈز يەتمىش كوي بوپتۇ ، — دەيتتى ئاچىسى ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ماختىنىپ .

— مېنىڭ بىر يۈز ئون كوي بوپتۇ . بۇنىڭغا لۇغەت بىلەن «ھازىرقى بالىلار كارامەت» دېگەن كىتابنى سېتىۋالسام نېمىدې-گەن ياخشى- ھە ! — دەيتتى ئوغلۇم ئاراپات پۇللىرىنى رەتلەۋې-تىپ .

— ئاچا ، ئاكا ، مېنىڭمۇ توقسان كوي بوپتۇ ، مەنمۇ «ئۇيـ-غۇر خەلق بالىلار چۆچەكلىرى» دېگەن كىتابنى سېتىۋال-

سام ، ۋاھ ··· ، — دەيتتى كەنجى قىزىم رۇقىيە قوللىرىنى بىر-
بىرىگە ئۇرۇپ ···
هېيىت ئۆتۈپ كەتتى . ئوغلۇم بىلەن كەنجى قىزىم بىگىسى-
دەك كىتاب سېتىۋالدى ۋە ئاشقان پۇللىرىنى ئانچە - مۇنچە
خەجلەپمۇ تۇردى . بىراق ، چوڭ قىزىم مېھرىئاي بىر ئايدىن
بېرى ھېيتلىق پۇلىدىن بىر مونمۇ خەجلىگەندەك ئەمەس . تېخى
ئۇ مەندىن پات - پات پۇل سورايتتى .
— دادا ، — دېدى ئۇ بىر چۈشلۈكى ماڭا ئەركىلەپ
تۇرۇپ ، — بەش كوي بېرىڭە ، يانچۇقۇمدا پەقەت پۇل ···
ئۇ گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي شەلپەردەك قىزىرىپ
كەتتى .
— «خەزىنە»ڭىزنىڭ ئاچقۇچى يەتتۈپ كەتمىگەندۇ ،
قىزىم ؟ — دېدىم مەنمۇ چېقىشىپ . گەرچە بالىلارنىڭ پۇلنى
نېمىگە خەجلىشىگە ئانچە ئارىلاشمىساممۇ ، نازارەت قىلىپ تۇرات-
تىم . شۇڭا مېھرىئايدىن سەل گۇمانسىراپ قالدىم - دە ، بۇ
قېتىم ئالدىراپ پۇل بەرمىدىم .
— قارىسام ، ھېيتلىق پۇلىڭىزنى خەجلىگەندەك قىلمىدى-
ڭىز ، پۇل يىغ دېسەم ، بۇنداق تاش چىشلەپ ، پىخسىقلىق قىلىس-
ڭىزمۇ بولمايدۇ ، قىزىم ، ھازىرغۇ يېنىڭىزدا بىز بار ، بىز يوق
چاغدا پۇل لازىم بولۇپ قالسا قانداق قىلىسىز ؟ ! شۇڭا يېنىڭىز-
دىن بەش - ئون كوينى ئايرىماڭ ، بۈگۈنچە ئۆزىڭىز ئامال
قىلىڭ ! — دېدىم قەتئىيلىك بىلەن .
— دادا ، پۇلۇم ، پۇلۇم ئۇ ··· يىتتۈپ كەتتى ، — ئۇ كېكەچ-
لەپ شۇنداق دېدى - دە ، قاپقارا قوي كۆزلىرىنى مەندىن ئېلىپ
قاچتى . مەن ئىشەنمىدىم . چۈنكى ، ئۇنىڭ كۆزلىرى يالغان ئېيت-
قانلىقىنى مانا مەن دەپ ئاشكارىلاپ تۇراتتى . ئۇنىڭ ئۈستىگە
قىزىم ھەرگىزمۇ يانچۇقىغا ئارتۇقچە پۇل سالمايتتى . شۇڭا :
— قىزىم ، — دېدىم سىپايىلىك بىلەن ، — كونىلار «يال-
غانچىنىڭ قۇيرۇقى بىر تۇتام» ، «قىڭغىر ئىش قىرىق يىلدىن

كېيىن بىلىنەر» دەپتىكەن . راست گېپىڭىزنى ماڭا ئېيتمىسى-
ڭىز كىمگە ئېيتارسىز ؟ نېمە ئىش قىلماق راست سۆزلۈك بو-
لۇڭ ، — مەن شۇنداق دېدىم ـ دە ، ئاتىلارچە مېھرىم بىلەن
چېكىسىگە چۈشۈپ قالغان چېچىنى ئاستا تۈزەپ قويدۇم . قىزىم-
نىڭ كۆزلىرى ماڭا تىكىلدى ۋە ئۇنىڭغا مىختەك قادالغان كۆ-
زۈمدىن ئەيمەندى بولغاي ، بېشىنى تۆۋەن قىلغىنىچە «پاڭڭىدە»
يىغلىۋەتتى .

— بولدى يىغلىماڭ ، جان كەتسىمۇ راست گەپ قى-
لىڭ ، — دېدىم تىت ـ تىت بولۇپ .

— مەن ··· ئۇ پۇلغا ساۋاقدىشىم قەدىرگۈلگە ··· چاپان
ئېلىپ بەرگەنىدىم ··· ، — ئۇ بۇ گەپنى ئېغىزىدىن چىقارسا
بولمايدىغان مەخپىيەتلىكتەك ناھايىتى تەستە ئېيتتى ـ دە ، كەچ
كۆز غازاڭلىرىدەك تىترەپ كەتتى .

— نېمىشقا شۇنداق قىلدىڭىز ؟ سەۋەبىنى دەپ بېرەلەمسىز ،
قىزىم ؟ — دېدىم مەنمۇ ئىسسىقنى كۆرگەن مومدەك يۇمشاپ .

— ئۇ بىر قارا يېتىم قىز ، ئۆزى بەك سەممىمىي ، ئاق
كۆڭۈل ، تىرىشچان ، ئادەتتە ھەممىمىز دېگۈدەك ئانچە ـ مۇنچە
ياردەم قىلىپ تۇراتتۇق . قارىسام ، ھېيتتا ھەممىمىز يېڭى كى-
يىم كىيىپتۇق . بىراق قەدىرگۈلنىڭ چاپىنى كونىراپ ، مازلى-
رى نەچچە يەردىن چىقىپ قاپتۇ . شۇ ھالدا قاندىقمۇ خۇشال
يۈرەي ، دادا ؟ ! شۇڭا ···

— نېمىشقا ماڭا دېمىدىڭىز ؟

— ئادەتتە سىز پۇلنى چىڭ باشقۇراتتىڭىز ، ئۇقۇپ قالسا
خاپا بولامدىكىن ، دەپ ···

— ھەي ئەخمەق قىز ، پۇلنى چىڭ باشقۇرغىنىم ، باشقىلارغا
ياردەم قىلماڭلار ، ياخشىلىق قىلماڭلار ، دېگىنىم ئەمەس . پەقەت
تۇتۇرۇقسىز ئىشلارغا چېچىپ ، بەتخەج بولۇپ قالمىسۇن ، دېگى-
نىم . مانا ئەقلىڭىزنى تېپىپسىز ، بارىكاللا ، قىزىم ، — دېدىم-
دە ، چەكسىز پەخىرلىنىش بىلەن ئۇنى باغرىمغا چىڭ باستىم .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئالىم «قاپاق»

ئالىم بۇدۇرچاچ ، قاشلىرى قويۇق ، كەم سۆز بالا بولۇپ ، ئوماق چىرايىدىن خۇش تەبەسسۇم يېغىپ تۇراتتى . ئۇ دەرسلەردە سەل ئارقىدا ئىدى . بۇنى ئاز دەپ ساۋاقداشلارغا ئانچە ئارىلىشىپ كەتمەيتتى . قاچانلا قارىسا قولىدىن توقۇمدەك قېلىن - قېلىن كىتابلار چۈشمەيتتى . شۇڭىمۇ ھەممىمىز ئۇنىڭغا ئالىم «قاپاق» دەپ لەقەم قويۇۋالغاندۇق . گەرچە ئۇ دەرسلەردە ئانچە ئاكتىپ بولمىغىنى بىلەن ئىجتىمائىي پائالىيەتلەردە ياخشى ئىدى . شۇڭا پات - پات چېقىشىپ :

— ئالىم «قاپاق» ، داداڭ ئىسمىڭنى خاتا قويۇپتۇ ، — دەپ تېرىكتۈرەتتىم .

بىر كۈنى بىز قوشنا ناھىيىگە 2 - دەرسخانا پائالىيىتى بويىچە تەجرىبە ئالماشتۇرغىلى باردۇق . ئۇلار بىزنى قىزغىن كۈتۈۋالدى . بىر قىز ئوقۇغۇچى بىزگە ئاتاپ يازغان «خۇش كەپسىلەر ، مۇبارەك» ماۋزۇلۇق شېئىرنى دېكلاماتسىيە قىلىپ بەردى ، ھاياجاندىن ھەممىمىز چاۋاك چېلىپ ، چۇرقىرىشىپ كەتتۇق .

نۆۋەت بىزگە كەلگەندە ھەممىمىز قۇدۇققا چۈشكەن تاشتەكلا جىمىپ كەتتۇق . سىنىپ مۇدىرىمىز كۆزلىرىمىزگە ئۈمىدلىك باقتى . ئويلىمىغان يەردىن ئالىم «قاپاق» ئورنىدىن تۇردى . مەن : «ئاپلا ، ئىناۋىتىمىزنى چۈشۈرۈۋېتىدىغان بولدى ، بۇ مۆرد-مەس» دېگەنلەرنى ئويلىدىم . ئۇ سالماق قەدەملەر بىلەن سەھنىگە چىقتى - دە ، «مۇھەببەتتىن يۇغۇرۇلسا يۈرەكلەر» ماۋزۇلۇق شېئىرنى ئاجايىپ ياخشى ئوقۇدى . شېئىردا دوستلۇق ، مۇھەب-

بەت ئۇلۇغلانغانىدى . زالنى گۇلدۇراس ئالقىش ساداسى بىر ئالدى . ئۆز كۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم . ئۆزۈمچە : «ئۇ بۇ شېئىرنى راستىنلا ئۆزى يازغانمىدۇ ؟» دېگەنلەرنى ئويلىدىم .

بىر كۈنلۈك پائالىيىتىمىزنى كۆڭۈللۈك ئاياغلاشتۇرۇپ كەچتە ياتاققا قايتىپ كەلدۇق . باللار بۈگۈنكى پائالىيەت ھەققىدە بەس - مۇنازىرە قىلىشىۋاتاتتى . ئالىم ماڭا ئۆيىگە تېلېفون ئۇرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ :

— بىللە چىقامسەن ؟ — دەپ سوراپ قالدى .

— بولىدۇ ، — دېدىم ئايىغىمنى كىيگەچ . ئۇ تېلېفون نومۇرىنى بېسىپ ئۇزاق ئۆتمەي تۇرۇپكىنى قويۇۋەتتى ۋە بىر ئازدىن كېيىن قايتا ئۇرۇپ ئاندىن ئۆيىدىكىلەر بىلەن سۆزلەشتى .

— بىرىنچى قېتىمدا لىنىيە بىكار ئەمەسمىكەن ؟ — دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن ھەيران بولۇپ .

— ياق !

— ئەمىسە ، نېمىشقا بىكاردىن - بىكار ئىككى قېتىم تېلېفون ئۇرىسەن ؟

ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ :

— سەن ئۇقمايسەن ، تېلېفون جىرىڭلىغان ھامان دادام بىلەن ئانام تېلېفونغا قاراپ يۈگۈرىدۇ . بىر قېتىم دادام تېلېفون ئالغىلى ئالدىراپ ، سۇپىدىن يىقىلىپ چۈشۈپ ، ئوشۇقىنى چىقىرىۋالدى . شۇنىڭدىن كېيىن ، تېلېفون بىرىنچى قېتىم جىرىڭلىغاندا ئالماي ، كېيىنكى قېتىم جىرىڭلىغاندا ئېلىشقا كېلىشىۋالدۇق . بۇنداق بولغاندا ئۇلار جىددىيلىشىپ قالمايدىكەن . تېلېفوننى ئېلىشقا تەييارلىنىۋالىدىكەن ، — دېدى . مەن ئۇنىڭ چىرايىغا قارىدىم . ماڭا ئۇنىڭ چىرايى ئاي يورۇقىدا تېخىمۇ نۇرلىنىپ كەتكەندەك بىلىندى . كۆڭلۈمدە : «ئۇ نېمىدېگەن ئەستايىدىل - ھە ؟» دېگەنلەرنى ئويلىدىم .

قىشنىڭ مەلۇم بىر كۈنى ھاۋا ئىنتايىن سوغۇق بولۇپ ،

پۈتكۈل كائىنات مامۇقتەك ئاپئاق قارغا پۈركەنگەنىدى . يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى چىنار دەرەخلىرى يالىڭاچلانغان بولۇپ ، ئۇلار ئەي- نەكتەك مۇز تۇتۇپ كەتكەنىدى . بىز بەشىمىز تەنتەربىيە ئايىغى ئېلىش ئۈچۈن بازارغا قاراپ كېتىۋاتاتتۇق . تۇيۇقسىز ئالدىمىز- دىلا ۋېلىسىپىت مىنىپ كېتىۋاتقان قىرىق ياشلار چامىسىدىكى بىر كىشى يىقىلىپ چۈشتى . ئۇنىڭ بىر پۇتى ۋېلىسىپىتنىڭ ئاستىدا قالغان بولۇپ ، توختىماي ۋايجانلايتتى . ئورنىدىن تۇ- رۇشقا تەمشىلىيەتتىيۇ ، ئەمما تۇرالمايتتى . بىز ھېچ ئىش بولمى- غاندەك پەرۋاسىز كېتىۋەردۇق . ئەمما ئالىم «قاپاق» ئۇنىڭ يېنىغا ماڭدى . بىز :

— ھەي ئالىم «قاپاق» ، نەگە بارىسەن ، ماڭە تېز بول ؟ ! — دەپ تەڭلا توۋلاشتۇق . بىراق ئۇ :

— مانا ھازىر ، — دېگىنىچە ھېلىقى كىشىنى يۆلىدى . كاللامدا چاقماق چېقىلغاندەك بولۇپ ، يۈزۈم «ۋىللىدە» قىزار- دى . ئىختىيارسىز ھېلىقى كىشىنىڭ يېنىغا مەنمۇ باردىم . باشقا باللارمۇ ماڭا ئەگەشتى . بىز بىرلىكتە ئۇ كىشىنى يۆلەپ تۇر- غۇزدۇق ، بىراق ئۇ كىشى يەرگە دەسسىيەلمەي ۋايجانلاپ كەتتى . شۇنىڭ بىلەن بىز ئۇ كىشىنى دوختۇرخانىغا ئاپاردۇق . دوختۇر بىزگە قاراپ :

— داسسۆڭەك سۇنغاندەك قىلىدۇ . رېنتگېنغا ئالدۇرۇپ كېلىڭلار ، — دېدى ـ دە ، رەسمىيەت قەغىزىنى قولىمىزغا تۇتقۇزدى . ھېلىقى كىشى ناھايىتى خىجالەت ئارىلاش :

— باللىرىم ، يېنىمدا جىق پۇل ··· يوق ، ئوغلۇمغا تېلې- فون بېرىپ قويغان بولساڭلار ! — دېدى ـ دە ، ئوغلىنىڭ تېلېفون نومۇرىنى دەپ بەردى . شۇنىڭ بىلەن بىز تېلېفون ئۇر- غىلى چىقىپ كەتتۇق ···

نادىرەنىڭ كۈندىلىك خاتىرىسى

كەچكى قۇياش غەربكە قىيسايغان چاغ ئىدى . ئىشخانىـامدا بىرىلىپ كىتاب ئـوقۇپ ئـولتۇراتتىم . ئىشىك «توك ـ توك » قىلىپ بوشقىنا چىكىلدى ۋە :

— كىرسەم بولامدۇ ؟ — دىگەن زىل ئاۋاز ئاڭلاندى .

— كىرىڭ ! — دىدىم كىتابتىن كۆز ئۈزمەي .

— مۇئەللىم ...

ئالدىمدا ، سىنىپىمنىڭ «كىچىك يازغۇچىسى» نادىرە دانغا تەلمۈرۈۋاتقان قۇش بالىسىدەك ماڭا قاراپلا تۇراتتى . مەن : «بى-رەر ئىش بارمىدى ؟» دىگەندەك ئۇنىڭغا سوئال نەزىرى بىلەن قارىدىم .

— مۇئەللىم ، سىزنى خاتىرەمنى كۆرۈپ باقامدىكىن ، دەپ كىرىۋىدىم ، ئىغىر كۆرمەي پىكىر بەرگەن بولسىڭىز ...

ئۇ شۇنداق دەپلا شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى ۋە قارا خۇرۇم مۇقاۋىلىق خاتىرىنى ماڭا بىرىپ ئاستا چىقىپ كەتتى . مەن بۇ كۈندىلىك خاتىرىنى قىزىقىنىپ ۋاراقلاشقا باشلىدىم ...

2006 ـ يىل 8 ـ مارت

بۈگۈن خانىم ـ قىزلار بايرىمى . «ئانامغا نىمە سوۋغا قىل-سام بولار ؟» دەپ خىلى باش قاتتۇردۇم . ئاخىر مەن بىر ئايدىن بىرى يىغقان پۇللىرىمغا ئانام ياخشى كۆرىدىغان ئەتىرگۈلدىن بىر دەستە سىتىۋالدىم ـ دە ، ئـۈيگە تـايچاقتەك چـاپتىم . كۆڭلۈم-دە : «ئانام گۈلنى كۆرۈپ ، مەڭزىمگە مىھرى بىلەن تاتلىققىنا بىرنى سۆيۈپ قويۇپ : ‹قىزىم ، رەھمەت سىزگە › دەيدۇ » دىگەن-

لەرنى ئويلىدىم ـ دە، ئىشىكنى ئاۋايلاپ ئاچتىم ۋە
— ئانا، بايرىمىڭغا مۇبارەك بولسۇن! — [illegible] گۈلنى تەڭلىدىم. ئانام چىرايىنى سەت پۈرۈشتۈردى ۋە:
— ھۇ، قاپاق باش، ئىش ئۇقمايدىغان دۆت. قارا سېنى دەرستە دېسە ئاتمىش نومۇرنى ئالالمىساڭ، مانا ئەمدى پۇلنى بۇزۇپ، نەدىكى كارغا كەلمەيدىغان بىرنېمىنى كۆتۈرۈپ، — دېگىنىچە يۇلغۇن تايىقىدەك قاتتىق بىگىز بارمىقى بىلەن بۇرنۇمنى نوقۇدى، — قاچانمۇ ئەقلىڭ ئىشلەر ـ ھە؟! ئۆتكەن يىلى ئابدالنىڭ داكا ياغلىقىدەك مىس ـ مىس بىرنېمىنى ئاپتىكەنسەن. مانا بۈگۈن ...
ئانام مېنى بىرھازا تىللىدى. مەن يىغلىغان پېتىم ھۇجراڭغا چىقىپ كەتتىم ۋە: «ئانا، سېنىڭ نەرىڭمۇ مېھرىبان ئانىغا ئوخشىسۇن؟ ھە دېسىلا مېنى ئەيىبلەيسەن، ھاقارەتلەيسەن. بىراق بىرەر قېتىم بولسىمۇ ئۆگىنىشىمگە كۆڭۈل بۆلمەيسەن، قاچانلا قارىسا قاتار چاي، كىيىم ـ كېچەك گېپى ... ئانا، مېنىڭ باللارچە ساددا خىيالىمنى ئاز ـ تولا چۈشەنسەڭ ئىدىڭ، ئۇ چاغدا ماڭا تىل ـ ھاقارەت ئەمەس، ئىلھام بېرەتتىڭ! بىلەمسەن، ئانا، يۇمراق مايسىلار قار ـ يامغۇر، شىۋىرغانغا ئەمەس، باھار ھىدىغا تەشنا. بىراق سەن نېمىشقىمۇ قەلبىمنى زېدە قىلدىغانسەن؟ مېنىڭ ساڭا گۈل سوۋغا قىلىشىم ساڭا بولغان چەكسىز ھۆرمىتىم ئىدىغۇ، ئانا؟ ئۇنىڭغا مېنىڭ قانچىلىك ئەجرىم سىڭگەن ـ ھە؟! ئېيتقىنا، ئانا، مەن قاچانمۇ سەن بىلەن ئەركىن ـ ئازادە مۇڭدىشارمەن ـ ھە؟!» دېگەنلەرنى كېچىچە ئويلاپ چىقتىم.

2006 ـ يىل 21 ـ ئاپرېل

بۈگۈن بىر كۈن «شىر ـ شىر» قىلىپ توختىماي توپا ياغدى. ھاۋا قۇرغاق بولۇپ، ئاچچىق توپا دىماغنى ئېچىشتۇرسا،

يۈز ـ كۆزلەرنى ھەرە چاققاندەك چاقاتتى . شۇنداقتىمۇ كۆڭلۈم تاغ سۈيىدەك جۇشقۇن ۋە روھلۇق ئىدى . چۈنكى «سىزمۇ مۇئەللىممۇ؟» دېگەن ماقالەم گېزىتتە ئېلان قىلىنغانىدى ، نوبېل مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن كاتتا يازغۇچىدەك ئىنتايىن خۇشال بولغانىدىم . ئۆزۈمچە سەكرىگۈم ، ۋارقىرىغۇم كېلەتتى . تاتلىق خىياللار بىلەن ئۆيگە كەلدىم ـ دە :

— ئانا ، ماقالەم ئېلان قىلىنىپتۇ ، — دېدىم ھاياجان بىلەن . ئانام خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك پەرۋاسىز ھالدا :

— ئېلان قىلىنسا نېمە بوپتۇ؟ قۇرۇق گەپنى ئاز قىلىپ ، ياخشى ئۆگەن . ماڭا ماقالە ئەمەس ، نەتىجە كېرەك . سەنمىچۇ ، خەقنىڭ باللىرىدەك 100 نومۇر ئالالىساڭ ئاندىن ...

مەن ئۈندىمىدىم . تاماقنى مەيۈسلۈك ئىچىدە يېدىم ـ دە ، ئالدىراپ مەكتەپكە كەلدىم . دەرۋازا ئالدىدا تۇرغان سىنىپ مۇدىرىمىز مېنى كۆرۈپلا ئاچچىق بىلەن سۆزلەپلا كەتتى :

— «ئورۇق كالىنىڭ پوقى چوڭ» دېگەندەك سەن تېخى بىز مۇئەللىملەرنى تىلغا ئالغۇدەك بولدۇڭمۇ؟ قارىسا گەپ قىلماي ، مىسلداپ يۈرگىنىڭ بىلەن ئىتتەك تالايدىغان ھۈنىرىم بار ، دېگىن؟ ! ئۆزۈڭچە بىز مۇئەللىملەرنى ھاقارەتلەپ يېزىپسەن . ھۇ ، تۇزكور ، ساڭا ئىلىمنى كىم بەردى؟ ...

مەن ئىزا ـ ئاھانەتتىن پارتلايلا دەپ قالغانىدىم . لېكىن چۈشتىن كېيىن بىرقانچە ئۇستازلىرىم ۋە ساۋاقداشلىرىم مېنى قىزغىن تەبرىكلەشتى ۋە تېخىمۇ ياخشى ماقالىلەرنى يېزىشىمغا مەدەت ئىلھام بەردى . شۇنداقتىمۇ سىنىپ مۇدىرىمىزنىڭ تىل-ئاھانىتىدىن پەقەتلا ئۇخلىيالمىدىم .

2006 ـ يىل 4 ـ ماي

بۈگۈن قۇياش كۈلگۈنچەك قىزدەك نۇرلىنىپ چىققانىدى . سۈزۈك ئاسماندا توپ ـ توپ بۇلۇتلار يايلاقتىكى قوي پادىلىرىدەك ئۈزەتتى . بۈگۈنكى بايرام خۇشاللىقى قەلبىمدە تۈن يۇلتۇزلىرىدەك چاقنايتتى .

بۈگۈن مەكتەپ بويىچە «ياشلار بايرىمى»لىق پائالىيەت ئېـ-
لىپ بېرىلدى. تولۇق 2 ـ يىللىق 1 ـ سىنىپتىكى شېرزاتنىڭ
«مۇئەللىملەر نۇر، قۇياش بولسا» دېگەن ئىجادىي ناخشىسىنى
يېقىملىق تەمبۇر مۇزىكىسى بىلەن ئورۇنداپ ھەممىمىزنىڭ ھەۋە-
سىنى كەلتۈرۈۋەتتى.

مەنمۇ «ياشلىق» دېگەن نەسرىمنى ئوقۇدۇم. باللار ماڭا
ھەۋەسلىنىپ قارىشىپ كېتىشتى...

كەچتە «سەرگەردان بالا» دېگەن كىتابنى بېرىلىپ ئوقۇپ
تۇراتتىم. دادام بۇرۇنقىدەكلا غەرق مەست ھالدا ئۆيگە كىردى.
ئۇنىڭ بەدىنىدىن سېسىق ھاراقنىڭ بەتبۇي ھىدى كېلەتتى. ئۇ
كۆز كونتروللۇقىنى يوقاتقان بولۇپ، تىلى كالۋالىشىپ قالغان-
دى. شۇڭىمۇ ناھايىتى تەسلىك بىلەن:

— ھوي ... خوتۇن، ماڭا ئا ... چچىق ـ چۇ ... چۇك قىلىپ
سۇيۇقئاش ئېتىپ بەر، — دېدى ـ دە، ھۇجرىسىغا كىرىپ
كەتتى. ئانام:

— ھوي غوجام، سائەت نەچچە بولۇپ كەتتى؟ بۇ چاغ
بولغاندا نەدە ئىكەن ئۇ سۇيۇقئاش؟ — دېدى چالۋاقاپ.

— نېمە؟ ھۇ، قېرى مېكىجىن، نېمە دەيسەن؟...

ئۆيدە بىردەمدىلا جېدەل يەنە باشلىنىپ كەتتى. «گۇلدۇر-
گۇپپاڭ»، «ئاللا ـ توۋا»، «ۋايىيەي، سەن گادايغا تەگكەنگە
داد» دېگەندەك ئاۋازلار ئۆينى بىر ئالدى. مەن بۇ ئىشلارغا
كۆنۈپ قالغاچقا، جىملا تۇرۇۋالدىم. چۈنكى، ئۇلارغا ئارىلاشسام
تاياق يېمىگەندىمۇ، ئاھانەتكە قالاتتىم. شۇڭا كۆڭۈلسىز ھالدا
كىتابىمنى بىر ياققا تاشلاپ قويۇپ، مۈزدەك يوتقان ئىچىگە
شۇڭغۇدۇم...

مەن خاتىرىنىڭ مۇشۇ يېرىگە كەلگەندە گېلىمغا ئاچچىق
بىرنەرسە تۇرۇپ قالغاندەك كۆڭلۈم بىرقىسما بولۇپ قالدى.
قولۇمدىكى خاتىرىنى ياپتىم ـ دە: «بىز ئاتا ـ ئانىلار بالىلاردىن
نۇرغۇن نەرسىلەرنى تەلەپ قىلىمىز. ئەمما نېمىشقا ئۆزىمىز
بىرەلمەيمىز؟» دېگەن خىياللار بىلەن ئىشخانامدىن ئايرىلدىم...

رەسسام بولغۇم بار

تەلەتىدىن مۇز يېغىپ تۇرىدىغان سىنىپ مۇدىرىمىزنىڭ يۆتكىلىپ كەتكەنلىك خەۋىرىنى ئاڭلاپ ، خۇددى قەپەستىن قۇتۇلغان قۇشتەك يېنىكلەپلا قالدىم . شۇڭىمۇ دوسكىغا «قۇتۇلۇش» دېگەن رەسىمنى يوغان قىلىپ سىزىپ قويدۇم . رەسىمگە چىرايى بۇلۇتلۇق ئاسماندەك تۇتۇلغان ، ئاچچىق دەستىدىن بۇرۇن تۆشۈكلىرى كېڭىيىپ ، كۆزلىرى پۇلتىيىپ كەتكەن ئېگىز بويلۇق بىر مۇئەللىمنىڭ بىر ئوقۇغۇچىنىڭ پېشانىسىگە نوقۇپ ، نېمىندۇر دەپ تىللاۋاتقان ، باشقا بالىلار سار ئالدىدىكى چۈجىلەردەك تۈگۈلۈپ ئولتۇرۇشقان ھالىتى سىزىلغانىدى .

دەرسكە قوڭغۇراق چېلىندى . رەسىمنى ئۆچۈرۈپ بولغۇچە ئوتتۇرا بوي ، ياغاق يۈز ، چىرايىدىن كۈلكە يېغىپ تۇرىدىغان ، كىيىملىرى رەتلىك بىر مۇئەللىم سىنىپقا خۇش تەبەسسۇم بىلەن كىرىپ كەلدى ۋە :

— ئەسسالام ، ساۋاقداشلار ! — دېگىنىچە بىزگە ئېگىلىپ سالام قىلدى . ئۇ قارىماققا شۇنداق سىپايە ، ئەدەپلىك ئىدى . شۇنداقتىمۇ يۈرىكىم گۈپۈلدەپ سوقۇشقا باشلىدى . ئۇ بىزگە ، سىنىپ ئىچىگە سىنچى كۆزلىرى بىلەن قاراپ چىقتى ۋە نەزىرىنى دوسكىغا ئاغدۇردى . يۈرىكىم «قارتلا» قىلىپ تېخىمۇ دۈپۈلدەپ كەتتى . «رەسىم سىزغانغا توي . يەنە ئىزا - ئاھانەتكە قالغاننى ئاز دەپ ، تۆتىنچى قېتىم رەسىم دەپتىرىمنى يىرتىۋەتسە ... ئاھ ، خۇدا ! مەن نېمىشقىمۇ شور پېشانە !؟» دېگەنلەرنى كۆڭلۈمدىن ئۆتكۈزدۈم . ئۇ ئۇندىمەي ھەممىمىزنى ئولتۇرۇشقا بۇيرۇدى ۋە :

— بۇ رەسىمنىڭ ئاپتورى كىم؟ بۇنى سىزغان ئوقۇغۇچى راستىنلا تالانتلىق ئىكەن، — دېگىنىمچە ھەممىمىز رەسىمگە سەپسال- دى. كۆڭلۈمدە: «تالانتلىق» دېگەن سۆزدىن سۆيۈنسەممۇ، يەنە بىر تەرەپتىن مېنى مەسخىرە قىلىۋاتىدۇ، دەپ ئويلاپ چار يىغلىغۇ- دەك تۇگۈلۈپلا كېتىۋاتاتتىم. لېكىن مۇئەللىم:

— مەن سىلەرنىڭ يېقىندىن تەيىنلەنگەن سىنىپ مۇدىرىڭلار ئازاد مۇئەللىم بولىمەن. قانداق ئىشلار بولسا دەۋېرىڭلار. كېڭە- شىپ ھەل قىلىمىز. ئەمما بىرنەرسە ئېسىڭلاردا بولسۇنكى، ئادەمنىڭ بېشى كەتسىمۇ، قىلغان ئىشىغا ئۆزى ئىگە بولۇشى كېرەك، — دېگىنىچە رەسىمگە قارىدى. سىنىپ ئىچى چۈشىن ئۇچسىمۇ ئاڭلىنغۇدەك دەرىجىدە جىمىپ كەتتى. ھەممىمىز كۆ- ڭۈلنى غەش قىلىدىغان بىر قېتىملىق بوران چىقىشىنى كۈتۈپ تۇراتتۇق. بىراق، ئازاد مۇئەللىم رەسىمنى ۋە رەسىمدىكى ئىدى- يىنى چۈشەندۈرۈپ تۇرۇپ:

— بۇ رەسىمدە بالىلارنىڭ قەلب ئىزھارى ناھايىتى ئوبراز- لىق، جانلىق ئىپادىلىنىپتۇ. بولۇپمۇ «قۇتۇلۇش» دېگەن ماۋزۇ جايىدا قويۇلۇپتۇ. بۇنى كىم سىزغان بولسۇن، چىنلىق ئەكس ئەتتۈرۈلۈپتۇ. شۇنداق ئىكەن، بۇ ئوقۇغۇچى نېمىشقا ئۆزى ئاش- كارىلىمايدۇ؟ نېمىدىن قورقىدۇ؟ بىز مۇئەللىملەردىمۇ خاتالىقلار بار. بۇنى ئىپادىلىسە نېمىشقا بولمىغۇدەك؟ بۇ بىزنىڭ ئەيىبىمىز- مىزغۇ؟ مۇبادا رەسسام ئۆزىنى رېئاللىقتىن قاچۇرسا، كۆ- ڭۈلنى ئاۋايلىسا ئۇ ھەرگىزمۇ ھەقىقىي رەسسام بولالمايدۇ. شۇڭا ...، — گەپ شۇ يەرگە كەلگەندە قانداقتۇر بىر خىل كۈچ تەسىرىدىن ئورنۇمدىن دەس تۇردۇم ـ دە:

— مەن سىزغان، — دېدىمىيۇ، يەنە گۇناھكارلاردەك بېشىم- نى ساڭگىلاتتىم. ماڭا «لەپپىدە» قارىدى ـ دە:

— يارايسەن، يىگىت، سەن كەلگۈسىدە داڭلىق رەسسام بولغۇدەكسەن. قېنى، باشقا سىزمىلىرىڭ بولسا چىقار، كۆرۈپ

باقاي ، — دېگىنىچە ئالدىمغا كەلدى . مەن تىترىگەن قوللىرىم
بىلەن رەسىم دەپتىرىمنى سۇندۇم . ئۇ بىرقۇر كۆرۈپ چىققاندىن
كېيىن مېنى ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي ماختاپ كەتتى ، بۇ ماخ-
تاشلاردىن بېشىم كۆككە يەتكەندەك بولدى . مۇئەللىم تېخى :
«رەسىملىرىڭنى مەكتەپ بويىچە كۆرگەزمە قىلىمىز ۋە نەشرىيات-
لارغا ئەۋەتىمىز » دېدى . مەن هاياجاندىن گۇل ـ چېچەكلەردەك
ئېچىلىپ كەتتىم . باللارنىڭ چىرايىدىكى قورقۇش ، قورۇنۇش
ئالامىتىمۇ جەنۇبقا ئۇچۇپ كەتكەن قۇشلاردەك كۆرۈنمەيتتى .
مۇئەللىم مۇنبەرگە چىقىپ ، جىددىي قىياپەتتە :
— ساۋاقداشلار ، بىز هەممىمىز بىر پارچە رەسىمگە ئوخشاي-
مىز . ئەمما رەسىمگە قانداق سىزىلىمىز ؟ بۇ سىلەرگە باغلىق .
شۇڭا بۇگۈندىن باشلاپ دۇرۇس ئادەم بولۇشىمىز ۋە پۈتۈن زېھ-
نىمىزنى ئۆگىنىشكە ، مۇستەقىل ئىش قىلىشقا قارىتىشىمىز ،
ئۆزىمىزگە ئىشىنىپ ، قىزىقىشىمىز بويىچە توختاۋسىز ئالغا ئىل-
گىرىلىشىمىز لازىم . شۇنداق قىلالىساق كەلگۈسىدە ساۋاقدىشىڭ-
لار ئەركىن ۋە باشقا رەسساملار رەسىمىڭلارنى ئەڭ گۈزەل قىلىپ
سىزىپ چىقالايدۇ ، — دېۋىدى ، هەممەيلەن مۇئەللىمگە بەكمۇ
قايىل بولۇپ كەتتۇق …
بۇ ئىش ماڭا ئالاهىدە تەسىر قىلدى . كېچىچە هاياجاندىن
ئۇخلىيالمىدىم . ئۆزۈمگە : «مېنىمۇ چۈشىنىدىغان ئادەم چىقتى .
مەن نەقەدەر تەلەيلىك ـ هە !» دەپ پىچىرلايتتىم ۋە خىيال
دەرياسىغا غەرق بولدۇم .
هېلىمۇ ئېسىمدە ، مەن كىچىكىمدىن تارتىپلا رەسىم سى-
زىشقا قەۋەتلا قىزىقاتتىم . خىياللىرىم هەر خىل رەسىملەر دۇن-
ياسىدا گويا رەڭگارەڭ گۇلچىمەنلەر ئارىسىدىكى كېپىنەكتەك
پەرۋاز قىلسا ، موي قەلەم ۋە بوياقلىرىم سۈتتەك ئاق ، سىلىق ،
تەكشى قەغەز يۈزىدە خۇددى چۇمۇلىلەردەك تىنىمسىز مى-
دىرلايتتى . مېنىڭ بالىلىق نەزىرىمدە دۇنيا ئاجايىپ گۈزەل بىر

رەسىم ئىدى . شۇڭىمۇ قۇياشنىڭ شەرقتىن ئۇپۇقنى قىزارتىپ كۆتۈرۈلۈشى ، يۇلتۇزلارنىڭ كۆز قىسىشقاندەك سوزۇلۇپ بېلەن جىلمىيىشى ، ئاينىڭ يېتىم بالىدەك مۇڭلۇق قىياپىتى ، بەھەيۋەت تاغلار ، ئاجايىپ شارقىراتمىلار ، يېشىللىقلار تەسەۋۋۇرۇڭدا كۆكتىكى لەگلەكتەك ئۇچۇپلا يۈرەتتى . ئەمما ، دادام :

— رەسىم سىزما ، ئۇلار قىيامەت كۈنى سەندىن جان تەلەپ قىلىدۇ ، — دەپ قەلەم - قەغەز ، بوياقلىرىمنى تىقىۋالاتتى . مەن بىر ئامالىلارنى قىلىپ سىزاتتىم . باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 3 - يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىم بولسا كېرەك . بىر كۈنى ئەتىگەنى ئۆگزىگە چىقىپ قۇياشنىڭ كۆتۈرۈلۈشىنى كۆزەتتىم . تۇيۇقسىز كاللامغا : «قۇياش نېمىشقا غەربتىن چىقمايدۇ؟ ئەگەر شۇنداق بولۇپ قالسا بۇ جاھان نېمە بولۇپ كېتەر؟» دېگەن غەلىتە خىيال كېلىپ قالدى . تەگسىز ئويغا بېرىلىپ ، مەكتەپكە بارىدىغان ۋاقتىنىڭ ئاللىقاچان توشقىنىنى سەزمەيلا قاپتىمەن . بىر چاغدا دادام :

— ھۇ ، بىغەرەز ، ئېشەك قۇلاق ، ھاڭۋاقتى ! يەنە شۇ جىندەككۇر رەسىم ... ، — دېگىنىچە ئۆگزىگە چىقتى - دە ، ئوڭ مەڭزىمگە «چاڭگىدە» قىلىپ بىر كاچات سېلىۋەتتى . يۈزۈم ئوتتا كۆيگەندەك بولدى . گاچىدەك ئۈندىمىدىم . ئەمما ، دادام بوغۇق ئاۋازىنى بولۇشىغىچە قويۇۋېتىپ :

— رەسىم سىزما دېسەم ، پۈتۈمغا يۆگىمەچتەك يامىشىپ مىشىلدايسەن . «دەرسكە تەسىر يەتكۈزمەي ، ياخشى ئوقۇي» دەيسەن . مانا قارا ! مۇشۇنداق ئىت پوق يېمەستە ئۆگزىگە چىقىۋالساڭ قانداق ئوقۇيسەن؟ قىيامەتتە سېنىڭ دەردىڭنى كىم تارتىدۇ؟ — دەپ چالۋاقاپ كەتتى ۋە مېنىڭ بىر جاپادا سىزغان يىگىرمە سەككىز پارچە رەسىمىمنى يىرتىپ پارە - پارە قىلىۋەتتى . شۇ چاغدا رەسىم دەپتىرىم ئەمەس ، يۈرىكىم ، بارلىقىم ، كەلگۈسۈم يوقالغاندەك ئىنتايىن ئازابلانغانىدىم ...

مەن كەنت باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ ، يېزا مەركىزى-
دىكى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققىلى مانا بىر يىل بولاي
دېگەندى . سىنىپ مۇدىرىمىز قاچانلا قارىسا سىنىپقا هاراق پۇ-
راپ كىرەتتى ـ دە ، ئاچچىق تاماكىسىنى شورىغىنىچە ھەممىمىز-
نى بىرەر ئېغىزدىن تىللاپ قوياتتى . مەن سىنىپ مۇدىرىمىزنى
تەسۋىرلەپ بىر ھەجۋىي رەسىم سىزىپ قويۇپتىمەن ، مەكتەپ بويى-
چە ئوچۇق تەنقىدلەندىم ، ئۆزۈمنى تەكشۈردۈم . ئەمما بۇنىڭلىق
بىلەن بوشىشىپ قالمىدىم .

ئەتىسىدىن باشلاپ تېخىمۇ كۆپ سىزىشقا باشلىدىم ...

مەن خىيالدىن باش كۆتۈرگىنىمدە سائەت ئون ئىككىلەردىن
ئاشقانىدى ، سۇتتەك ئاي نۇرى دېرىزىلەردىن شۇڭغۇپ كىرىپ ،
رەسىم دەپتىرىمنى غۇۋا يورۇتۇپ تۇراتتى .

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

سىڭلىم

سىڭلىم تولىمۇ ئەركە ۋە تەرسا ، دېگىنىنى قىلماي قوي-مايدىغان قىز . بىز دائىم چۈجە خورازدەك سوقۇشۇپ ، پەقەتلا چىقىشالمايمىز . ئۇ مېنى بىرەر قېتىم بولسىمۇ ، «ھەدە» دەپ چاقىرمايدۇ . سىڭلىمدىن كۆڭلۈم ئاغرىسا ، ئانامنىڭ : «قىزىم ، ئۇ تېخى كىچىك . ھامان تۈزىلىپ قالىدۇ . سەنمۇ ھە دېسىلا ئۇنىڭغا دېگىنىمنى قىلغۇزىمەن ، دەپ گېپىڭدە چىڭ تۇرۇۋال-ماي ، ئۇنى ئىززەتلە ، ئاسرا ! شۇنىڭدىلا ئۇ گېپىڭنى ئاڭلايدۇ» دېگەن گېپى ماڭا تەسەللى بولىدۇ .

بىر كۈنى ئەتىگىنى تۇيۇقسىز جىددىي تېلېفون كەلدى - دە ، دادام بىلەن ئانام يولغا چىقىدىغان بولدى . ئاپام :

— قىزىم ، بىز تاغاڭنىڭ يەتتە نەزىرسىدىن كېيىن قايتىپ كېلەلىشىمىز مۇمكىن . ھەممە ئىش ساڭا قالدى . سىڭلىڭغا ئوبدان قارا ! — دېدى - دە ، سىڭلىمنى ئويغاتمايلا ئۆيدىن چىقىپ كېتىشتى .

ئۆيدە سىڭلىم ئىككىمىز قالدۇق . ئۆيىمىز مەكتەپكە سەل يىراق بولۇپ ، ئورنىمىزدىن سەھەر تۇرمىساق بولمايتتى . مەن سىڭلىمنى ئويغىتىۋېدىم ، ئۇ چايان چاققاندەك چىچاڭشىپ كەتتى :

— نېمىگە تۇرتۇسەن ؟ — دېگىنىچە چىرايىنى پۈرۈشتۈردى ۋە مېنى ھازىرلا يەۋېتىدىغاندەك ئالىيىپ قويۇپ ئۆرۈلۈپ يېتىۋالدى .

— تۇر ، ئۇكام ، ماڭا ياردەملىشىپ بەرگىن ، بولمىسا ھەر ئىككىلىمىز مەكتەپكە كېچىكىپ قالىمىز ! ؟ — دېدىم ئانامنىڭ

دېگىنى بويىچە سىلىق - سىپايىلىك بىلەن . ئەمما ئۇ ئۆردەككە سۇ يۇقمىغاندەك «مىت» قىلىپمۇ قويمىدى . ئۇنىڭغا بىرھازا يالۋۇردۇم . بىر چاغدا سىڭلىم :

— ۋايجان ! — دېگىنىچە ئىششىپ كەتكەن قاپاقلىرىنى سۈزۈپ خۇشياقمىغان ھالدا ئورنىدىن تۇردى ۋە گەپمۇ قىلماي تازىلىق ئۆيىگە كىرىپ كەتتى . بىردەمدىن كېيىن يېنىپ چى-قىپ ، خۇددى مەلىكىلەردەك بەخىرامان ئولتۇردى .

— ئۇكام ، سەن ئۆيلەرنى سۈپۈرگىن ، مەن ناشتىلىق تەي-يارلاي ، — دېدىم . ئۇ ئۇندىمىدى . شۇنداق ئاچچىقىم كەلگەن بولسىمۇ ئارتۇق گەپ قىلمىدىم . ئۇ ناشتىلىقنى قىلىپ بولۇپلا ، ئېغىر سومكىسىنى ئاسقىنىچە خوشمۇ دېمەي چىقىپ كەتتى . مەن داستىخاننى تېزلا يىغىشتۇردۇم - دە ، مەكتەپكە ماڭدىم .

كەچتە سىڭلىم بىلەن قەغەزگە دانغا تەك قونغان كەپتەردەك بىرلا ۋاقىتتا كەلدۇق . مەن ئاشخانىغا كىرىپ كەتتىم . ئۇ تاپشۇ-رۇقلىرىنى ئىشلىدى . تاماقنى يەپ بولۇپ مەنمۇ ئۆگىنىشكە كىرىشىپ كەتتىم . ئەتىسى ئۇ ئورنىدىن زادىلا تۇرغىلى ئۇنىمى-دى .

— ناشتا قىلىپ بولۇپ ئۇخلىغىن ! — دېدىم ئۇنىڭغا .

— مېنىڭ ئۇيقۇم تېخى تۈگىمىدى . بۈگۈن شەنبە تۇرسا مەن بىلەن نېمانداق قېرىشىسەن ؟ ئۇخلايمەن دېدىم ، ئۇخ-لايمەن ! — دېدى - دە ، يوتقانغا مەھكەم چۈمكىلىۋالدى . ئارتۇق گەپ قىلسام ئۇنىڭ بىلەن ئۇرۇشۇپ قالاتتىم . شۇڭا ھۇجرىدىن چىقتىم - دە ، «تارىم غۇنچىلىرى» ژۇرنىلىنىڭ يېڭى سانىنى قولۇمغا ئالدىم . ژۇرنالدىكى «بىر قاچا ئۇماچ» دېگەن ھېكايىنى تەسۋىرلىگۈسىز ھاياجان بىلەن ئوقۇپ چىقتىم . ھېكايىدە ئاتا - ئانىسىدىن كىچىكلا يېتىم قالغان ئاچا - سىڭىلنىڭ جاپالىق ، ئەمما ئېجىل - ئىناق تۇرمۇشى تەسۋىرلەنگەن بولۇپ ، ئۇلارنىڭ بىر - بىرىگە بولغان مۇھەببىتى ، سىڭلىسىنىڭ ئاچىسى ئاغرىپ

قالغاندا خەۋەر ئېلىشى ، ئاچىسىنىڭ دېگىنىنى قىلىپ بىر -
بىرىگە يار - يۆلەك بولۇشى ، بولۇپمۇ سىڭلىسىنىڭ ئۈچىسى
ئۇچۇن بىر قاچا ئۇماچنى دەپ قىشنىڭ دەھشەتلىك يوغۇقلۇ
يېلىنىڭ كېيىم بىلەن كىشىلەر ئىشىكىدە تىلەمچىلەردەك تەمتىرەپ
يۈرۈشى ناھايىتىمۇ تەسىرلىك بايان قىلىنغانىدى . مەن بۇ ھېكا-
يىنى سىڭلىممۇ ئوقۇپ كۆرسۇن ، دەپ ياستۇقىنىڭ يېنىغا قويۇپ
قويدۇم . ئۇ خېلىدىن كېيىن ئويغاندى - دە ، ناشتىمۇ قىلماي
ژۇرنالنى ئوقۇشقا باشلىدى …

ئەتىسى ئورنۇمدىن تۇرۇپ مېھمانخانىغا چىقتىم . ئۆي ئىچى
چىنىدەك تازىلانغانىدى .

— ھەدە ، ناشتىلىق تەييار بولدى .

سىڭلىمنىڭ قوڭغۇراقتەك يېقىملىق ئاۋازى ئاڭلاندى . بۇ-
لارنى كۆرۈپ ناھايىتى تەسىرلەندىم - دە ، كىرىپكىمگە قونغان
ھاياجان ياشلىرىمنى سۈرتكىنىمچە سىڭلىمغا ئىللىق تەبەسسۇم
بىلەن باقتىم . ئۇ :

— مېنى كەچۈر ! — دېگىنىچە باغرىمغا تاشلاندى . بىر خىل
ئىللىق سىزىم تومۇر - تومۇرلىرىمغا تاراپ يۈرىكىمدە دولقۇن
ياسىدى . بۇ چاغدا قۇياش ئاللىقاچان كۆتۈرۈلگەن بولۇپ ، تال-
تال نۇرلىرىنى ھەممە يەرگە تەكشى چېچىپ تۇراتتى .

بىر مو پۇل

قۇربان ھېيت نامىزىدىن تاراپلا ئۆيگە كەلدىم . باللىرىم يېڭى كىيىملىرىنى كىيىشىۋېلىشقان بولۇپ ، قاپقارا كۆزلىرىدىن خۇشاللىق نۇرلىرى چاقناپ تۇراتتى .

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم ، باللىرىم ، ھېيتىڭلارغا مۇبارەك بولسۇن ! — دېدىم ئۇلارغا قاراپ .

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام ، بىرگە بولسۇن ، دادا ! — دېدى چوڭ قىزىم تولىمۇ سىپايىلىك بىلەن .

— ھېيتلىق پۇل ، — دېيىشتى قالغان ئىككى بالام ئەركىلەپ تۇرۇپ .

— ئالدىرىماڭلار ، مانا ھازىر ، — دېدىم - دە ، قىزىم نۇربىيەگە ئون يۈەن ، ئوغلۇم ئىبرشاتقا بەش يۈەن ، زۇلپىيەگە ئىككى يۈەن بەردىم . ئويلىمىغان يەردىن ئىبرشات پۇلنى «شارت» قىلىپلا تاشلىۋەتتى - دە ، ماڭا باتنىغىنىچە نېرى كەتتى .

شۇ تاپتا ئوغلۇمنىڭ تاشلىۋەتكىنى پۇل ئەمەس ، بەلكى يۈرىكىمدەك بىلىندى - دە ، غەزەپتىن ئۇنىڭ ئوك مەڭزىگە كېلىشتۈرۈپ بىر تەستەك سالدىم . ئۇ يىغلىغىنىچە ئۆزىنى يەرگە ئاتتى . جۇدۇنۇم تېخىمۇ ئۆرلىدى .

— قوپە ئورنۇڭدىن ! — كەسكىن تەلەپپۇزدا بۇيرۇق قىلدىم . ئۇ ئەلپازىمدىن سەل ھېيىقتى بولغاي ، مىشىلدىغىنىچە ئورنىدىن تۇردى . ئۆزۈمنى سەل بېسىۋالدىم ۋە :

— دەپباقە ، پۇلنى نېمىشقا تاشلايسەن ؟ — دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن .

— ئاران بەش كوي بەرسەڭ ، دوستلىرىم ئالدىدا قانداقمۇ

www.uyghurkitap.com

«دادام بەردى» دېيەلەيمەن؟ هى ··· هى ···

— سېنىڭچە، قانچە پۇل بەرسەم بولاتتى؟

— باشقىلارنىڭ دادىلىرىدەك قىرىق ـ ئەللىك كوي بەرمەمسەن؟ مۇتەللىپكىمۇ دادىسى هەر هېيتتا يۈز كوي بېرىدۇ.

ئۇ هېلىمۇ مەندىن نارازىدەك قىلاتتى. ئەمەلىيەتتە بۇ يىل قولۇمغا بىرئاز پۇل كىرىپ، بالىلارنىڭ كىيىملىرىنى بىرقۇر يېڭىلىغاندىن سىرت، تۇنجى قېتىم ئۇلارغا ئەڭ كۆپ هېيتلىق بېرىشىم ئىدى. بىچارە ئانىسى ئاران دېگەندە بېشىغا هېيتلىق بىر ياغلىقلا ئارتالىدى. گەرچە هۆكۈمەت خىزمەتچىسى بولسام-مۇ، بىر ئائىلىنى ئاران قامداپ كېتىۋاتاتتىم. بىراق، ئۇن ياشلىق ئوغلۇمنىڭ بۇنچىلىك يوغانچى بولۇپ كەتكەنلىكىنى نە-دىنمۇ بىلەي؟! توۋا قىلدىم، ئۇ كىچىكلا تۇرۇپ بۇ كېسەلنى نەدىن يۇقتۇرۇۋالغاندۇ؟ بۇ كەمدىكى بالىلارغا نېمە بولۇپ كەت-تى؟ ئويلىغانسېرى ئۈششۈك تەگكەن ياپراقتەك تىترەيتتىم.

ئىختىيارسىز بالىلىقىمدىكى ئۇنتۇلغۇسىز بىر ئىش يادىمغا كېلىپ قالدى. تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ بىرىنچى يىللىق-نىڭ بىرىنچى مەۋسۇمىنى تۈگەتكەن كۈنۈم دادام يۈرەك كېسىلى بىلەن تۈگەپ كەتتى. بىز بەش بالا قانتىدىن ئايرىلغان قۇشتەك دادىسىز قالدۇق. شۇ يىلى قۇربان هېيت جىممىدە يېتىپ كەل-دى. ئانام بىزگە كىيىم ئېلىپ بېرەلمىدى ۋە هېيتلىقمۇ بەرمى-دى. ئۇ ناھايىتى ئازابلانغان هالدا:

— بالىلىرىم، «داداڭلارنى يەرلىكتە قويدۇق» دەپ هېچنې-مە قىلىپ بېرەلمىدىم، — دېگىنىچە يىغلاپ كەتتى. بىز بەشى-مىز يا ئانامغا تەسەللى بېرىشنى، يا يىغلاشنى بىلەلمەي تۇرۇپ كەتتۇق. شۇ كۈن قەلبىمىزنى چەكسىز غېرىبلىق چىرمىۋالغان-دى. شۇڭا تالا ـ تۈزگىمۇ ئانچە چىقمىدۇق. بىزنى بىرەرىمۇ يوقلاپ كىرمىدى. ئۇ چاغلاردا پۇل ئاز بولغاچقىمۇ ياكى تۇغقانلار «دادىسى يوقنىڭ يۈزى يوق» دەپ بىزنى ئۇنتۇپ كەتتىمۇ، هېچ-

كىم تىيىن چاغلىق ھېيتلىق بەرمىدى . باللار بولسا پۇللىرىنى سانىشىپ ، بىر ـ بىرىگە كۆز ـ كۆز قىلىشاتتى . بىزلا بويۇن قىسىپ قالدۇق .

ھېيتنىڭ ئۇچىنچى كۈنى بولسا كېرەك ، باللار : «ھېيت-لىق پۇلى يوق باللارنى ئويۇنغا قاتمايمىز» دېيىشىپ ، مېنى «چامغۇر يۇلۇش» ئويۇنىدىن چىقىرىۋەتتى . بىر بۇلۇڭغا بېرىپ ئانىسىز ئاسلاندەك تۈگۈلۈپ ئولتۇردۇم . كۆزۈمدىن ياش باھار يامغۇرىدەك تۆكۈلۈپلا تۇراتتى . نېمىشقىدۇر : «دادام ھايات بول-غان بولسا ھېيتلىق بېرەتتى . ئۇ چاغدا باللارمۇ مېنى ئويۇنغا قېتىۋالاتتى» دېگەنلەرنى ئويلىدىم . راستىنى دېسەم ، ئىچ ـ ئىچىمدىن يىغا قايناپتتى . قاچاندۇر بىر چاغدا :

— دىلشات ، كەل بۇياققا ! — دېگەن ئاۋاز قۇلىقىمغا كىرىپ قالدى . بۇرۇلۇپ قارىسام ، دادامنىڭ خىزمەتدىشى ، باللىق قەل-بىمدىكى خىزىر سۈپەت مېھرىبان ئۇستاز رەجەپ مۇئەللىم خۇش تەبەسسۇم بىلەن تۇراتتى . مەن ئورنۇمدىن «لىككىدە» تۇردۇم-دە ، يېنىغا باردىم . ئۇ مېھرىبانلىق بىلەن بېشىمنى سىلاپ قويدى ۋە قولۇمدىن يېتىلەپ ئۆيىگە ئاپاردى .

— ئاغزىڭنى ئاچ ، بالام ، — دېدى رەجەپ مۇئەللىم .

— ھا…

ئۇ ئاغزىمغا كىچىككىنە ئاق قەغەزگە ئورالغان شېكەرنى ئاستا ـ ئاستا قويدى ۋە :

— ھېيتلىق قىل ، — دەپ بىر مونى قولۇمغا تۇتقۇزدى . شۇ چاغدا پۈتكۈل ۋۇجۇدۇمغا ئاجايىپ بىر خىل ئىللىق سېزىم تارالغاندەك بولدى . مەن ئىنتايىن خۇش بولدۇم . ئىچىمدە بولسا ئاداشلىرىمغا : «مېنىڭمۇ پۇلۇم بار بولدى» دەپ توۋلايتتىم . چۈنكى ، ئۇلار بىلەن بىللە ئويناشنى نەقەدەر ئارزۇ قىلاتتىم ـ ھە ؟ !

ھازىر گەرچە ھەر يىلى قۇربان ھېيتتا رەجەپ مۇئەللىمنى

يوقلاپ بارالمىسامىمۇ، ئەمما ياد ئېتىپ تۇرىمەن. چۈنكى، شۇ
چاغدىكى ئازراق شېكەر ۋە بىر مو پۇل ماڭا تا ھازىرغىچە مۇھىم بىر
مۇھەببەتنىڭ نېمىلىكىنى بىلدۈرۈپ كەلدى، شۇنداقلا ماڭا تۇر-
مۇشنىڭ قەدرىگە يېتىشنى ئۆگەتتى. لېكىن، ھازىرقى بىر
قىسىم بالىلار نېمىشقا ئاتا - ئانىسىنىڭ جاپاسىنى، ئائىلىنىڭ
ئىقتىسادىنى ئازراق بولسىمۇ چۈشەنمەيدىغاندۇ؟ بۇنىڭ سەۋەبى
نېمە؟ ھەر قېتىم بۇلارنى ئويلىغىنىمدا ئىختىيارسىز باللىق
چاغلىرىمدىكى ئاشۇ بىر مو پۇل ئېسىمگە كېلەتتى.

توكۇر قۇشقاچ

قىشنىڭ بىر ئەتىگىنى ھەممە يەرنى مامۇقتەك ئاپئاق قار
قاپلىغانىدى . دەل ـ دەرەخ ، چەللە ۋە ئۆگزىلەر يىراقتىن قارد-
غاندا خۇددى ئاق شايى ياغلىق ئارتىۋالغاندەك كۆرۈنەتتى . مەن
تىمتاس قىشنىڭ ئادەمنى ھەرە چاققاندەك ئېچىشتۇرىدىغان ئاچ-
چىق سوغۇقىدىن تىترەپ ، دۇگدەيگىنىمچە قوي ئېغىلىنىڭ ئال-
دىغا باردىم . ئوقۇردا يىرىك سامان ئۇۋاقلىرىدىن باشقا ھېچنېمە
قالمىغانىدى . بىر كورا قوناقنى كوركىرىتىپ قۇيۇپ بەردىم ـ
دە ، ئۆي تەرەپكە بۇرۇلدىم .

«ۋىچىر ـ ۋىچ» قىلغان زەئىپ ئاۋاز بىلەن تەڭ ، خۇددى
بىركىم سىېھىرلەپ قويغاندەك ئورنۇمدا توختاپ قالدىم . ئېغىل-
نىڭ يان تەرىپىدىكى قېرى ئۇجمە دەرىخىدە بىر ئاق قۇشقاچ
نېمىگىدۇر بىرنېمىگە بويۇنداپ قاراپ تۇراتتى . ئۇنىڭ «ۋىچىر ـ
ۋىچ» قىلغان ئاۋازى كۆڭلۇمگە ئىچ ئاغرىتىشتەك تۇيغۇنى تاشلاپ
قويدى . مەن دەقىقە ئىچىدە خىيالىمنى يىغدىم ـ دە ، قۇشقاچقا
قارىدىم . ئۇنىڭ جۇغى كىچىك ، رەڭگى قارامتۇل ئىدى . ئۇ پات ـ
پات ئەيمىنىپ قاراپ قوياتتى . قىسقا بوينىنى ئالدىغىراق سوزۇپ
ئۇچۇشقا تەمشىلەتتىيۇ ، ئەمما ئۇچماي ، ئەتراپنى بىرمۇبىر كۆزد-
ەتتى . مەن ئارقامغا چېكىنىدىم ۋە ئۆيدىن بىر سىقىم بۇغداي
ئېلىپ چىقىپ ، ئوقۇر بويلاپ ئۆينىڭ ئىچىگىچە چاچتىم . ئىد-
شىكنى قىيا ئېچىپ تۇتقۇچقا ئۇزۇن يىپنى باغلىدىم ـ دە ،
يوشۇرۇنۇپ ئۇنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىنى كۆزەتتىم . ئۇ «پۇرر د-
دە» ئۇچتى ـ دە ، ئوقۇرنىڭ گىرۋىكىگە قوندى ۋە بىردەم جىم
تۇرغاندىن كېيىن يەرگە چۈشۈپ دانلاشقا باشلىدى . ئۇ ھەر ئۇچ ـ

تۆت تال داننى يەپ بولۇپ ئەتراپقا ۋەھىمە بىلەن قارايتتى ، ئاندىن يەنە داننى چوقۇلايتتى ، سەكرىگەندە نېمىشقىدۇر بىر پۇتىدىلا سەكرەيتتى . ئۇ دان يېگەچ بارا ـ بارا مەن تەرەپكە قاراپ كەلمەك-تە . ئۇ «دىككىدە» سەكرىدى ـ دە ، يەردىن بوسۇغىغا چىقتى ۋە سىنچى كۆزلىرى بىلەن ئۆي ئىچىگە تەكشى قاراپ چىققاندىن كېيىن ئورنىدا بىردەم جىم تۇردى . ئۇ شۇ تۇرقىدا ناتونۇش ئۆينىڭ ئالدىغا كەلگەن تارتىنچاق بالىغىلا ئوخشايتتى . ئۇنىڭ ئېغىزىنىڭ يان تەرىپىدىكى يىڭنىنىڭ تۆشۈكىدەك كىچىك ، قاپ-قارا ، دۈگىلەك كۆزىنىڭ نۇرى تۇندىكى چولپان يۇلتۇزدەك يې-نىپ تۇراتتى . ئۇنىڭ قانات ـ قۇيرۇقلىرى ئىسلىنىشىپ قارىداپ كەتكەنىدى . مەن ئەجەبسىنىپ تىخمۇ زەن سېلىپ قارىدىم ، ئۇنىڭ بىر پۇتى كۆرۈنمەيتتى . مەن بىر خىل ئىچ ئاغرىتىش تۇيغۇسىدا ئۇنىڭ تېزرەك ئۆيگە كىرىشىنى تىلىدىم . بىرنەچچە مىنۇت ئۆتتى . كۈتكىنىمدەك ، ئۇ ئۆي ئىچىگە كىردى . ئىشىك «جالاققىدە» يېپىلدى . قۇشقاچ پالاقشىپ ئۇچتى ـ دە ، ئۆينىڭ تورۇس ، تام ، دېرىزىلىرىگە ئۆزىنى ئۇرغىلى تۇردى . مەن ئۇنى قورقۇتۇۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئورنۇمدا جىم تۇردۇم . بىر چاغدا ھالىدىن كەتتى بولغاي ، ئۇ بىر بۇلۇڭغا بېرىپ تۈگۈلۈۋالدى . مەن ئورنۇمدىن ئاستا تۇردۇم ـ دە ، ئۇنى «كاپپىدە» تۇتۇۋال-دىم . ئۇ ۋىچىرلاپ نالىمۇ قىلمىدى ، ئەمما بار كۈچى بىلەن يۇلقۇنۇپ قولۇمدىن چىقىپ كېتىشكە تىرىشاتتى ، يۈرىكى ئەنسىز سوقاتتى . ئۇنىڭ بىر پۇتى بېغىشىدىن سۇنغان بولۇپ ، ئاستى تەرىپى يىپقا چىگىلگەن تاياقچىدەك ساڭگىلاپ تۇراتتى ، ئۇچۇش جەريانىدا قانتىمۇ زېدە بولغان بولۇپ ، قىپقىزىل قان يۇمران تۈكلەر ئارىسىدىن سىرغىپ تۇراتتى .

مەن ئۇنى بىر ئايچە كۆڭۈل قويۇپ بېقىپ ، تەتىل ئاياغلىشىشقا يېقىن قويۇۋەتتىم . قۇشقاچ ئۇچۇپ كەتتى ، ئەمما ئۇ خىيالىمدىن زادىلا نېرى كەتمىدى . چۈنكى ، مەن بىر پۇتى

ناكار تۇرۇقلۇق ، ئۇنىڭ هاياتلىق ئۇچۇن تىرمىشۋاتقان قەيسەرا-
نە روهىدىن نېمىدۇر بىرنېمىنى كۆرگەندەك بولغانىدىم . مەن
ئېغىر سۇكۇتكە چۆمدۇم . كۆز ئالدىمدا ئادەملەر قۇشلارغا قورال
تەڭلىمەكتە ، تۇزاق قويماقتا ، باللار رەگەتكە ئاتماقتا ··· مەن
هەسرەت ئىلكىدە : «قۇشلار بىزنىڭ دوستىمىز دەيمىز ، دوستىغا
قەست قىلىش چىن ئىنساننىڭ قىلىقى ئەمەسقۇ !» دېگەنلەرنى
ئويلاپ قالدىم .

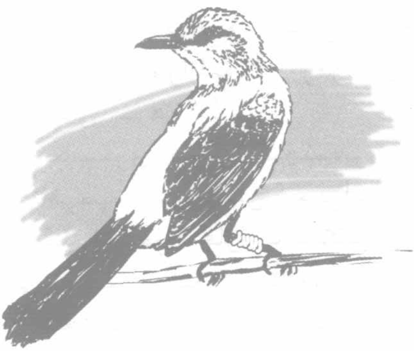

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

تۇغۇلغان كۈن سوۋغىسى

بۈگۈن باشلانغۇچ مەكتەپتىكى ساۋاقداشلىرىم مەرھابانىڭ تۇغۇلغان كۈنى ئىدى. ئۇنىڭغا ياخشىراق سوۋغا ئېلىش ئارزۇيۇم بولسىمۇ، يېنىمدا ئاران ئىككى يۈەنلا بار ئىدى. شۇڭا نېمە ئېلىشىمنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغانىدىم. كاللامدا ھەر خىل خىياللار بۇلۇت توپىدەك ئەگىيتتى. ئۇ باي ئائىلىنىڭ ئەتىۋارلىق قىزى ئىككى يۈەنلىك سوۋغىنى يارىتارمۇ؟ مۇبادا باللار ئالدىدىلا ئەسكى پېتەكنى تاشلىۋەتكەندەك تاشلىۋەتسىچۇ؟ ياق، ياق، ئۇ ھەرگىز ئۇنداق قىلمايدۇ، بىراق باشقا باللار چوقۇم مازاق قىلىشىدۇ. ئاھ، نامراتلىق! بىزمۇ باي بولغان بولساق نەقەدەر ياخشى بولاتتى ـ ھە؟!

بۇلارنى ئويلىغانسېرى ئىچ ـ ئىچىمدىن ئازابلىناتتىم.

— قىزىم، ئاغرىپ قالمىغانسەن؟ چىرايىڭ يامغۇرلۇق ئاسماندەك تۇتۇلۇپ كېتىپتىغۇ؟ قارا ئەپتىڭگە! — دادام شۇنداق دېگەچ قولۇمدىكى ئېغىر سومكىنى ئالدى.

— ھېچ ... ھېچنېمە ...، — كۆزۈمدە مەرۋايىتتەك ئىككى تامچە ياش يالتىرايتتى. بىچارە ئانام تۆشەكتە ياتقىنىچە ئىڭرايتتى. ئۆينىڭ تام ـ تورۇسلىرى ئىسلىنىپ قارىداپ كەتكەن، سۇۋاقلىرى كاكچا نانىدەك ئاجرىغان بولۇپ، ئۆينىڭ ھەممە يېرىدىن مۇڭ تۆكۈلەتتى. پەقەت دادامنىڭ كۈتۈپخانىسىدىكى سەرخىل كىتابلارلا گويا كېچە ئاسمىنىدىكى قۇتۇپ يۇلتۇزىدەك چاقنايتتى.

— سېنىڭ ئارامىڭنى بۇزغان زادى قايسى ئىش، قىزىم؟ نېمە گېپىڭ بولسا ماڭا ئېيت! — دادام شۇنداق دەپلا ئاتلىق

مېھرى بىلەن بېشىمنى سىلاپ قويدى .

— ساۋاقداشىم مەرھابانىڭ تۇغۇلغان كۈنى ئىدى . يېنىمدا ئىككى يۈەنلا بار . نېمە ئېلىشىمنى بىلەلمەي ··· ، — گېپىمنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي «پاڭگىدە» يىغلاپ سالدىم .

— ئەسلىي مۇشۇ ئىشمىدى ، قىزىم ؟ مېنىڭچە كۆڭۈل سوۋغىسىنىڭ چوڭ ـ كىچىكى بولمايدۇ . كىشىلەر ئارىسىدا دوستلۇق ، مۇھەببەت ھەممىدىن ئەۋزەل ، شۇڭا ساۋاقداشىڭغا ياخشى كىتابتىن بىرنى سوۋغا قىل ! مۇمكىن بولسا بۇنىڭدىن كېيىن بىر- بىرىڭلارغا كىتاب سوۋغا قىلىش ئادىتىنى يېتىلدۈرۈڭلار . بۇ ناھايىتى ئەھمىيەتلىك ۋە قىممەتلىك بولىدۇ . قانداق دېدىم ؟ — دېگىنىچە يازغۇچى يارمۇھەممەت تاھىر تۇغلۇق ئاكىنىڭ «بوۋام شۇنداق ئۆگەتكەن» دېگەن كىتابىنى قولۇمغا تۇتقۇزدى .

— بىراق ھېچكىم ئۇنداق قىلمايدىغان تۇرسا ، باشقىلار نېمە دەپ قالىدۇ ؟ — دېدىم مەنمۇ كۆڭلۈمدىكىنى يوشۇرماي .

— باشقىلار بىلەن نېمە كارىڭ ، قىزىم . ئۆزۈڭ توغرا دەپ قارىغان ئىشنى چوقۇم ياخشى قىل ! مېنىڭچە ، ساۋاقداشىڭ مەرھابا دوستلۇقنى قەدىرلەيدىغان قىز . ئۇ چوقۇم خۇش بولىدۇ ، — دېدى دادام ۋە كىتابنىڭ سىرتىنى ئاپئاق قەغەز بىلەن چىرايلىق ئوراپ ، ئۈستىگە مېنىڭ نامىمدا مۇنداق يېزىپ بەردى :

«ساۋاقداشىم مەرھابا ، تۇغۇلغان كۈنۈڭگە مۇبارەك بولسۇن !

كىتاب ئوقۇپ جان دوستۇم ،
ئۇسسۇزلۇقتا قانايلى .
كەلگۈسىدە ئالىم بوپ ،
ئەل ـ ۋەتەنگە يارايلى !

ساڭا مەڭگۈلۈك بەخت تىلەپ :

ساۋاقداشلىق [illegible]

« [illegible] 2006 ـ يىلى 8 ـ [illegible] »

بۇلارنى كۆرۈپ باهار يامغۇرىغا ئېرىشكەن مايسىدەك [illegible] ئۇمىدلەندىم، تەشۋىشلىرىم بارا ـ بارا يوقالدى.

كەچ كىردى. ئۇنىڭ ئۆيىگە باردىم. ياغاچ ئويمىلار بىلەن بېزەلگەن ياسىداق ئايۋان ئۆيدە بىرمۇنچە قىز ـ ئوغۇل ساۋاقداش كارنۋات بويىلاپ، خۇددى سىم تاناب ئۈستىدىكى قارلىغاچ باللىرىدەك قاتار تىزىلىپ ئولتۇرۇشقانىدى. ئۆينىڭ تام ـ تورۇسلىرىدىكى گۈل نەقىشلىرى كۈچلۈك نۇر ئاستىدا ۋاللىدايتتى. باللار ئەكەلگەن هەر خىل ئېسىل سوۋغا بۇيۇملار ئۈستەل ئۈستىدە «قانداق، كۆردۈڭمۇ؟سەن نېمە ئەكەلدىڭ؟» دېگەندەك ماڭا قاراپ تۇراتتى. مەن سەل ئەيمىنىپرەك بوسۇغىدىن ئاتلىدىم ۋە تارتىنىپ تۇرۇپ:

— سالام، ساۋاقداشلار! ياخشىمۇسىزلەر؟— دېيەلىدىم، ئاندىن چۈغلۇق گۈلىدەك ياسىنىۋالغان مەرهابانىڭ ئالدىغا باردىم ـ دە:

— تۇغۇلغان كۈنۈڭگە مۇبارەك بولسۇن! — دېدىم ۋە كىتابنى سۇندۇم. ئۇ خەتنى ئوقۇشقا باشلىدى. باللار نېمە ئەكەلگەنلىكىمگە قىزىقىشىپ بويىنىنى غازدەك ئالدىغا سوزۇشاتتى. ئۇ ئورۇنى يىرتىپ ئاچتى ـ دە:

— پاھ، نېمىدېگەن ياخشى! — دەپلا مېنى قۇچاقلىۋالدى ۋە، — كۆڭلۈمدىكىنى تېپىپسەن. ساڭا رەهمەت! — دېدى. شۇ چاغدا قايسىبىر ساۋاقداشنىڭ:

— تۇغۇلغان كۈندە كىتابمۇ ئەكەلگەن بارمۇ؟ تازا بىر پىخسىقمۇ نېمە؟— دېگەن سۆزى قۇلىقىمغا كىرىپ قالدى، ئەمما بۇ چاغدا قەلبىمدىكى ئەنسىرەش، تەشۋىش ئاللىقاچان يوقاپ كەتكەن بولۇپ، كۆڭلۈم باهار ئاپتىپىدەك ئېچىلىپ كەتكەنىدى. چۈنكى، سوۋغامنى دوستۇم مەرهابا چىن قەلبىدىن قوبۇل قىلدى ئەمەسمۇ؟

موزدۇز بالا

نەچچە كۈن زۇكامدىن قىزىتمام ئۆرلەپ خىزمەتكىمۇ بارال-
ماي ئۆيدە ياتاتتىم. ئۆيگە بېشىغا ئاق شاپاق دوپپا، ئۇچىسىغا
پاختىا كۆڭلەك كىيىۋالغان ئون ئۈچ ياشلاردىكى ئوماققىنا بىر
بالا كىرىپ كەلدى. بۇ بالا كوچا دوقمۇشىدا موزدۇزلۇق قىلاتـ-
تى. بىر كۈنى مەن ئايىغىمنى ياماتقىلى بۇ موزدۇز بالىنىڭ
يېنىغا كەلدىم. ئۇ ئايىغىمنى يامىغاچ ماڭا قانداقتۇر بىر گېپى
باردەك چىرايىمغا قارايتتى ـ دە، يەنە بېشىنى چۆشۈرۈۋالاتتى.
مەن ئۇنىڭدىكى ئوڭايسىزلىقنى تۈگىتىش ئۈچۈن سۆز باشلىدىم:

— ئىسمىڭ نېمە؟

— تۇرسۇن.

— قانچىنچى يىللىقتا ئوقۇيسەن؟

— مە⋯ن، مەن مەكتەپتە ئوقۇمايمەن.

— ھە، مۇنداق دېگىن ⋯، — مەن گەپنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋەتتىم، چۈنكى ئۇنىڭ چىرايىنى مەيۈسلۈك قاپلىغانىدى.

— مۇئەللىم، سىزنى بىر ئىشقا ياردەم قىلارمىكىن دېگەنىدىم، — دېدى ئۇ ناھايىتى قىينىلىپ تۇرۇپ. مەن ئەجەبلىنىپ سوئال نەزىرى بىلەن ئۇنىڭغا قارىدىم.

— مۇئەللىم، ھەيران قېلىۋاتامسىز؟ سىزنى بىرەيلەن ئەپەندىمچىلىك قىلىدۇ، دېگەنىدى. مەن پەقەت مەكتەپ يۈزى كۆرۈپ باقمىغان، سىزنى شۇ ساۋاتىمنى چىقىرىپ قويارمىكىن دېۋىدىم، — دېدى تۇرسۇن دادىللىق بىلەن.

ئۇنىڭغا بەكمۇ مەستلىكىم كەلدى. چۈنكى ئوقۇش شارائىتىغا ئېرىشىپمۇ ياخشى ئوقۇمايدىغان باللارنى ئاز دەمسىز.

— بولىدۇ ، سەن ماقۇل كۆرسەڭلا مەن تەييار ، — دېدىم قىزغىنلىق بىلەن .

شۇنىڭدىن باشلاپ ، مەن تۇرسۇنغا ئېلىپبە ئۆگىنىشكە باش-لىدىم . قىسقىغىنا بىر ئاي ئىچىدە ساۋاتى چىقىپ كىتابلارنى راۋان ئوقۇيالايدىغان بولدى . مەن ئۇنىڭ تىرىشچانلىقىغا قايىل ئىدىم ...

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم ، — تۇرسۇن شۇنداق دېگىنىچە كۆتۈ-رۈۋالغان نەرسىنى قويدى - دە ، قولىنى ماڭا ئۇزاتتى . مەنمۇ دەرھاللا :

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام ، — دېدىم .

بىز كونا دوستلاردەك قىزغىن كۆرۈشتۇق .

— ھازىر ئەھۋالىڭىز قانداقراق ؟ — دېدى ئۇ تولىمۇ كۆيۈن-گەن ھالدا .

— ھەر ھالدا ياخشى ، — دېدىم بۇرنۇمنى «شارت» تارتىۋې-تىپ .

— مۇئەللىم ، سىزنى نەچچە كۈن كۆرمەي ئەنسىرەپ قىلىپ ئۆيىڭىزگىلا كېلىشىم ، — ئۇ شۇنداق دېگەچ ئالدىمغا پېچىنە - پىرەنىك سېلىنغان سولياۋ خالتىنى ئالدىمغا قويدى . مەن :

— مېنى خىجىل قىلما ، ئوكام ، بۇلارنى ئەكەتكىن ، — دەپ قەتئىي ئالغىلى ئۇنىمىدىم ، ئۇمۇ زورلاپلا تۇرۇۋالدى ۋە :

— ياق ، مۇئەللىم ، سىزنىڭ ماڭا قىلغانلىرىڭىزنىڭ ئالدىدا بۇ قانچىلىك ئىشتى ، بولسا بۇنىڭدىن ئارتۇق قىلسام بولاتتى . مەن ماڭاي ، مەن يەنە يوقلاپ كېلىمەن ، — دېدى - دە ، ئورنىد-دىن تۇردى . مەن ئۇنى ئۇزىتىپ ئىشىك ئالدىغىچە چىقتىم . ئۇ «خوش» دېگىنىچە مەغرۇر قەدەملەرنى ئېلىپ كېتىپ قالدى . مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قارىغىنىمچە :

— موزدۇز بالا ، سەن مېنىڭ ئەڭ ياخشى ئوقۇغۇچىم ، — دەپ ئۆز - ئۆزۈمگە پىچىرلىدىم .

چۆچەكلەر

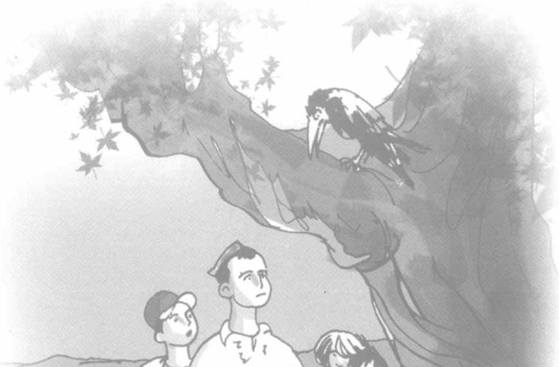

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىن بىر ئادرىسى

ئۆمۈچۈك بىلەن چىۋىن

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا ، ھەرە چېقىمچى ، پاشا يالاقچى بولغان زاماندا ئۆمۈچۈك بىلەن چىۋىن قوشماق مېغىزدەك يېقىن ئۆتىدىكەن . ئۇلار نېمە تاپسا بىللە يەپ ، راھەتتىمۇ ، جاپادىمۇ بىللە بولىدىكەن . ئۆمۈچۈك باپكارلىق قىلىپ ئېسىل مەشۈت توقۇسا ، چىۋىن ئۇنى جاي - جايلارغا ئاپىرىپ ساتىدىكەن . كۈنلەر ئۆتكەنسېرى ھاشاراتلار ئۇلارنىڭ سودىسىغا ھەسەت قىلىشقا باشلاپتۇ .

بىر كۈنى شۇ ھەسەتخورلارنىڭ بىرى بولغان سېرىق ھەرە چىۋىننىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ - دە ، ناھايىتى كۆيۈنگەن قىياپەتتە :

— چىۋىن ئاداش ، ئۆمۈچۈك دېگەن باداڭ قورساقتىن ھېزى بولمىساق بولمىغۇدەك ، ئاڭلىسام ئۇ سېنى «نىجاسەت» دەپ تىللاپتۇ . تېخى بارغانلار يېرىدە :

«كۈندە رەخت توقۇسام ،
كەلگۈسىدە ئوقۇسام .
يىللار ئۆتسە بىر كۈنى ،
چىۋىن تازنى قوغلىسام .»

دەپ ناخشا ئېيتىپ يۈرەرمىش ، — دەپتۇ .چىۋىن ئارتۇق گەپ-سۆز قىلماي ئۇچۇپ كېتىپتۇ . كۆڭلىدە :

«ئۇ بەك سەمىمىي ،
ياشىدۇق ئۇزاق .

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

هەرقانچە بولسا ،
قۇرماس تۇزاق . »

دېگەنلەرنى ئويلىغان بولسىمۇ ، ئەمما «گۇمان ئەقىلنى گال قىلى-
دۇ» دېگەندەك هەر خىل گۇمانلار بىلەن بىر كېچە ئۇخلىيالماپ-
تۇ . تاڭ ئاتقاندا بولسا ئورنىدىن تۇرالماپتۇ . چىۋىنىنىڭ تاتلىق
ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆرگەن مارجان كۆز ئۆمۈچۈك كۆڭلىدە : «ئۇ
باپكارنىڭ موكىسىدەك تولا يول مېڭىپ هاردى . بۈگۈن قانغۇچە
ئۇخلىۋالسۇن ! پاشا خېنىمغا رەختنى ئۆزۈم ئاپىرىپ بېرەي»
دەپ يولغا راۋان بوپتۇ ۋە رەختنى ئاپىرىپ بېرىپتۇ . ئەتىسى پاشا
خېنىم غىڭشىغىنىچە چىۋىنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ، كېكەچلىگەن
پېتى :

— تۇ ··· تۇنۇگۈن ئۆمۈچۈك رەخت ئەكەپتىكەن . مەندىن
پۇل ئېلىۋاتقاچ : «بۇ پۇلنى چىۋىن ئۇقمايدۇ . هەرگىزمۇ تىنى-
ماڭ ! ئۇ چۈپرەندە ئۇقۇپ قالسا بولمايدۇ» دەپ كېتىپ
قالدى ، — دەپتۇ ۋە چىۋىنىنىڭ ئەتراپىدا سەت غىڭشىپ ناىناقلاشقا
باشلاپتۇ . چىۋىن بۇ گەپكە بىر ئىشىنىپ ، بىر ئىشەنمەي ، ئۇدۇل
رەخت ئامبىرىغا بېرىپتۇ . قارىسا ، دېگەندەك ئىككى توپ رەخت
يوق تۇرغۇدەك ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ :

زەهەرخەندە ئۆمۈچۈك ،
مېنى ئەخمەق كۆردۈڭمۇ ؟
يوشۇرۇنچە رەخت سېتىپ ،
ئۆزۈڭ يالغۇز يېدىڭمۇ ؟

دەپ ئاچچىقتىن بوغۇلۇپ ، ئۆزىچە گىژىلداپ كېتىپتۇ . بۇنى
كۆرگەن ئۆمۈچۈك :

— نېمانچىلا گىژىلدايسەن ؟ بىر يېرىڭ ئاغرىۋاتامدۇ ؟ كې-

ــسەل بولساڭ دوختۇر ھەسەل ھەرىسىنىڭ يېنىغا ئاپىراي ، —
دەپتۇ چىن قەلبىدىن كۆيۈنۈپ .
— ھىم ، دوختۇرنىڭ يېنىغا ئاپىرارمىش . ئۆلۈمۈمنى كۈ-
تۈۋاتقانسەن ھەقاچان ؟ — دەپ زەردە قىپتۇ .
— بۇ نېمە دېگىنىڭ ؟
ھېچنېمىنى ئاڭقىرالمىغان ئۆمۈچۈكنىڭ كۆڭلى تولىمۇ يې-
رىم بوپتۇ .
چىۋىن :

نېمە دېدىم - دېمىدىم ،
ھەممىگە ئايان .
قىساسىمنى ئالىمەن ،
سېنىڭدىن ھامان .

دېگىنىچە ئۇچۇپ كېتىپتۇ ۋە ئەتىسى پاشا خېنىمنىڭ يول كۆر-
سىتىشى بىلەن بارلىق قېرىنداشلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ ، ئۆزىنى
نىجاسەت بىلەن بۇلغاپ ، ئۆمۈچۈكنىڭ توقۇغان رەختلىرىنى مەي-
نەت قىلىۋېتىپتۇ . ئۆمۈچۈك ياخشى گەپ قىلىپمۇ ، يالۋۇرۇپ-
مۇ ، چۇشەندۈرۈپمۇ بېقىپتۇ ، ئەمما چىۋىن زادى بولدى قىلماپ-
تۇ . ئۆمۈچۈكمۇ توقۇغان رەختلىرىنى ھېچكىمگە ساتالماي كۈن-
دىن - كۈنگە نامراتلىشىپ ، ئورۇقلاپ ئېغىر كۈنگە قاپتۇ ۋە
ئۆيىنى چىۋىنگە تاشلاپ بېرىپ ھېچكىم بارمايدىغان جايغا بېرىپ
پاناھلىنىپتۇ . ئەمما ، چىۋىن يەنە باستۇرۇپ كېلىپ ، ئۆمۈچۈك-
نىڭ ئۇستۋاشلىرىغا چىچىپ ۋە قۇسۇپ ، ئۇنى تونۇغۇسىز قىلى-
ۋېتىپتۇ . تاقىتى تاق بولغان ئۆمۈچۈك كۆڭلىدە :

«چېقىمچىنىڭ گېپىگە ،
ماقۇل دېگەن نوچىسەن .

ئۇيغۇر كىتاب تورىستانى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

تور توقۇسام سەن ئۇچۇن .
ئەمدى قانداق قىلىسەن ؟ »

دەپ ئويلاپتۇ . ئۇ چىۋىندىن مۇداپىئەلىنىش ئۇچۇن ئۆيىنىڭ ئەتراپىغا شەپەرەڭنىڭ قانىتىدەك كەڭ قىلىپ ، كۆرۈنمەس يىپ بىلەن تور توقۇپتۇ . شۇنىڭدىن بېرى ، چىۋىنلەر ئۆمۈچۈكنىڭ ئۆيىگە يېقىنلاشقان هامان تورغا چۇشۇپ قېلىپ بىر - بىرلەپ ئۆلۈشكە باشلاپتۇ ۋە قىلغان ئىشىغا پۇشايمان يەپتۇ . شۇنىڭدىن كېيىن ، «كىمگە قىلساڭ يامانلىق ، تاپالمايسەن ئاراملىق » دېگەن ماقال كەڭ تارقىلىپتۇ .

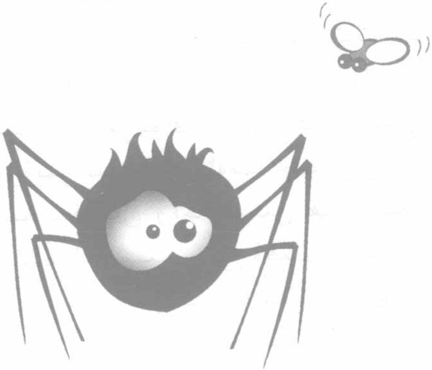

قاغا

بۇرۇنقى زاماندا ، مۇشۇ ماكاندا سۈيى زۇمرەتتەك سۈزۈك ، ئوت - چۆپلىرى بولۇق ، مېۋىسى تولۇق ، ھاۋاسى ساپ گۈزەل بىر باغ بولغانىكەن . بۇ باغدا كاككۇك ، كەپتەر ، پاختەك ، ھۆپۈپ ، قاغا ، جىگدىچى ، ئاق قۇشقاچ ، قارا قۇشقاچ ··· قاتارلىق ھەر خىل قۇشلار بىللە ياشايدىكەن . باغ ئەتراپى قاپاق تېرەك ، سۆگەت ، مەجنۇنتاللار بىلەن تولغانىكەن . سۈتتەك ئايدىڭ ئاخشاملىرى مەجنۇنتال قىزلارنىڭ قىرىق تال ئۆرۈم چېچىدەك ئىنچىكە سۇمبۇل چاچلىرىنى كۆل سۈيىدە يۇيۇپ تارايدىكەن . تاڭ سۈزۈلمەستىنلا قۇشلار باغ ئىچىدە چۇرۇقلىشىپ ، بار ئاۋازىدا سايرايدىكەن ، بىر - بىرى بىلەن ئىجىل - ئىناق ياشايدىكەن ، ئۆزئارا پىچىرلىشىپ ، كۆڭۈللىرىدە نېمە بولسا شۇنى دېيىشىدىكەن ، تاپقىنىنى تەڭ يېيىشىدىكەن .

قاغا ئەسلىدە خەسىدىنمۇ ئاق ، سەمىمىي قۇش بولۇپلا قالماي ، ئالامەت چىرايلىق سايرايدىكەن ، ئۇ بىر سايرىسا بۇلبۇلمۇ ئۇنىڭ ئالدىدا زۇۋان سۈرەلمەيدىكەن . شۇڭىمۇ تەرەپ - تەرەپتىن قۇشلار كېلىپ ، ئۇنىڭ ناخشىسىنى زوق - شوخ بىلەن ئاڭلايدىكەن . ئاڭلىغانلار ئاڭلىمىغانلارغا قاغىنى ئاغزى - ئاغزىغا تەگمەي ماختىشىپ بېرىدىكەن ، بولۇپمۇ ئۇنىڭ :

«ئاقلىق ، پاكلىق ئەلچىسى ،
دادام ئاپئاق ، ئاپام ئاق .
مەن سەمىمىي قۇش بولغاچ ،
يۈزۈم ئاپئاق ، بالام ئاق .»

دېگەن ناخشىسىنى تەرەپ - تەرەپتە داڭلايدىكەن . كاككۇك :

«قاغا ئاداش ، جان ئاداش ،
زەينىپىمنى تېپىپ بەر .
مۆڭلىرىمغا مۇڭ بولۇپ ،
يېڭى ناخشا ئېيتىپ بەر .»

دەپ ئۇنىڭغا بولغان ئامراقلىقىنى ئىپادىلىسە ، كەپتەر :

«ۋۇق - ۋۇق ، ۋۇق ، كۆڭلۈم توق ،
يەتتە ئىقلىمدا سەندەك گۈزەل يوق .»

دەپ ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى نامايان قىلىدىكەن . ھۆپۈپ قاتارلىق باشقا قۇشلار ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يۈرۈپ ئۇنىڭدىن سايراشنى ئۆگىنىدىكەن .

يىللار ئۆتۈپ بىر قىشلىقى قار تەلپەكتەك - تەلپەكتەك يېغىپتۇ ، يېغىپتۇ . شۇ ياغقانچە قىرىق كېچە - كۈندۈز توختىماي يېغىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن يەر - جاھان ئاپئاق جۇۋىسىنى كىيىۋېلىپتۇ . قۇشلارنىڭ يەيدىغان ھېچنېمىسى يوق ئېغىر غەمگە پېتىشىپتۇ . ئەھۋالنىڭ چاتاقلىقىنى سەزگەن ھۆپۈپ موللام يىغىن ئېچىپتۇ ۋە :

— ئارىمىزدا قېرىلار ، باللار ، ئاجىزلار بار . ئۇلار ئاچلىقتىن ئۆلۈپ كەتسە بولمايدۇ . شۇڭا كارغا كېلىدىغانلار دان يىغىشقا چىقايلى . تاپقاننى ئەكېلىپ ، تەڭ يەيلى ، — دەپتۇ . شۇنىڭ بىلەن قۇشلار سوغۇققا قارىماي يىراققا ئاتلىنىپتۇ ، ھەممە يەرنى تاتىلاپتۇ ، ئەمما تۈزۈك بىر نەرسە تاپالماي جان - جانىۋارلارغا ، ھاشاراتلارغا دادلىنىپتۇ . چۈمۈلە يازچە يىغقانلىرىنى قارا قۇشقاچقا ئازراق بۆلۈپ بېرىپتۇ .كەپتەر ئات تېزىكىدىن ھەزىم

بولمىغان قوناقلارنى تېرىپتۇ . جىگدىچى جىگدە ئەكەپتۇ . كاكـ
كۇك ، پاختەك قۇرۇق قول يېنىپتۇ . هۆپۈپ خوراز بەرگەن
داننى هەشقاللا ئېيتىپ ئاپتۇ . ئاق قۇشقاچ قىسماققا چۈشۈپ
قېلىپ بىر پۇتىدىن ئايرىلىپتۇ . قاغا چېنىپتۇ ، شۇنداقتىمۇ
قۇشلار تاپقىنىنى كەپتەرگە بىر ـ بىرلەپ ئۆتكۈزۈپتۇ . كەپتەر
ھەممىسىگە ئاز ـ ئازدىن بۆلۈپ بېرىپتۇ ، ئۆزى بولسا ھەممىدىن
ئاز يەپتۇ . كۈنلەر شۇ يوسۇندا ئۆتۈپتۇ . قاغا ئاچلىققا چىدىماپتۇ
ۋە :

مەن ئېسىلزادە نەسلىمەن ،
ناخشا دېسە پىرىمەن .
ماڭا داننى ئاز بەردىڭ ؟
ئەمدى قانداق قىلىمەن ؟
ئۆتسە كۈنلەر ئاچ ـ زېرىن ،
هالسىزلىنىپ ئۆلىمەن .

دەپ باغنى بېشىغا كىيىپتۇ . باشقا قۇشلار چىداملىق ، جاسارەتـ
لىك بولۇشنى ئېيتىپ ئۇنى بەزلەپتۇ . لېكىن ، ئۇ قۇشلار ئۇيقۇـ
غا كەتكەن ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ ئوغرىلىقچە داننى يەۋاپتۇ . جىگـ
دىچى قاغىنىڭ ئاياغ ئىزىدىن بۇنى بىلىۋاپتۇ ۋە هۆپۈپ موللامغا
مەلۇم قىپتۇ . هۆپۈپ موللام قاغىنى ئايرىم چاقىرتىپ :

كىرسەڭ نەپسىڭ كەينىگە ،
دىلىڭ يارا بولىدۇ .
ئىككى ئالەم ئەل ئارا ،
يۈزۈڭ قارا بولىدۇ .

www.uyghurkitap.com

دەپ چىرايلىقچە نەسىھەت قىلىپتۇ ، ئەمما قاغا يەنە نىيىتىدىن يانماپتۇ .

بىر كۈنى كەپتەر ماغدۇرسىزلىنىپ ، تۇيۇقسىز ھوشىدىن كېتىپتۇ . قۇشلار ئۇنىڭ ئۆپچۆرىسىدە پايپېتەك بوپتۇ . پاخالنىڭ بوغدايىنى قايىنتىپ قويۇپ سىرتقا تەمەچ تەرگىلى چىقىپ كېتىشى بىلەن نەپسى تاقىلداپ كەتكەن قاغا ئوغرىلىقچە كىرىپتۇ ۋە قايناپ تۇرغان قازانغا ئاغزىنى تىقىپتۇ . شۇ زامان ئۇنىڭ تىلى كۆيۈپ كېتىپتۇ ـ دە :

قاق ، قاق ، قاق ،
جېنىم بارمۇ ساق ؟

دەپ سەت قاقىلداپتۇ ۋە ئاللا ـ توۋا قىلىپ يىغلاپتۇ . بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقان قۇشلار :

نىيىتىڭمۇ بۇزۇلدى ،
بالا تەگكۈر سەت قاغا .
زۇۋانىڭمۇ تۇتۇلدى ،
يىراقلارغا كەت قاغا .

دەپ تىللىشىپتۇ ۋە ئۇنى ھەيدىۋېتىپتۇ . ئۇ شۇ ئۇچقانچە بىر دېھقانىنىڭ ئۆگزىسىدىكى قوناق ۋە ياڭاقلىرىنى ئەپقېچىپ كۆمۈپ قويۇپتۇ ، دېھقان بۇنى كۆرۈپ قېلىپ :

— ھۇ ، ھاراملىق ، شورۇڭ قۇرۇغۇر ئىلاھىم ، — دەپ قارغاپتۇ .

ئەمما ، قاغا داۋاملىق ئوغرىلاپ كۆمۈپ قويۇۋېرىپتۇ . نېمىشقىكىن ، ھەر كۈنى ئۆزى كۆمگەن ياڭاق ، قوناقلارنى تاپالماپتۇ . شۇڭا ئۇ خوراز چىللىماستىنلا :

قاق ، قاق ، قاق ،
نەگە كەتتى ياڭاق ؟
چاشقان ئەپقاچتىمۇ ،
كۆرۈنمەيدۇ قوناق .

دەپ نالە قىلىپتۇ ۋە ئوغرىلىق قىلىشنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىپتۇ . قاغىنىڭ دەردىدىن جاق تويغان دېھقان :

تېنىڭ ئاپئاق ھەي قاغا ،
دىلىڭ قارا ئىكەنغۇ .
يەنە كەپسەن داپشاق يۈز ،
ئەمدى كەلمە دېگەنغۇ .

دەپ قاغىنى تاش ئېتىپ قوغلىۋېتىپتۇ . دېھقان ياڭاق ، قوناقلىرىنى پالاس بىلەن يۆگەپ قويسىمۇ ، قاغا يەنە ئەپقېچىپتۇ .
بىچارە دېھقان :
— ئىلاھىم ، تېنىڭمۇ دىلىڭدەك قارا بولغاي ، قارا يۈز ! نەپسى ئوتىدا قان قۇسۇپ ئۆلەرسەن ، — دەپ قاغىنى يەنە بىر رەت قارغاپتۇ . ئۇنىڭ ئاھى تەڭرىگە يەتكەنمۇ ، ئەتىسى ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى قاپقارا رەڭگە ئۆزگىرىپ قاپتۇ . ئۇ شۇنىڭدىن باشلاپ :

قاق ، قاق ، قاق ،
مەن ئەسلىي ئاپئاق .
ئاۋازىمدىمۇ ،
يوق ئىدى چاتاق .
زادى نېمە بولدى ؟
ياخشى ئويلاپ باق ؟

دەپ توۋلايدىغان بولۇپ قاپتۇ .

www.uyghurkitap.com

مۈشۈك بىلەن چاشقان

بۇرۇن مۈشۈك بىلەن چاشقان يېقىن دوستلار ئىكەن . ئۇلار نىمە تاپسا تەڭ يەپ ، جاپادىمۇ ، ھالاۋەتتىمۇ بىللە ياشايدىكەن . مۈشۈك ناھايىتى ئاق كۆڭۈل ، سەمىمىي ئىكەن . كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن مۈشۈكنىڭ پەزىلىتى يىراق - يېقىنغا تارقىلىپتۇ . ئادەملەر ئۇنىڭ ئوماق ، يېقىشلىقلىقىنى ياقتۇرۇپ قاپتۇ ۋە :

مىياۋ - مىياۋ مۈشۈكۈم ،
بىزنىڭ ئۆيگە بارايلى .
ئىناق - ئىجىل دوست بولۇپ ،
خۇشال - خۇرام ياشايلى .

دەپ مۈشۈكنى شەھەرگە تەكلىپ قىپتۇ . مۈشۈك كۆزى قىيمىغان ھالدا چاشقانغا قاراپتۇ . چاشقان :

سەن كېتىۋەر خاتىرجەم ،
يالغۇزلۇقتىن قورقمايمەن .
يەنە مېنى دوست بىلسەڭ ،
پات - پات بېرىپ يوقلايمەن .

دەپ ، كۆزگە لىققىدە ياش ئېلىپ ئۇنى ئۇزىتىپ قويۇپتۇ . مۈشۈك شەھەرگە كەلگەندىن كېيىن سەمرىپ ، پارقىراپ ، تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ . ئۇ ئىگىسىدىن بىسوراق ھېچنېمىگە چېقىلماي باللار بىلەن ياخشى ئوينىغاچقا ، كۈندىن - كۈنگە

ئەتىۋارلىنىپتۇ ۋە ئۆي خوجىدارى بوپتۇ . بىر كۈنى ئاخشىمى ئۇ چاشقاننى چۈشەپ قاپتۇ . چۈشىدە چاشقان ئورۇقلاپ كەتكەن بولۇپ ، يەيدىغان نەرسە تاپالماي يىغلاپ ئولتۇرغۇدەك . ئەتىسى مۈشۈك ئىگىسىگە :

مەن چاشقاننى سېغىندىم ،
مېنى يوقلاپ كەلسۇنچۇ .
ئۇچ كۈن تۇرۇپ بۇ ئۆيدە ،
ئانچە - مۇنچە تويسۇنچۇ .

دەپ مياڭلاپ يالۋۇرۇپتۇ . ئۆي ئىگىسى مۈشۈكنىڭ دوستىغا سادىقلىقىدىن تەسىرلىنىپتۇ ۋە :

— بوپتۇ ، چاشقان كېلىپ ئويناپ كەتسۇن ، بىراق سەندىن سورىماي بىرەر نەرسىگە چېقىلمىسۇن ، — دەپتۇ . مۈشۈك ماقۇل بولۇپ ئىگىسىگە رەھمەت ئېيتىپ ، چاشقانغا :

جېنىم دوستۇم چاشقانجان ،
سەن سالامەت تۇردۇڭمۇ ؟
سەھەر تۇرۇپ ھەر كۈنى ،
يۈز - قولۇڭنى يۇيدۇڭمۇ ؟

يازالمىدىم خەت ساڭا ،
مېنى ئەسكى دېدىڭمۇ ؟
ئىشلەپ بېرىپ خەقلەرگە ،
تاتلىق - تۇرۇم يېدىڭمۇ ؟

بەك سېغىندىم مەن سېنى ،
خەتنى ئېلىپ چاپسان كەل !

www.uyghurkitap.com

مېھمان قىلاي ئۆيۈمدە ،
نېمە دېسەڭ ھەممە تەل .

دەپ خەت يېزىپ پوچتىدىن سېلىۋېتىپتۇ . چاشقان خەتنى تاپشۇرۇۋېلىپ مۈشۈكنىڭ ئۆزىنى ئۇنتۇپ قالمىغانلىقىدىن خۇشال بوپتۇ ۋە ئۇنى ئىزدەپ كەپتۇ . مۈشۈك ئۇنى قىزغىن قارشى ئاپتۇ ۋە ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن مېھمان قىپتۇ . چاشقان مۈشۈككە :

— ئۆيۈڭ نېمىدېگەن ئازادە ، پاكىز ، رەتلىك ، ھەممە نەرسە بار ئىكەن ، بەك تەلەيلىككەنسەن ، — دەپتۇ .

— بۇ مېنىڭ ئىگەمگە سادىق بولغانلىقىمنىڭ ئىلتىپاتى ، شۇڭا مەن مۇشۇنداق ياخشى ماكانغا ئېرىشتىم ، — دەپتۇ مۈشۈك . ئۈچ كۈنمۇ توشۇپتۇ . ئەمما ، چاشقاننىڭ زادى قايتقۇسى كەلمەپتۇ . ئۇ «ئۆيدىكى يېمەكلىكنى ئەپقاچساق نېمىدېگەن ياخشى !» دەپ ئويلاپتۇ ۋە مۈشۈككە :

— ئىككىمىز كونا دوست ، سەن بۇ يەردە قېلىپ ، مەن كەتسەم ساڭا چىديالمايدىكەنمەن . شۇڭا ، ئۆيدىكى يېمەكلىكلەرنى ئەپقاچايلى ، — دەپتۇ . مۈشۈك :

ھەرگىز ئۇنداق دېمىگىن ،
يامان يولغا كىرمىگىن .
جان كەتسىمۇ جان دوستۇم ،
مېھنەت قىلماي يېمىگىن .

دەپتۇ . چاشقان :

ياخشى كۈنگە ئۇلىشىپ
مۇرادىڭغا يەتتىڭمۇ ؟
بولماستىنلا بىرەر يىل
مېنى ئۇنتۇپ كەتتىڭمۇ ؟

دەپ قىيىداپتۇ ۋە :
— ۋاقىت تېخى ئۇزۇن ، كۆرىمىزغۇ ! — دەپ كېتىپ قاپتۇ .
كۇنلەر ئارقا ـ ئارقىدىن ئۆتۈپتۇ . بىر كۇنى ئۆي ئىگىسى مۇشۇككە :
— ھەدىڭىزنىڭ ياقۇت كۆزلۈك ئۇزۇكى بىلەن ھالقىسى يوق تۇرىدۇ . سىز كۆردىڭىزمۇ ؟ — دەپ سوراپتۇ . مۇشۇك ھەيران بولۇپ :
— ياق ، ئۇلارغا مەن چېقىلمىدىم ، — دەپتۇ ۋە ئەزەلدىن بىرەر نەرسە يىتۈپ باقمىغان ئۆيدىن بۇ نەرسىلەرنىڭ قانداق قىلىپ يوقاپ كەتكەنلىكىگە ئەقلى يەتمەي بەكمۇ ئوڭايسىزلىنىپتۇ . كۇنلەر ئۆتۈپتۇ ، ئۆيدىن داۋاملىق نەرسە يىتكىلى باشلاپتۇ . ئۆي ئىگىسى تىت ـ تىت بولۇپ نىمە قىلارىنى بىلمەي قاپتۇ ۋە مۇشۇككە :

بۇرۇن ياخشى ئىدىڭسەن ،
مانا ئەمدى بۇزۇلدۇڭ .
ئۆيدىن يىتكەن نەرسىنى
ئېيتقىن ، نەگە يوشۇردۇڭ ؟

دەپ ئاچچىقلاپ سوراق قىپتۇ . مۇشۇك يىغلامسىراپ :
— ئۇلارنى مەن ئالمىدىم . ماڭا ئىشىنىڭ ، — دەپ يالۋۇرۇپتۇ . ئۇ ھەرقانچە ئويلاپ بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يېتەلمەپتۇ . بۇ ئىشلار بولۇپ ئۇچىنچى كۇنى ئۆي ئىگىسى تارتمىسىدا بىر پارچە خەتنى كۆرۈپتۇ . خەت مۇنداق يېزىلغانىكەن :
«ھۆرمەتلىك خوجايىن ، سىز ماڭا ناھايىتى كۆپ ياخشىلىقلارنى قىلدىڭىز . بىراق ، سىز ئۆيدە يوق چاغلاردا بىكارچىلىقتا دوستلىرىم بىلەن پۇلغا يارىغۇدەك نەرسىلەرنى دو تىكىشىپ ئويناپ تۇرغۇن نەرسىلىرىڭىزنى ئۇتتۇرۇۋەتتىم . بۇگۇن يەنە نەق

پۇللىرىڭىزنىڭ ھەممىسىنى قەرزگە بەردىم . تولاپ باقسام سىز-
گە يۈز كېلەلمىگۇدەكمەن . شۇڭا ، قەتئىي نىيەتكە كېلىپ يۇرتىدىن
ئىشلارنى قىلماسلىق قارارىغا كەلدىم . مېنى بىر قېتىم كەچۈرۈڭ
سىز .

سىزگە مەڭگۈ بەخت تىلەپ
مۇشۇك ئەپەندى »

ئۆي ئىگىسى دەرھال پۇل قويۇلغان تارتمىدىن پۇلنىڭ يو-
قالغانلىقىنى بىلىپتۇ ۋە ناھايىتى غەزەپلىنىپتۇ . ئۇ مۇشۇكنى
تېپىپ ساۋىداشقا باشلاپتۇ .
مۇشۇك زار - زار يىغلاپ :

تەكشۇرمەيلا ئىنچىكە ،
تىللاپ «ئوغرى» دېدىڭىز .
مېنى بىرى قەستلەپتۇ ،
ماڭا ئۇۋال قىلدىڭىز .

دەپتۇ . ئۆي ئىگىسى خەتنى مۇشۇكنىڭ ئالدىغا تاشلاپتۇ . مۇشۇك
خەتنى كۆرۈپلا بۇنىڭ چاشقاننىڭ ھىيلىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپ-
تۇ . بۇرۇتلىرى دىڭگىيىپ ، چىشلىرى غۇچۇرلاپتۇ . دەل شۇ
چاغدا چاشقان تۆشۈكىدىن بېشىنى چىقىرىپ :

كالۋا مۇشۇك ، ئاشۇ چاغ
مېنى داغدا قويغانغۇ !
نوچىلىقنى قىپ ماڭا ،
مانا ئەمدى تويدۇڭمۇ ؟

دەپتۇ . مۇشۇك ئۆزىنى نومۇسقا قويغان چاشقاندىن ئۆچ ئېلىش
ئۈچۈن تۆشۈككە جان - جەھلى بىلەن ئېتىلىپتۇ . شۇنىڭدىن
كېيىن مۇشۇك چاشقاننى كۆرسىلا قوغلايدىغان بوپتۇ .

مودا توشقان

بۇرۇنقى زاماندا ، مۈشۈ ماكاندا توخۇ ، توشقان ، مۈشۈك ، چاشقان ، ئۆچكە ، پاقلان ، ئىت ، قاپلان قاتارلىق جان - جانىۋارلار بىر - بىرىنىڭ هالىدىن خەۋەر ئېلىشىپ ، ئىنتايىن ئېجىل-ئىناق ، خاتىرجەم ياشايدىكەن . توشقان ھەممىدىن چىرايلىق بولۇپ ، سىلىق ، يۇمشاق تۈكى كۈن نۇرىدا كۆز قاماشتۇرۇپ چاقنايدىكەن . قۇيرۇقىمۇ بىر غېرىچ بولۇپ ، ئۇنىڭ ۋىجىك جۇغىغا ئاجايىپ يارىشىدىكەن . قۇلىقى مۈشۈكنىڭ قۇلىقىدىن سەللا چوڭ بولۇپ ، يۇپيۇمىلاق ئېغىزى بىلەن قوشۇلۇپ ، تولىمۇ گۈزەل كۆرۈنىدىكەن . ئەمما ، مۈشۈكلەردەك ھەر خىل رەڭلىك كىيىم كىيەلمىگەنلىكى ، خورازدەك تاج تاقىيالمىغانلىقىدىن كۆڭلى ئىنتايىن بىئارام بولۇپ ، ھەسەتتىن ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېگۈدەك بولىدىكەن . بىر كۈنى ئۇ خورازنىڭ ئالدىغا بېرىپ :

چوغدەك ئېسىل تاجىڭنى ،
ماڭا بېرىپ تۇرامسەن ؟
مۈشۈك سېنى تىللىدى ،
ئاڭا قاراپ تۇرامسەن ؟

دەپتۇ . خوراز توشقاننىڭ گېپىگە ئىشىنىپ قېلىپ ، مۈشۈك بىلەن ئازارلىشىپ قاپتۇ . ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەن مۈشۈك توشقانغا ئاداۋەت ساقلاپتۇ .

بىر كۈنى ، خورازنىڭ تۇغۇلغان كۈنى بوپتۇ . ھەممە جان-جانىۋارلار ھەر خىل كىيىم - كېچەكنى كىيىشىپ ، بىر -

بىردىن چىرايلىق بولۇشۇپ كېتىپتۇ . توشقان تۇغۇلغانلىقىن باش-
لاپ كىيىپ كېلىۋاتقان ئاق كىيىمى بىلەنلا بىرلا يېڭى ئۆزى
ھەر خىل رەڭدىكى كىيىملەرنى كىيگۈسى كېلىپ ، مۈشۈكنىڭ
ئالدىغا كەپتۇ . توشقاندىن ئۆچىنى ئېلىشنى ئويلاۋاتقان مۈشۈك
ياخشى پۇرسەتنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى پەملەپتۇ - دە ، مۇنداق
دەپتۇ :

— سەن ساتىراش ئىتنىڭ يېنىغا بېرىپ قۇيرۇقۇڭنى كەس-
تۈرۈپ كەل ! مەن قايقارا رەڭدە ئۇزۇن تون تىكىپ بېرەي ! ئۇنى
كىيسەڭ تېخىمۇ سالاپەتلىك ، سۈرلۈك كۆرۈنىسەن . ھەممەيلەن
سەندىن ئەيمىنىدۇ ، — دەپتۇ .

توشقان خۇشاللىقىدا ئىتنىڭ يېنىغا بېرىپ قۇيرۇقىنى
كەستۈرۈپ كەپتۇ ۋە مۈشۈك تىكىپ بەرگەن يېڭى كىيىمنى
كىيىپ ، خورازنىڭ تۇغۇلغان كۈنىگە بېرىپتۇ . ھەممە جان -
جانۋارلار :

— مۇبارەك بولسۇن ! نېمىدېگەن سالاپەتلىك ، —
دېيىشىپ ، توشقانغا ئېھتىرام بىلدۈرۈشۈپتۇ . توشقاننىڭ خۇشال-
لىقىدىن ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپتۇ . ئەتىسى رەھمەت - ھەشقالل
ئېيتىپ ، مۈشۈكنى ئىزدەپ كەپتۇ ۋە سېرىق رەڭدە كۆڭلەك
تىكىپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپتۇ . مۈشۈك :

— سەن كالپۇكۇڭنى كەستۈرۈپ كەل ! ئۇ چاغدا تاتلىققىنا
كۈلسەڭ سەدەپتەك ئاپئاق چىشىڭ مانا مەن دەپ كۆرۈنىدۇ .
سېرىق كۆڭلىكىڭ بىلەن تېخىمۇ شوخ ، ياش كۆرۈنىسەن ، —
دەپتۇ . توشقان كالپۇكىنى كەستۈرۈپ كەپتۇ ۋە يېڭى كىيىمنى
كىيىپ كوچىمۇكوچا ھجىيىپ يۈرۈپتۇ . دوستلىرى ئۇنىڭ
كۆڭلى ئۈچۈن ئۇنى يەنە مۇبارەكلەپ ، ھەممىسى بىر ئېغىزدىن
ماختىشىپتۇ . توشقان بىز ، گۈشلەردىن سوۋغا - سالام تەييارلاپ
مۈشۈكنىڭ ئالدىغا كەپتۇ ۋە :

— سىزنى تولىمۇ ئاۋارە قىلدىم . ئەڭ ئاخىرقى قېتىم

www.uyghurkitap.com

ياردەم قىلىڭ ! مەن تاجلىق خورازدىن چىرايلىق بولۇپ كېتەي ، ھەممەيلەن ھاڭ - تاڭ قېلىشسۇن ! شۇڭا كۆل رەڭ رەختتە ئەڭ چىرايلىق قىلىپ ، ھازىر مودا بولۇۋاتقان پادىچى شىمىدىن ئون ئالتە يانچۇقلۇق قىلىپ بىرنى ، ئۈستۈمگە ئالىيېشىل تەنتەربىيە كىيىمى ، بېشىمغا چېكىلىكى ئۈچ غېرىچ كېلىدىغان شەپكە ، پۇتۇمغا چەمىسىنىڭ قېلىنلىقى يىگىرمە سانتىمېتىر كەلگۈدەك ئاياغ تىكىپ بەرگەن بولسىڭىز ، — دەپتۇ . مۈشۈك :

— ئۆچكە دوختۇرنىڭ قېشىغا بېرىپ قۇلىقىڭنى ئۈزارتىپ كەل ! شۇ چاغدا مەن تىكىپ بەرگەن كىيىملەرنى كىيىپ ئاجايىپ قالتىس بولۇپ كېتىسەن ، خۇددى چەت ئەللىك توشقانغا ئوخشاش ، — دەپتۇ . توشقان مۈشۈكنىڭ دېگىنى بويىچە قۇلىقىنى ئۈزارتىپ كەپتۇ ۋە مۈشۈك تىكىپ بەرگەن ئەڭ يېڭى ، مودا كىيىمنى كىيىپ يايلاق بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن كاتتا مەرىكە — نورۇز مەشرىپىگە كەپتۇ . بۇ جايغا بارلىق جان - جانىۋارلار يىغىلغان بولۇپ ، ئىنتايىن كۆپ ئىكەن . ئۆزىچە كۆرەڭلەپ كەتكەن توشقان :

مەندەك مودا قىزچاقنى ،
كۆرگەنلەر بارمۇ ؟
كۆرۈپ بولۇپ ھەسەتتىن ،
ئۆلگەنلەر بارمۇ ؟

دەپ ناخشا ئېيتقاچ توپتىكىلەرنى كۆزگە ئىلماي غادىيىپ مېڭىپتۇ . بۇنى كۆرگەن پىستە كۈچۈك چوڭ دادىسىغا :

— دادا ، قارا ، ماۋۇ توشقان خېنىممۇ ؟ تاقىۋالغان قارا كۆزەينىكى ، تۇرۇپنىڭ كۆكىدەك ئۇزۇن قۇلىقى ، كۆتمەك قۇيرۇقى ، كالپۇكىنىڭ سەتلىكى ، كىيىنىشىنى دېمەمسەن تېخى ؟ تۇۋا ، نېمىدېگەن غەلىتە - ھە ! ئۇنىڭغا زادى نېمە بولغاندۇ ؟

ئۆزىگە زادىلا ئوخشىماي قاپتۇغۇ؟ — دەپتۇ . بۇنى ئاڭلاپ قالغان توشقان : «مېنى كۆرەلمەي ھەسەت قىلىۋاتىدۇ» دەپ ئويلاپ، غەزەپتىن تىترەپ كېتىپتۇ ۋە پىستە كۈچۈككە سەت ئىلىنىپ، كۆزىنىڭ پاختىسىنى چىقىرىپتۇ . سورۇن ئەھلىمۇ غەلىتىلىكىنىڭ ھېس قىلىپ ، توشقاندىن ئۆزىنى قاچۇرۇپتۇ ۋە ئۇنىڭ غەيۋىتىنى قىلىشقا باشلاپتۇ . توشقان ئىزا - ئاھانەتتىن يىغلىغان پېتى ئۆيىگە كەپتۇ ۋە ئەينەكتە ئەكسىنى كۆرۈپ ، ئۆز كۆزىگە ئىشەن-مەي قاپتۇ . ئۆزىنىڭ تولىمۇ نادان ، ئەخمەق ، تەنتەكلىكىدىن ئېچىنىپ ، كېچە - كۈندۈز پۇشايمان ئوتىدا پۇچىلىنىپ زار - زار يىغلاپتۇ ، ئەمما ھەرقانچە قىلىپمۇ ئەسلىگە كېلەلمەپتۇ ۋە دوستلىرىدىن خىجىل بولۇپ ، يىراق جاڭگالغا بېرىۋاپتۇ . شۇنىڭ-دىن بېرى ، توشقانىنىڭ قۇلىقى ئۇزۇن ، قۇيرۇقى كالتە ، كالپۇ-كى يېرىق بولۇپ قاپتۇ .

تۇخۇم تۇغىدىغان خوراز

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا ، يۇرۇڭقاش دەريانىڭ ئۇدۇلىسىدا سۇيى ئەلۋەك ، ئوت - چۆپلىرى بولۇق بىر خىلۋەت زېمىن بولغانىكەن . بۇ جايدا ھاشىم ئاتلىق بوۋاي ياشايدىكەن ، ئۇنىڭ ئىككى قىزى بولۇپ ، ئاچىسىنىڭ ئىسمى «تۇنقىز» بولۇپ ، چىدىماس ، ئىچى تار ، ئاچ كۆز ئىكەن ، سىڭلىسى ئاق كۆڭۈل ، ئىشچان ۋە سەمىمىي بولۇپ ، ئېتى «ئايقىز» ئىكەن .

كۈنلەر ئۆتۈپ ، بوۋاي سەكراتقا چۈشۈپ قاپتۇ . ئۇ ئىككى قىزىنى يېنىغا چاقىرتىپ :

— قىزلىرىم ، سىلەرگە قوي ۋە توخۇلىرىم قالدى . مەندىن كېيىن قالساڭلار بىر - بىرىڭلارغا كۆيۈنۈپ ئىناق ئۆتۈڭ-لار ، — دەپ جان ئۈزۈپتۇ .

بىرەر ئايغا بارا - بارمايلا تۇنقىز ئايقىزنى پاتقۇزماپتۇ . ئۆي ئىشى ، ئېتىز ئىشى ۋە قوي ، توخۇلارنىڭ گېلىنىمۇ ئايقىزنىڭ زىممىسىگە يۈكلەپتۇ . ئايقىز ۋاي دېمەي ، ئىشچان چۈمۈلىدەك بېرىلىپ ئىشلەپتۇ . تۇنقىز كۈن بويى ھېچ ئىش قىلماپتۇ . توخۇ-لار تۇغقان تۇخۇملىرىنى ئۆزىلا يەۋېلىپ ، سىڭلىسىغا ئېقىنىمۇ كۆرسەتمەپتۇ ، ناننىڭمۇ قېتىپ قالغان گىرۋەكلىرىنىلا بېرىپتۇ . ئايقىز بارا - بارا ياداپ ، ئورۇقلاپ تارىشىغىلا ئوخشاپ قاپتۇ . ئۇ ئاچىسىغا يالۋۇرۇپتۇ . يىغلاپتۇ ، قاقشاپتۇ . لېكىن ئاچىسى يەيدىغاننى يەپ ، سىڭلىسى بىلەن زادىلا كارى بولماپتۇ ۋە «ئىككى ساغلىق بىلەن جېنىڭنى جان ئەت» دەپ ئۆيدىن قوغلاپتۇ .

ئايقىز شۇ ماڭغانچە جاڭگالنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ قېرى توغراقنىڭ كاۋىكىنى ماكان تۇتۇپتۇ ۋە ئاچارچىلىق ، يېتىمچى-

لىكتە ئېغىر كۈنلەرنى بېشىدىن كەچۈرۈپتۇ .

ئۇ بىر كۈنى ئويغىنىپ قارىسا ، توغراق شېخىدا بىر داستىخان سەھەر شامىلىدا يېنىك تەۋرىنىپ تۇرغۇدەك . ئايقىز ھەيران بوپتۇ ۋە داستىخاننى ئاۋايلاپ ئاپتۇ . «مېنىڭمۇ ئىچىدىغان داستىخىنىم بولغان بولسا ، نېمە يېگۈم كەلسە ، ئۇنى يېيىشىم بىلەن ھەممە تەل بولسا» دېگەننى ئويلىغان ئايقىز ، داستىخاننى كەڭ يېيىپتۇ . دېگەندەك ، داستىخانغا ئاجايىپ مول نازۇنېمەت تىزىلىپ كېتىپتۇ . ئۇ قورسىقى تويغۇچە يەپ ، ئاشقىنىنى ئېلىپ قويۇپ داستىخاننى چىرايلىق قاتلاپ قويۇپتۇ . گۈگۈم ۋاقتى بىلەن ئايقىزنىڭ ئالدىغا جۇل - جۇل كىيىم كىيىۋالغان بىر موماي پەيدا بوپتۇ . ئايقىز مومايىنى قىزغىن كۈتۈۋاپتۇ ۋە مېھمان قىپتۇ . موماي :

جېنىم قىزىم ، ئايقىزىم ،
بىر داستىخان كۆردىڭمۇ ؟
كارامەت بار ئۇنىڭدا ،
سىر ، خۇيىنى بىلدىڭمۇ ؟

دەپ سوراپتۇ . ئايقىز :

كۆردۈم ، بىلدىم سېھرىنى ،
قورسىقىمنى توقلىدىم .
ئىگىسىنى تاپالماي ،
ئۇنى مەھكەم ساقلىدىم .

دەپ داستىخاننى مومايغا ئىككى قوللاپ سۇنۇپتۇ . موماي :
— رەھمەت ، قىزىم ، — دەپلا بىر تال چېچىنى يۇلۇپ بېرىپتۇ ۋە :

— مۇبادا ماڭا ھاجىتىڭ بولسا چىچىمنى كۆيدۈر-گىن ، — دېگىنىچە كۆزدىن غايىب بوپتۇ .

ئەمدى گەپنى تۈلكىدىن ئاڭلايلى . تۈلكە بار - يوقىنى يەپ تۈگىتىپتۇ . قوي ، توخۇلىرىنى ئوبدان باقماپتۇ . ھال - كۈنى كۈندىن - كۈنگە يامانلاپتۇ . مېكىيانلىرىمۇ بۇرۇنقىدەك كۆپ تۇغماپتۇ . بۇنىڭ بىلەن ، ئۇ خورىزىغا دان بېرىشنى توختىتىپ-تۇ . بىچارە خوراز :

بوۋا سەندىن ئايرىلىپ ،
دان يېمىدىم جىق .
ئېغىر كۈندە قالدىم مەن ،
قى ... قى... قى... قىق .

دەپ چىللايدىغان بولۇۋاپتۇ .

تۈلكە بۇ چىللاشلىرىدىن تېخىمۇ زېرىكىپ ، خورىزنى ئۇ-رۇپ قوغلاپتۇ . خوراز يىغلىنىپ ؛

مېنى ئېلىپ قال قىزچاق ،
ئالتۇن تۇخۇم تۇغاي مەن .
قوغداپ سېنى ھەر كۈنى ،
تۈننى تاڭغا ئۇلايمەن .

لېكىن ، تۈلكە بۇنىڭغا پەرۋا قىلماي ، خورىزنى تاش ئېتىپ بىر پۇتىنى سۇندۇرۇۋېتىپتۇ ۋە :

دەرھال كۆزدىن يىتمىسەڭ ،
قىيما - چىيما قىلىمەن .
يۇڭداپ يەنە تۈكۈڭنى ،
ئىچ - باغرىڭنى تىلىمەن .

دەپ ھەيۋە قىلىپتۇ . خوراز نائىلاج كۆزىدىن ياش ئېقىتقىنىچە دىڭگۇسلاپ ئايىقىزنى ئىزدەپ مېڭىپتۇ . مېڭىپتۇ ، مېڭىپتۇ ، تۈن كۆن بولغاندا ئايىقىزنى تېپىپتۇ . ئايىقىز خورازنى كۆرۈپ ، ئادىتى بىلەن بىللە ئۆتكەن كۆڭۈللۈك چاغلارنى ئويلاپتۇ ۋە خورازنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ :

نېمە بولدى خورىزىم ؟
ھېچ تۇرمايسەن قوقۇقلاپ .
پۇتۇڭ ناكا بولۇپتۇ ،
بەك كېتىپسەن ئورۇقلاپ .

دەپتۇ . خوراز ئايىقىزغا تونقىزنىڭ قىلغان ـ ئەتكەنلەرنى بىرمۇبىر ئېيتىپ بېرىپتۇ ۋە ھەسرەت چېكىپتۇ . ئايىقىز خورازغا ئۆز قېرىندىشىدەك كۆيۈنۈپ بېقىپتۇ . خوراز يىگىرمە كۈندىلا ئەسلىگە كېلىپ ، تۈكلىرى ئالتۇندەك پارقىراپ كېتىپتۇ ۋە كۈندە بىردىن ئالتۇن تۇخۇم تۇغۇپ بېرىپتۇ . ئايىقىز ئۇنى سېتىپ كۈندىن ـ كۈنگە بېيىپ كېتىپتۇ ۋە مال ـ بىساتىنى نامراتلارغا بۆلۈپ بېرىپتۇ .

خورىزىدىن ئايرىلغان مېكىيانلار بارا ـ بارا تۇغماپتۇ . قويلارمۇ ئورۇقلاپ ئۆلۈپ كېتىپتۇ . تونقىز يېگىلى ھېچ نەرسە تاپالماي ، كۈنلىرىنى ئاچ ـ زېرىنىقتا ئۆتكۈزۈپتۇ . بەزى كۈنلىرى توغراقنىڭ يىلتىزىنى يېيىشكە مەجبۇر بوپتۇ . ئۇ بىر كۈنى سەھەردىلا ئۆيىنىڭ ئالدىدا بىر داستىخاننى ئۇچرىتىپتۇ ۋە ئۇنى يېيىپتىكەن ، شۇ ھامان داستىخاندا مول ناز ۇنېمەت پەيدا بوپتۇ . ئۇ بۇ تائاملارنى ئاچ كۆزلۈك بىلەن يەپتۇ ۋە داستىخاننى ھېچكىم تاپالمايدىغان جايغا تىقىۋېتىپتۇ . ئەتىسى چاچلىرى پاخپايغان بىر موماي پەيدا بوپتۇ ۋە :

جېنىم قىزىم ، تۇنقىزىم ،
بىر داستىخان كۆردۇڭمۇ ؟
كارامەت بار ئۇنىڭدا ،
سىر ، خۇيىنى بىلدىڭمۇ ؟

دەپ سوراپتۇ . تۇنقىز :

مەن داستىخان كۆرمىدىم ،
بوسۇغامدىن كەت نېرى .
مېنى ياۋاش كۆردىڭمۇ ؟
جۇۋاينىمەك ، سەت قېرى .

دەپ تىللاپ داستىخاننى بەرمەپتۇ . موماي :

— قىزىم ، ئۇنداق قىلما ، «ياخشىلىققا ياخشىلىق ، يامانلىققا يامانلىق» دەپتىكەن . ئېلىپ قويغان بولساڭ ، ماڭا ... ، — دېيىشىگىلا ، تۇنقىز مومايىنىڭ چېچىدىن قاماللاپ ، ئۇنى ئۇرۇپتۇ . موماي ئېغىر زەربىگە چىدىماي :

— ئاھ ! — دەپ ئېغىزىنى يوغان ئاچقانىكەن ، ئوت گۇرۇلدەپ چىقىپ ، تۇنقىزنىڭ ئۆيىنى داستىخان بىلەن قوشۇپ كۇلگە ئايلاندۇرۇپتۇ . موماي تۇنقىزنىڭ كۆڭلىگە ئىنساپ تىلەپ ، يولغا راۋان بولۇپتۇ . تۇنقىز يۇڭدالغان باچكىدەك ھەممە نېمىدىن ئايرىلىپ تىكەندەك قاپتۇ ۋە دىۋانىلىك قىلىشقا مەجبۇر بوپتۇ .

ئۇ شەھەردە تىلەمچىلىك قىلىۋېتىپ ، باشقىلاردىن جاڭگالنىڭ ئىچكىرىسىدە بىر قىزنىڭ ئاجىز ، يېتىم - يېسىرلارغا خەير - ئېھسان قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ ، جاڭگال تامان يول ئاپتۇ ۋە ئۇ يەرگە بېرىپ سىڭلىسىنى تونۇۋاپتۇ ۋە :

ئايقىز سىڭلىم ، مەن ئاچاڭ ،
قېرىنداش بىز تونۇۋال .

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

قارا ئەپتىم ، تۇرقۇمغا ،
مېنى ئوبدان كۆتۈۋال .

دەپ تونۇشلۇق بېرىپتۇ . ئايقىز :

پاناھ تارتىپ كېلىپسەن ،
مانا ئەمدى شادلانغىن .
ساڭا قوچاق ئاچىمەن ،
كەل باغرىمغا تاشلانغىن .

دەپ ئاچىسى بىلەن يىغا - زار قىلىشىپ كۆرۈشۈپتۇ ۋە ئايقىز ئاچىسىغا بارلىق مېھرىبانلىقىنى كۆرسىتىپتۇ . بىر كۈنى تونقىز سىڭلىسىغا :

— سەن ئالتۇنلارنىڭ ھەممىسىنى تۆگىتىپ ئەخمەقلىق قىپسەن . غېرىب - مىسكىن ، دەپ بېرىۋەرسەڭ ، بىزگە نېمە قالىدۇ ؟ خوراز ئالتۇن تۇخۇم تۇغۇشتىن توختاپ قالسا قانداق قىلىمىز ؟ شۇڭا بۈگۈندىن باشلاپ ، ھېچكىمگە ھېچنېمە بەرمەيسەن ، — دەپتۇ .

ئايقىز :

— ئاچا ، بىزمۇ يېتىملىكنىڭ ، ئاچلىقنىڭ دەردىنى ئاز تارتتۇقمۇ ؟ «تەڭ يېگەن تەنگە سىڭەر» دەپتىكەن . ياردەم قىلساق ... ، — دەپتۇ .

— بولدى قىل ! — دەپ سۆزىنى بۆلۈپتۇ تونقىز ، — خوراز مېنىڭ ، ئەگەر گېپىمگە كۆنمىسەڭ ، خورازنى ئېلىپ كېتىمەن .

ئەمما ، ئايقىز مىسكىنلەرنىڭ بېشىنى سىلاشنى توختاتماپتۇ . بۇنىڭغا چىدىمىغان تونقىز بىر كېچىسى سىڭلىسىغا تۇيدۇرماي خورازنى ئەپقېچىپتۇ ۋە ئۇنى جان كۆيدۈرۈپ بېقىپتۇ . ئەمما خوراز شۇ كۈندىن باشلاپ تۇغمايدىغان بولۇۋاپتۇ . ئۆزىنىڭ گۆ-

شىنى ئۆزى يېگۇدەك بولغان تۇنقىز سىڭلىسىنىڭ قېشىغا كەپتۇ ۋە :

خورىزىمنىڭ سىرىنى ،
دەپ بەرمىسەڭ ئۆلىسەن .
هىيلە - شۇملۇق ئىشلەتسەڭ ،
كۆرمىگەننى كۆرىسەن .

دەپ سىڭلىسىنى قورقۇتۇپتۇ . ئايقىز :

نېمە سىر بار خورازدا ،
مەنمۇ ئۇنى بىلمەيمەن .
يامان يولدىن يان ئاچا ،
ساڭا ئىنساپ تىلەيمەن .

دەپتۇ . تۇنقىز سىڭلىسىنى ئۇرۇپ ، سۇمبۇل چاچلىرىدىن سۆرەپ ، ئۇنى بىھۇش قىلىپ قويۇپ :

— ئەگەر يەنە دەپ بەرمىسەڭ ، تېرەڭنى تەتۇر سۆيىمەن ، — دەپ كېتىپتۇ . بىچارە قىز ئاچىسىنىڭ ۋاپاسىزلىقىدىن ئېچىنىپتۇ ۋە ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشىغا كۆزى يەتمەي ، موماي بەرگەن چاچنى كۆيدۇرۇپتۇ . شۇ هامان موماي ئالدىدا پەيدا بوپتۇ ۋە هەممە ئەھۋالنى بىلىپتۇ . ئۇ :

— مەنمۇ ئاچاڭغا ئىنساپ تىلىسەڭمۇ ، بىراق ئۇ ئۆزگەرمىگۇدەك ، — دېگىنىچە ئەپسۇن ئوقۇپتۇ . تۇنقىزنىڭ ئۇنى ئۆچۇپتۇ ۋە خىجالەتچىلىكتە كۇندۇزى تالاغا چىقالمايدىغان بولۇپ قاپتۇ .

ئايقىز خورازغا ئىگە بوپتۇ . خوراز كۇندە بىردىن ئالتۇن تۇخۇم تۇغۇشنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ .

www.uyghurkitap.com

بېھى ھەققىدە چۆچەك

ئۈنچە ـ مارجان تاش بولغان ، پوستەك ـ مەدەك ئاش بولغان ، يوق خېمىرنى ئەيلىگەن ، كونا تاملىق زەيلىگەن يىراق زاماندا بېھى ، شاپتۇل ، ئالما ، ئانار ، ئۆرۈك ، توغاچ قاتارلىق يېمىشلەر بىر باغدا ئېجىل ـ ئىناق ، بۇغداي ـ قوناق بولۇپ ئۆتىدىكەن ، باغنى ئوغرى ـ يالغاندىن كۆزىتىدىكەن . قايسى مېۋە بالدۇر پىشسا :

«خىزىر سۈپەت باغۋىنىم ،
مەي باغلىدى ئەت ، تېنىم»

دەپ باغۋەننى چاقىرىدىكەن . باغۋەن مېۋىلەرنى ئۈزۈپ ، ئاجىز ، يورۇق ، يېتىم ـ يېسىر ، كېسەلمەنلەرنى يوقلايدىكەن . ئۇلار بۇ مېۋىلەر ئارقىلىق شىپالىق تاپىدىكەن . بۇ ئىشتىن سۆيۈنگەن قۇشلار شاخ ئارىسىدا تىنماي سايرىشىدىكەن . مېۋىلەر پىشقان ھامان ئۆزىنى مەلۇم قىلىپ تۇرغاچقا ، بىرەر تېلىمۇ زايە بولمايدىكەن . شۇڭا ئەل باغۋەن بوۋاينى ۋە ئۇنىڭ بېغىدىكى مېۋىلەرنى ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي داڭلايدىكەن . بولۇپمۇ بېھىنىڭ ئالتۇندەك سېرىق ، يۇپيۇمىلاق سۇلۇق ، پارقىراق يۈزىنى كۆرگەندە قاراپ ـ قانمايدىكەن . كىمدە كىم يۆتىلىپ قالسا پىشقان بېھىنىڭ سۈيىنى شۇنداقلا سىققان ھامان بىر پىيالە تولىدىكەندە ، «گۈپپىدە» ئىچىۋەتسە كېسىلىگە شىپا بولىدىكەن .

ۋاقىت ئۆتۈپ ئاغرىقلار دەرد تارتقان ، ئېشەكنى ھارۋىغا قاتقان ، ھۆرۈن مۇشۈك چاشقاندىن قورقۇپ ياتقان كۈنلەرنىڭ

بىرىدە ، بىر قېرى موماي باغۋەن بوۋاينىڭ يېنىغا كەپتۇ . سالام-سەھەت قىلغاندىن كېيىن :

— ئەي ساخاۋەت ئىگىسى ، شۇ تاپتا نەۋرەم ئوت - كاۋاپ بولۇپ ، يۆتەلدىن ئىچىر دەردكە تولۇپ ياتىدۇ . بېھىلىرى پىشقان بولسا ئۈچ تال بەرگەن بولسىلا ، — دەپ يېلىنىپتۇ . بوۋاي مومايىنى باشلاپ باغقا كىرىپتۇ ۋە بېھىلەرگە قاراپ :

كۆكتە پەرۋاز قىلغىنى ،
بۇركۇتمىكىن ، سارمىكىن ؟
ھاجەتمەنگە دورىكەن ،
پىشقان بېھى بارمىكىن ؟

دەپتۇ . بېھىنىڭ بىرقانچىسى قوناقتەك سارغىيىپ پىشقان بولسىمۇ ، نېچۇندۇر مومايىنى كۆزگە ئىلمىغاندەك جىم تۇرۇۋېلىشىپتۇ . يەنە بىرىنىڭ شەخسىيەتچىلىكى تۇتۇپ ، شاختىن ئايرىلغۇسى كەلمەپتۇ . ئۇلار :

— بوۋامغا مەلۇم بولغاي . بىرنەچچىمىز تەييار بولساقمۇ ، تازا مەي باغلىمىدۇق . بىر - ئىككى كۈن تەخىر قىلسا ، قۇۋۋىتىمىز ئاشسا ، — دەپتۇ . بوۋاي مومايغا قاراپ :

— ئېھ ، سەۋرنىڭ بەندىسى ، ئىككى كۈن تەخىر قىلساڭ ، — دەپتۇ تولىمۇ تەڭقىسلىقتا . موماي بىر ئىچىز لام - جىم دېمەي تولىمۇ مەيۇس ھالدا كېتىپ قاپتۇ . پىشقان بېھىلەر ئۆز ئىشىدىن مەمنۇن بولۇپ كۈلۈپتۇ .

بالا ئىككى كۈندىن كېيىن ئۆلۈپ قاپتۇ . بوۋاي بۇ شۇم خەۋەرنى ئاڭلاپ يۇم - يۇم يىغلاپتۇ . يۈرىكىنى تىلغاپتۇ . دەل شۇ چاغدا تېرىم قاغىسى قاقىلداپ ، ياۋا ئۆردەك غاقىلداپ ، قېرىم ۋىتىلدىقى ۋىتىلداپ ، جاڭگال توشقىنى تېپىرلاپ كېتىپتۇ ۋە بوۋايغا قاراپ :

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

موماي كەلگەن شۇ كۈنى ،
بالا قۇشمۇ ئۇچقانتى .
يالغان ئېيتتى بېھلەر ،
ئۇلار راسا پىشقانتى .

دەپ بېھلەرنىڭ يالغانچىلىقىنى ئاشكارىلاپ قويۇپتۇ . بوۋاي بې- غىدىن شەخسىيەتچى ، سەمىمىيەتسىز ، ساختىپەزلەرنىڭ چىققاز- لىقىدىن دەرغەزەپكە كەپتۇ ـ دە ، ئۆزۈن خادىنى چىڭ تۇتۇپ ، بېھلەرگە قاراپ دەپتۇ :

— ماڭا راست گەپ قىلىش ، ئۇلارنىڭ دېگىنى راستمۇ ؟
— بىز ··· بىز .
— تىلىڭنى چايناشما .
— ئۇ ··· ئۇلارنىڭ دې···گىنى را···ست .

بۇنى ئاڭلاپ بوۋاي ئېغىر ھەسرەتكە چۆمۈپتۇ . مومايىنىڭ سۇلغۇن چىرايىنى ئەسلەپ ، كۆڭلى قايتىدىن يېرىم بوپتۇ ـ دە ، بېھنى قېقىپ قولىغا ئاپتۇ ۋە ئاچچىقىدا قاتتىق سىقىپتۇ . شۇ- نىڭ بىلەن بېھنىڭ بارلىق سۈيى چىقىپ ، پوستىدا بوۋاينىڭ بەش بارمىقىنىڭ ئىزى قاپتۇ .

نەسرلەر

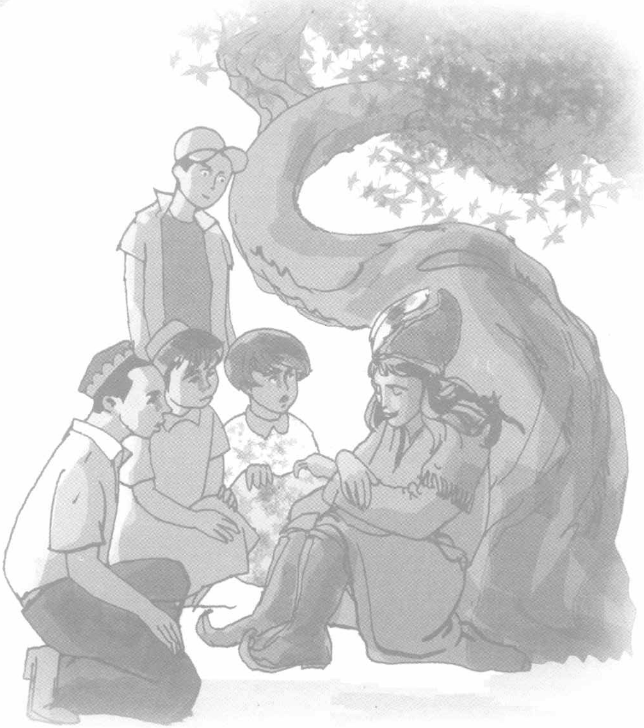

ئۇيغۇر كىتاب تورىبكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرىسى
www.uyghurkitap.com

مەن ئوقۇيمەن

جېنىم دادا، مېنى يەتتە يىل ئوقۇتۇپ ئەقىل - ھوشۇم ئەمدىلا تاڭ قۇياشىدەك پارلاشقا باشلىغاندا مېنى ئوقۇشتىن توختاتقىنىڭ نېمىسى؟

سەن مېنى ئوقۇشتىن ئەپقالغان بىر ئايدىن بېرى كۆڭلۈم بەئەينى چىۋىن يەۋالغان ئادەمدەك بىرقىسىملا بولۇپ، ئۆزۈمنى يېتىم باللاردەك ھېس قىلىۋاتىمەن. گەرچە سېنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكۈڭ ئالدىدا ساڭا ئاشكارا قارشى چىقالمىغان بولساممۇ، لېكىن سېنى ئىچىمدە نەچچە قېتىم ئەيىبلىدىم.

سەن بەلكىم ئويلىمايدىغانسەن، مەن ھەر قېتىم قۇياش بىلەن تەڭ ئويغىنىپ توغراق شېخىدىن ياسالغان قوي قوتىنىدىن قويلارنى ھەيدەپ چىقىپ، خۇددى يۇلتۇزلار تۇركۇمىدەك يېيىلىپ ياتقان قوي ماياقلىرى بىلەن قاپلانغان شىۋاقلىق يولنى ئارقىدا قالدۇرۇپ، چەكسىز كەتكەن ياۋايى توغراق ئورمانلىقىغا كىرىپ كەتكىنىمدە، ئۆزۈمنى تەبىئەتنىڭ ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان شادلىقىدىن مەھرۇم بولغاندەك، ئاڭسىز ھايۋانلاردەك ھېس قىلىمەن. كىچىك تۇرۇپ قېرى توغراقنىڭ قوۋزىقىدەك يېرىلىپ كەتكەن يالاڭ ئاياغ پۇتۇمنى سىرلىق قۇم بارخانلىرىغا ئالغىنىمدا، ئۆزۈمنى گويا تېگى يوق ھاڭغا چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك قورقۇپ كېتىمەن. جېنىم دادا، زېرىكىشلىك بىر كۈنۈم ئاخىرلىشىپ قويلارنى ھەيدەپ كەلگەندە، قويلارنىڭ تۇياقلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن ئاچچىق چاڭ - توزاندا قالغىنىمدا، كېيىنكى ئىستىقبالىمنى مۇشۇ تۈگىمەس چاڭ - توزانلار ئارىسىدا كۆمۈلۈپ كېتىدىغاندەك ھېس قىلىمەن. شۇنداق چاغلاردا ساۋاقداشلىرىمنىڭ

قوڭغۇراقتەك كۈلۈشكەن ، توپ ئويناۋاتقان ھەدەپ تەكرارلاۋات-
قان ھالەتلىرى كۆز ئالدىمدىن ئۆتۈشكە باشلايدۇ ۋە ھەممىنى
ئۇتقا چۈشكەن قىلدەك تولغىنىپ كېتىمەن ۋە ئەلەم بىلەن
زۇمگە : «جېنىم دادا ، سەن ئازراق پايدىنى ئوغلۇڭنىڭ ئىستىقبا-
لىغا تېگىشمەكچىمۇ ياكى ئوغلۇڭنى نادان قالدۇرماقچىمۇ ؟ » دەي-
مەن .

جېنىم دادا ، ئەقىل كۆزۈڭنى يىراققا تىكىپ ، ئوغلۇڭنىڭ سۆزىنى ئوبدان ئاڭلا ! سەن مەنۋى نامراتلىقىمىزنى پۇل بىلەن تولدۇرۇپ ئالغىلى بولمايدىغانلىقىنى ئوبدان چۈشەن !

ئوغلۇڭ ساڭا يېلىنىۋاتىدۇ ، ئۇ سەندىن باشقا نەرسىنى ئەمەس ، نادانلىقنىڭ كۈشەندىسى — ئىلىمگە ئېرىشىشنىڭ شارائىتىنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ . جېنىم دادا ، ماقۇل دېگىن ، مەن ئوقۇيمەن .

بىر بالا

ئەتراپنى يازنىڭ نەمخۇش ، ئىللىق ھاۋاسى ۋە قۇشلارنىڭ چاڭ كەلتۇرۇپ سايراشلىرى بىر ئالدى . تەبىئەت سەھەر شەبنەم-لىرىدىن كۈمۈش ھالقا ئاسقان بولۇپ ، ئاجايىپ رەڭدار ، گۈزەل تۈسكە كىردى . ئەمما ، پەرىشانلىق قەلبىمنى ئۆمۈچۈك تورىدەك چىرمىۋالغان بولۇپ ، كۆڭلۈم تولىمۇ يېرىم . مەن ئوقۇشتىن زېرىكتىم . شۇڭىمۇ مەكتەپكە بىرى بوينۇمنى باغلاپ سۆرەپ ماڭغاندەك ئامالسىز كېتىۋاتاتتىم ۋە ئۆز - ئۆزۈمگە پىچىر-لايتتىم : «مەن نېمىشقا ئۆگىنەلمەيمەن ؟ ئېھتىمال تۇغۇلۇشتىنلا دۆت بولسام كېرەك » . ئويلىغانسېرى تېگى يوق خىياللار ماڭا ئارام بەرمەيتتى ، توختىماي قىينايتتى . باللار بولسا :

«چۈشكۈن بالا ، ھەي بالا ،
قىلغان ئىشى ھەم چالا .
تاپشۇرۇقنى ئىشلىمەي ،
ئىزا ئىشتەكەن دۆت بالا .»

دەپ مازاق قىلغاندەك بىلىنەتتى . ھەتتا ھەممە نەرسە مەندىن نەپرەتلىنىۋاتقاندەك ئىدى .

مانا كېتىۋاتىمەن . ئەتراپىمنىڭ ھەممىسى يوق . نىشانىم تۇمان ئارىسىدا قالغان ئاسمان بېتىدەك غۇۋالاشماقتا ئىدى . روھىمنى قورقۇنچ ، ئەندىشە قاپسىۋالغان . ئويلايتتىم : «سىنىپقا كىرسەم مۇئەللىم تەنقىدلەپ كېتەرمۇ ؟ » شۇلارنى ئويلاپ تېنىم شۈركۈنۈپ كەتتى . دېرىزىدىن سىنىپ ئىچىگە قارىدىم . ئۇلار

مېنى مەنسىتمىگەندەك بەخىرامان ئولتۇرۇشاتتى . دىلغۇل بو-
لۇپ تۇراتتىم . قۇشقاچنىڭ ۋىچىرلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى :

«جاپا ـ ئەجىر ئالدىدا ،
ئىرادىسى بوش بالا .
ئۆگەنمىسەڭ بىز بىلەن ،
تەقدىرىڭگە خوش بالا .»

دەۋاتقاندەك قىلاتتى . مەن يا ئالدىمغا مېڭىشىمنى ، يا ئارقامغا يېنىشىمنى بىلەلمەي يىغلامسىرىدىم . يۈرىكىم ئۈنسىز پىچىرلايتتى : «دەرس بىلمىگەنلىك گۇناھمۇ ؟ مېنى ئاتا ـ ئاناممۇ ، ئوقۇتقۇچىلىرىممۇ كەمسىتسە ، مەن زادى نېمە قىلاي ؟ مېنى ياخشى بولسۇن دېسە ، روھىمغا سوغۇق سۇ سەپمەي ، ئاستا ـ ئاستا يېتەكلىسە بولمامدۇ ؟»

مەن چەكسىز ئۈمىدسىزلىك ئىچىدە ئۆرۈلۈپلا ئارقامغا يانىدىم .

— قايت ، بالام ! — دېدى غايىبتىن بىر سادا . ئەتراپقا قارىدىم . قۇشقاچلار ئۈجمە دەرىخى ئۈستىدە يەنىلا باياتىنقىدەك توختىماي ۋىچىرلايتتى . بىر قۇشقاچ بىردىنلا ئاپئاق ساقاللىق بىر بوۋايغا ئايلاندى ـ دە :

— بالام ، هايات خىيالىڭدەك چىگىش هەم مۇرەككەپ . ئۇ هېچقاچان چۈشكۈن ئادەملەرگە ئىللىق باغرىدىن ئورۇن بەرگەن ئەمەس . سەندە نېمە كەم ؟ مېنىڭچە هېچنېمە كەم ئەمەس . پەقەت چۈشكۈنلۈك ، ئىرادىسىزلىك ۋە هورۇنلۇقنىڭ ئارقا هويلىسىدا ئويناۋاتىسەن . ئويۇنۇڭنى بولدى قىل ، ئۆزۈڭگە ئىشەن ، ئىرادىلىك بول ! ئۇ بارلىق غەلىبىگە ئىنتىلگۈچىلەرنىڭ خاسىيەتلىك ئەنگۈشتىرى . سېنى كۆزگە ئىلمىغىنى باشقىلار ئەمەس ، دەل ئۆزۈڭ . شامال چىقسا تەۋرەپ بەرسەڭ قانداقمۇ ئۆرە تۇرالاي-

سەن؟ — دېدى. ئۇ شۇنداق دېگەچ بېشىمنى مېھرىبانلىق بىلەن سىلاپ قويدى ۋە ئايىغىم يېنىدىكى بىر قارا چۇمۇلىنى كۆرسەتتى.

ئىنچىكە بەل، يوغان باش، قاپقارا چۇمۇلە ئۆزىدىن نەچچە ھەسسە چوڭلۇقتىكى نەرسىنى سۆرەپ، يىلان باغرى كېتىپ باراتتى. بوۋاي ئۇنى بىر ئوچۇم توپا بىلەن كۆمۈۋەتتى. مەن نېمە قىلارىمنى بىلەلمەي مەڭدەپ قالدىم. بىردەمدىن كېيىن چۇمۇلە توپا ئارىسىدىن يەر بېغىرلاپ چىقتى ۋە يېمىنى سۆرىگى-نىچە كېتىپ قالدى. قەلبىمدە چاقماق چېقىلدى. كۆز ئالدىم روشەنلەشتى. روھ ئاسمىنىم پىيازگۇلىدەك سۈزۈلدى. مەن چۇمۇلىنىڭ ھەرىكىتىدىن نېمىنىدۇر بىرنېمىنى كۆرگەندەك بول-دۇم - دە، ئىككىلەنمەي سىنىپنىڭ ئىشىكىنى چەكتىم ...

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

ماڭا يول بېرىڭلار

دادا ، ئاپا ، ماڭا يول بېرىڭلار ! مەنمۇ ئۆز ئالىمىمدە يايلاق-تىكى توسۇن تايدەك ئەركىن يايلاپ باقاي ! قىلالمىغاننى قىلاي ! ئۇ چاغدا كۆكتىكى تولۇن ئاي ماڭا قاراپ تاتلىق جىلمىيىپ قويسا نەقەدەر ياخشى ـ ھە ؟ ! سىلەر ھە دېسىلا : «قولۇڭدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ . بۇزۇشنى ، ئويناشنىلا بىلىسەن» دەپ دوق قىلىسى-لەر ، لېكىن بىرەر ئىشنى مۇستەقىل قىلماقچى بولسام ، «سەن نېمىنى قىلالايتتىڭ ؟» دەپ توسۇيسىلەر ، بۇ نېمە ئۈچۈن ؟

دادا ، ئاپا ، ماڭا يول بېرىڭلار ! مەن ئۆز يولۇمدا پىچاق بىسىغا دەسسەپ بولسىمۇ مېڭىپ باقاي ! يىقىلسام ئاھ ئۇرۇپ يىغلىماڭلار ! مەن ئۆزۈم قوپۇپ باقاي !

مېنى ئۆز ئارزۇيۇڭلارنىڭ قۇربانىغا ئايلاندۇرۇپ ، ئۆزۈم قىزىقمايدىغان ئىشلارغا زورلىماڭلار !

دادا ، ئاپا ، ماڭا يول بېرىڭلار ! مېنىڭ شېئىرىي ئىس-تەكلىرىم قەلب دۇنيايىمدا دېڭىز سۈيىدەك دولقۇنلىماقتا . ئۇ دولقۇنلىسۇن ، ئۇ قىرغاققا ئۇرۇلسۇن ! شۇنىڭدىلا سىلەرگە بول-غان چەكسىز ئېتىقاد ۋە مۇھەببىتىمدىن ھاسىل بولغان لىرىكى-لار يۇلتۇزلاردەك چاقناپ ، ئارمانلىرىم ماڭا قۇياشتەك خۇش تەبەسسۇم بىلەن باقماسمىدى ؟ بىراق ، سىلەر دەرستىن سىرت كىتاب ئوقۇشۇمنى ، شېئىر يادلىشىمنى ، مۇزىكا ئاڭلىشىمنى ، يازدا سۇغا چۈمۈلۈشۈمنى ، قىشتا كانكى ئوينىشىمنى چەكلىسەڭ-لار قانداقمۇ كۆكتىكى جەسۇر بۈركۈتتەك پەرۋاز قىلالايدىغان بولىمەن ؟ !

دادا ، ئاپا ، ماڭا يول بېرىڭلار ! مەنمۇ بۇزۇپ باقاي ! بۇزۇش تۈزەش ئۈچۈن ئەمەسمۇ ؟ بىلەمسىلەر ، مېنىڭ زېھنىم ساماۋى

چۆچەكلەر دۇنياسىدا تۇن يۇلتۇزلىرىدەك جىلمىيىۋاتسا قانداقمۇ ئارزۇلىرىمدىن ۋاز كېچەي؟!

دادا، ئاپا، ماڭا يول بېرىڭلار! مېنى ئۆزۈم قىزىقمايدىغان ئىشلارغا زورلىماڭلار! بىرەر پەندىن ئۆتەلمىسەم ياكى بىرەر ئىشنى ئەپلەشتۇرۇپ قىلالمىسام مېنى تىللىماڭلار، كەمستمەڭ-لار! ئىززەت - ھۆرمىتىمنى، بالىلىق تۇيغۇلىرىمنى، ئارزۇ - ئارمانلىرىمنى دەپسەندە قىلماڭلار! مېنىڭ ئادىمىلىك قىممىتىم ۋە پاك روھىم بۆشۈكىدىلا ئۆلمىسۇن! ھەربىر ھەرىكىتىم:

«لاي ئوينىما ۋاي دەيسەن،
ئوت ئويىنى پا دەمسەن،
سۇ توشىسام مومامغا،
مەكتىپىڭگە بار دەيسەن.»

دېگەن قوشاقتىكىدەك چەكلىمىلىك ئىچىدە نىشانسىز كېمىدەك تەمتىرەپ قالمىسۇن! ئۇ قارا چۇمۇلىلەردەك تىنىمسىز ھەرىكەت قىلسۇن! چۈنكى، ھەرىكەتتە بەرىكەت بار ئەمەسمۇ؟

دادا، ئاپا، ماڭا يول بېرىڭلار! ماڭا ئىشىنىڭلار، مېنىڭمۇ ئۆزۈمگە تۇشلۇق قىزىقىشىم ۋە غايەم بار. بىلىمەن، سىلەرمۇ مېنى مەرىپەت ئاسمىنىدا مەڭگۈ چاقنىسىكەن دەيسىلەر. مېنىڭمۇ سىلەر كۈتكەندىنمۇ ئارتۇقراق نەتىجە ياراتقۇم بار. بىراق، سىلەر مېنى كۆرۈنمەس تورلار بىلەن بىلىپ - بىلمەي چىرماپ قويۇۋا-تىسىلەر، ئېيتىڭلارچۇ، قانىتى بوغقۇچلانغان قۇش قانداقمۇ ئۇ-چالىسۇن؟

بىلەمسىلەر؟ مەن قولۇڭلاردىكى بىر لەگلەك، سىلەر مې-نىڭ زەڭگەر ئاسماندا ئېگىز - ئېگىز ئۇچۇشۇمنى بەك ئارزۇ قىلىسىلەر - ھە؟! بىراق، سىلەر يىپنى قويۇۋەتمەي چىڭ تۇتۇۋالساڭلار، مەن قانداقمۇ ئۆرلىيەلەيمەن؟!

جېنىم دادا، ئاپا، ماڭا يول بېرىڭلار!

ئۇيغۇر كىتاب تورىيىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئۇمىد يۇلتۇزى

«قو - قۇ - قۇق···» خورازنىڭ زىل ئاۋازدا سوزۇپ - سوزۇپ چىللىشى شېرىن ئۇيقۇمنى بۇزۇۋەتتى. يەنە ئۇخلاي دېسەم ئۇيقۇم ھېچ كېلىدىغاندەك ئەمەس، قوپاي دېسەم···

مەن ئۇمىد بىلەن ئۇمىدسىزلىك پاسىلىدا يول تاپالمىغان ئادەمدەك بىردەم تېڭىرقاپ قالدىم - دە، يوتقانغا مەھكەم چۈمكىلىۋالدىم. قەلبىمدە ئۇمىدسىزلىك خۇددى تىنىق ئاسماندا لەيلەپ يۈرگەن پارچە - پارچە بۇلۇتلاردەك ئەگىپ يۈرەتتى. تەگسىز خىياللار قايىنمى مېنى ئۈمۈچۈك توردەك چىرمىۋالغانىدى. ئويلايتتىم، مەن بىر «دۆت» بالىمۇ؟ داداممۇ «دۆت» دېسە، ئانامىمۇ «دۆت» دېسە، مۇئەللىممۇ «دۆت» دېسە، مەن «دۆت» بولماي يەنە كىم دۆت بولماقچى؟ بالىلارنىڭ:

«ئېرشات قاپاق دۆت بالا،
بۆلۈشنىمۇ ئۇقمايسەن.
گويا قوتۇر ئېشەكتەك،
مىت قىلمايسەن، ئۇخلايسەن.»

دېيىشلىرىچۇ تېخى!؟ ئانام «دۆت» دەپ تىللاۋېرىپ زېرىكتى بولغاي، ھەسرەت بىلەن: «جېنىم بالام! كۆزۈمنىڭ قارىسى بالام، بەختىم بالام، يۇلتۇزۇم بالام، مەن سەندىن خۇش بولۇپ كېتەي، ئۆزۈڭ ئۇچۈن بولسىمۇ ياخشى ئوقۇ. قۇشلارنىڭ پەرۋازىغا قارا! ئۇلار كۆككە ئىنتىلىدۇ، بالىلىرى قانات چىقىرار - چىقارماي پالاقشىيدۇ. ئۇچۇرما بولغاندا بەئەينى ئايروپىلاننىڭ

قانتىدەك قانتىنى كەڭ يېيىپ ئۇچىدۇ . سەنچۇ بالام ؟ ھەممىـ
دىن ئۈمىدسىزلىنىسەن . بىلگىنكى ، ئۈمىدسىز ئادەم يېلى چىـ
قىپ كەتكەن توپقا ئوخشايدۇ . ئۈمىدۋار ئادەم تۇندىمۇ قۇياشنىڭ
ئالتۇن ھالقىلاردەك چاقناپ تۇرغان نۇرىنى كۆرەلەيدۇ . سەن
ئۆزۈڭگە ئىشەنسەڭلا ھەممىنى قىلالايسەن » دېگىنىدە ، بۇ گەپتىن
ۋۇجۇدۇمغا بىر خىل غايىۋى كۈچ قېتىلىپ ، دەرسلەرنى ياخشى
تەكرارلاشنى باشلىۋەتتىم . بىر كۈنى مۇئەللىم دەرسكە كىرىپلا
سوئالنى ئوتتۇرىغا قويۇپ : «11 ـ نومۇر » دەپ چاقىرىۋىدى ،
ئىچىمدە ئىنتايىن خۇش بولغانىدىم . نەدىكىنى ، مۇئەللىم مېنى
كۆرۈپلا چىرايىنى سەت پۈرۈشتۈرۈپ :

— ئولتۇر ، سەن بەربىر ··· ، — ئۇ شۇنداق دەپلا مېنى
ئولتۇرغۇزۇۋەتتى . مەن شۇ چاغدا نەقەدەر ئازابلاندىم ـ ھە ؟

مەن خىياللار بىلەن قانچىلىك ياتقىنىمنى بىلمەيمەن . بىر
چاغدا دادام :

— بالام ، ئۇيقۇڭ تۇگىگەن بولسا ئورنۇڭدىن تۇرامسەن
(ئـادەتتە «ھــەي دۆت ! ۋاقــىت توشتى . تۇرمامسەن ؟ » دەيتـ
تى) ؟ — دېدى مۇلايىملىق بىلەن . مەن بۇنداق سىلىق گەپنى
نەچچە يىلدىن بېرى تۇنجى قېتىم ئاڭلىغاچقىمىكىن ، بۇ سۆز
خۇددى سەھەر سەلكىنىدەك شۇنچە يېقىملىق ئاڭلاندى . گويا
باھار ئاپتىپىغا ئېرىشكەندەك بولدۇم ـ دە ، دادامغا «لاپپىدە »
قارىدىم . ئۇنىڭ بىر جۈپ قاپقارا كۆزىدە مېھىر نۇرلىرى پارلاپ
تۇراتتى .

— ماقۇل ، دادا ، — دېدىم مەن خۇشاللىق بىلەن . دادام
ماڭا قاراپ ئىللىق كۈلۈمسىرىدى . قىزىق ، دادام بۈگۈن مېنى
مەكتەپكە بارغۇزماي ، «مۇئەللىمگە دەپ قويغان » دەپ سەھرادىكى
تۇغقانلارنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ باردى . بۇ ئورما مەزگىلى بولۇپ ،
دەرەخلەرنىڭ ئالىقانىدەك ياپيېشىل ياپراقلىرى سۇس شامالدا بوشـ

www.uyghurkitap.com

قىنا ئىرغاڭشىيتتى . ئۇياق ـ بۇياقتىن قۇشقاچ ، نۇمۇچۇقلارنىڭ چۇرۇقلىغان ئاۋازلىرى ئاندا ـ ساندا ئاڭلىنىپ تۇراتتى . ئېرىق-لاردا سۇلار شارقىراپ ئاقاتتى . دېھقان ـ چارۋىچىلار ئورما ئورۇشقا چۇشۇپ كەتكەنىدى . يېزا باللىرى ئۆزىنى ئۆستەڭگە ئېتىپ سۇغا چۆمۈلۈۋاتاتتى . بۇ نېمىدېگەن يارقىن كۆرۈنۈش ـ ھە؟ مەن خۇددى ئەركىن قۇشتەك شۇنچە ئازادە ۋە روھلۇق ئىدىم . دادام چىرايىمدىكى نۇر جىلۋىلىرىنى كۆردى بولغاي ، شادلانغان ھالدا :

— بالام ، بىزنى كەچۇرەرسەنمۇ؟ ئويلاپ باقساق ، بىز خاتا قىپتىمىز . سەن دۆت ئەمەسكەنسەن . دۇنيادا قىلغىلى بولماي-دىغان نېمە ئىش بار دەيسەن؟ ئۆزۈڭگە ئىشەنسەڭ ، ئۈمىدۋار بولساڭ ھەممىنى قىلالايسەن ، بىلەلەيسەن ، ئۆگىنەلەيسەن . بى-لىشىڭ كېرەككى ، ئۈمىد — پارلاپ تۇرغان گۈلخانغا ئوخشايدۇ . ئۇ كەلگۈسى يولۇڭنى يورۇتۇپ تۇرىدۇ . سەن ئۈمىد نۇرلىرىغا چۆمۈلەي دېسەڭ ... ، — ئۇ شۇنداق دېدى ـ دە ، ئانا باغرىدەك يۇمشاق قۇم ئۆستىدە ئۆزىدىن نەچچە ھەسسە چوڭ نەرسىنى سۆرەپ مېڭىۋاتقان چۆمۈلىنى ئىشارەت قىلدى . مەن ئورنۇمدا ئولتۇرۇپ ، چۆمۈلىنىڭ ھەرىكىتىنى كۆزەتتىم . ئۇ ئۇنىسىز ئىشلەيتتى ، توختىماي ھەرىكەت قىلاتتى . مەن چۆمۈلە روھىدىن تەسىرلەندىم ھەم ئۇيقۇدىن ئويغانغاندەك بولدۇم . دادامغا ئەركى-لەپ كۈلدۈم ھەم تۇنجى قېتىم ئۆستەڭ سۈيىدە چۆمۈلۈپ قانغۇ-چە ئويىنىدىم .

كەچ ، تال باراڭلىق ھويلىدا بوۋامنىڭ چۆچىكىنى ئاڭلاپ ئاجايىپ بىر خىل تاتلىق سېزىمگە چۆمۈلدۈم . چۆچەكتىكى سالى نېمىدېگەن قەيسەر ، ئۈمىدۋار بالا ـ ھە؟ ! ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ۋاپات بولغاندىن كېيىن ، ئۇ جاڭگالدىن ئوتۇن ئەكېلىپ سېتىپ ، ئىنى ـ سىڭىللىرىنى بېقىپتۇ . ئاھ ، مەن نېمىدېگەن ھورۇن؟

هازىرغىچە زادى نېمە ئىش قىلالىدىم؟ بۇ مېنىڭ ئۆزۈم ھەققىدە تۇنجى ئويلىنىشىم ئىدى. مەن ئويلىغانسېرى خۇددى قاباھەتلىك چۈشتىن چۆچۈپ ئويغانغاندەك بولدۇم ـ دە، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنغىنىمچە يۇلتۇزلۇق كۆككە باقتىم. ئاسماندا سانسىز ئۇمىد يۇلتۇزلىرى جىمىرلاپ، كەلگۈسى يولۇمنى يورۇتۇپ تۇراتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

بەخت قۇياشى

مەن تولىمۇ خامۇش ئىدىم . ھۇرۇنلۇقۇمدىن ئاتا ـ ئانامنى تولا قاقشىتاتتىم . ھايات ماڭا مەنىسىزدەك تۇيۇلاتتى . شۇڭىمۇ ئاخشاملىرى تېلېۋىزور ئالدىدا پۈتۈن قاناللار كۆرسىتىشنى تامام قىلغۇچە ئولتۇرۇپ ، ئەتىگىنى قوپقىلى ئۇنىمايتتىم . دەرستىكى ئەھۋالىمۇ ناچار ئىدى . ئۆزۈممۇ ھەيران . بۇگۈن تورغاي چۇ- رۇلدىماستىلا ئورنۇمدىن تۇردۇم . ھاۋا شۇنچە ساپ ، ئەتىگەننىڭ سالقىن ھاۋاسى تېنىمگە راھەت بېغىشلاپ ، روھىمنى كۆتۈردى . قۇياش غايەت ئوت شارىدەك ئۇپۇقنى قانغا بوياپ ، تارام ـ تارام قىزغۇچ نۇرلىرىنى زېمىنغا سەپمەكتە ئىدى . مەن قۇياشقا تۇنجى قېتىم زوق ـ ھەۋەس بىلەن ئۇزاق تىكىلىپ تۇردۇم . ئۇمۇ ماڭا قىزىققاندەك قارايتتى . ئۇنىڭ قارىشىدا «يارايسەن ، ئوغلۇم» دېگەندەك مەنە بار ئىدى . مەن ئىختىيارسىز ئانامغا قارىدىم . ئۇنىڭ تاتلىق تەبەسسۇمىدا رازىمەنلىك نۇرلىرى پارلايتتى . مەن ئانامنىڭ مېھرىلىك قارىشىدىن قەۋەتلا خۇش بولدۇم . ئۆيىمىز- نىڭ ئالدىدىن شىلدىرلاپ ئېقىپ ئۆتىدىغان ئېرىق سۈيىگە ئەگە- شىپ ، چېنىقىش ئۈچۈن قەدىمىمنى تېزلەتتىم .

ۋاقىت قولۇمدا ، بەخت ماڭا ھۆر ـ پەرىدەك كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى . مەن ئېتىزلىققا باردىم ـ دە ، قوي ، ئۆچكىلىرىم ئۈ- چۈن ئوت ئالدىم . شەبنەمدىن كۈمۈش مونچاق ئېسىشقان يۆگى- مەچ ۋە سېمىزئوتلار قۇياش نۇرىدا يالتىراپ تۇراتتى . ئوتلارنى قوي ، ئۆچكىلىرىم ئىشتىھا بىلەن يېيىشكە باشلىدى . مەن ھە- ۋەس بىلەن ئۇلارغا يەنە بىر رەت قارىدىم ـ دە ، رازىمەنلىك بىلەن ئېغىلدىن ئايرىلدىم . ئاندىن ئەخمەت ئىمىن ئاكىنىڭ دەرسلىك

كىتابىمىزدىكى «مېنىڭ بىر كۈنۈم» دېگەن نەسىرنى يەنە بىر قېتىم ئوقۇپ چىقتىم . پاھ ، ئۇنىڭدىكى پېرسوناژلار نېمىدېگەن يارقىن - ھە ! مەن ئۇلارنى تۇنجى كۆرۈۋاتقاندەك ، ئۇلارمۇ مېنى تۇنجى كۆرۈۋاتقاندەك تۇيغۇدا بىر - بىرىمىزگە بېقىشتۇق ، قۇچاقلاشتۇق . ئۇلار مېنى قىزغىن تەبرىكلىدى . شادلىق ئىلكىدە پەيدەك يەڭگىللەپ قالدىم - دە ، چىرايىمغا كۈلكە يۈگۈرتۈپ ، مەكتەپكە يول ئالدىم . ماڭا بۇرۇن سۆرۈن كۆرۈنىدىغان ئادەملەر ، دەل - دەرەخلەر شۇنچە سۆيۈملۈك بىلىنمەكتە ئىدى . يول بويى ئىچ - ئىچىمدىن تەپچىپ تۇرغان بىر خىل خۇشاللىق مېنى تاقلىتاتتى ، سەكرىتەتتى ، ئۆزۈمچە ناخشىلارغىمۇ «غىڭشىپ» قوياتتىم . بىردەمدىلا مەكتەپكە يېتىپ كەلدىم . بۇ مېنىڭ گىمناستىكىغا تۇنجى نۆۋەت ئۈلگۈرۈپ كېلىشىم ئىدى . باللار ماڭا ھەيرانلىق ئىلكىدە قاراشتى ۋە دولامغا يېنىك مۇشتلاپ قويدى . بۇ ئۇلارنىڭ «يارايسەن» دېگىنى ئىدى . مەنمۇ بۈگۈن ئوقۇتقۇچىمدىن ئىزا ئىشىتمەيدىغانلىقىم ئۈچۈن تېخى خۇشال ئىدىم . شۇڭا ئۇلۇغ - كىچىك تىنىدىم - دە ، قۇياشقا يەنە بىر رەت قارىدىم . ئۇ ئەمدى بىرئاز تىكلەنگەن بولۇپ ، ئۇنىڭ ئۆتكۈر نۇرلىرى ئەتراپنى قىزىتىشقا ئۈلگۈرگەنىدى . مەن ئىچىمدە : «سەھەر قوپسا نېمىدېگەن ياخشى - ھە !» دېگەنلەرنى ئويلىدىم ۋە بەخت قۇياشىنىڭ بويىنىغا گىرە سالدىم .

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

كەپتەر

ئانا ، مەن بىر ئاق كەپتەرگە ئايلىنىپ ، بىپايان دېڭىزلاردىن ، ياپپېشىل ئورمانلاردىن ، ھەيۋەتلىك تاغلاردىن ھالقىپ ، ساڭا بولغان چەكسىز مۇھەببەت ۋە سۆيگۈمدىن ئىسسىققىنا ئۇۋا ياسىسام سەن بىمالال كىرەرسەنمۇ؟ ئۆز ئۆيۈڭدەك خۇشال - خۇرام يۈرەرسەنمۇ؟

مۇبادا سەن : «ھىممىتىڭگە بارىكاللا» دەپ ، روھىم ئېتىزىنى مەدەت ۋە ئىلھام گۈللىرى بىلەن بېزىسەڭ نەقەدەر شادلىناتتىم - ھە؟! شۇنىڭ بىلەن كۆچلۈك ھاياجانغا تولۇپ ، مامۇقتەك يۇمران پەيلىرىمدىن يوللىرىڭغا پاياندار راسلايتتىم . ئەتراپىڭدا پەرۋانىدەك ئەگىپ ، چۈچۈك تىللىرىم بىلەن ساڭا ئەڭ تاتلىق ناخشىلارنى ئېيتىپ بېرەتتىم . سەن پەخىرلىنىش تۇيغۇسىغا چۆمۈلۈپ ، ماڭا قاراپ شۇنداق بىر كۈلۈپ قويساڭ قەلبىم نەقەدەر ئىللىيتتى - ھە؟!

ئانا ، سەن بىر كۆنلۈك تېرىم - يىغىم ئىشلىرىنى تۈگىتىپ ئۆيگە تەرلەپ - تەپچىرەپ قايتىپ كەلگىنىڭدە قاناتلىرىمنى كەڭ يېيىپ ، سېنى ئىللىق شاماللاردەك يەلپۈسەم ، كاۋاپ بولۇپ كەتكەن تېنىڭ ئازراق بولسىمۇ سەگىسە ، بېغىمدا مۇھەببەت گۈللىرى «ھۆپپىدە» ئېچىلماسمىدى؟

ئانا ، سەن تاڭدا باشاق تېرىش ئۈچۈن قىر ئارىلاپ ، بۇغداي دانلىرىنى تېرىۋاتقىنىڭدا ، يېنىڭغا «پۇررىدە» ئۇچۇپ بارىمەن - دە ، بۇغدايلىرىڭنى بىرمۇبىر تېرىپ ئېتىكىڭنى لىققىدە تولدۇرىمەن . ئاغرىپ قېلىپ ، بىر چۆگۈن چاغلىق سۇ ئەكېلەلمەي ، چار يىلاندەك تولغىنىپ ياتقىنىڭدا كىچىككىنە تۇمشۇقۇمنى مۇز-

دەك بۇلاق سۈيىگە پاتۇرىمەن – دە، قۇرۇقدىلىپ قالغان چېلە-
كىڭنى تولدۇرۇپ بېرىمەن. سەن شۇ چاغدا يۈرىكىڭنىڭ ھاياجان
بىلەن تەۋرىنىشىدىن دولقۇن ياسايسەن. مەن دولقۇنلىرىڭنى
بويلاپ ساڭا قاراپ ئۇچىمەن.

مۇبادا، ئانا، قىشنىڭ نۇر يىپلىرىدەك ئۇزۇن تۈنلىرى
سوغۇق ئۇچۇپ تۇرىدىغان كىچىككىنە ۋادەكلىك ئۆيۈڭدە دىر –
دىر تىترەپ، ئوسمىدەك كۆكىرىپ كەتسەڭ پاختىدەك يۇمشاق
تۈكلىرىمدىن بىر يېپيېڭى يوتقان تەييارلايمەن – دە، ساڭا ئاستا
يېپىپ قويۇپ، جەنۇبقا ئۇچىمەن ۋە باھار قىزىنى ئالدىڭغىلا
باشلاپ كىرىمەن. سەن كۆزلىرىمگە قاراپ تۇرۇپ: «دادىسىغا
نېمىدېگەن ئوخشىغان – ھە؟! رەھمەتلىك تۈگەپ كەتمىگەن
بولسا؟!...» دېگەنلەرنى قوشۇپ قويىسەن. مەن باش ئۇستۇڭدى-
لا شوخلۇق قىلىپ، نەچچە موللاق ئاتىمەن. ھەربىر ھەرىكىتىم
بىلەن ئىرادە ۋە جاسارىتىمنى نامايان قىلىمەن. بۇ چاغدا تېرەك
قوۋزىقىدەك قورۇق باسقان غېرىب چېھرىڭدە كەۋسەر كەبى شې-
رىن تەبەسسۇم چاقناپ پۈتكۈل كائىنات نۇر دەرياسىدا يۇيۇنىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىگى ئادرېسى

دوستۇم ، قولۇڭنى بەر

تۇگمەن تېشىدەك ئېغىر خىياللار بىلەن مەكتەپكە قاراپ كېتىۋاتىمەن ، تىت - تىتلىق ۋە بىئاراملىق روھىمنى گال ھەرە ياغاچ ھەرىلىگەندەك قىينايدۇ . ئويلاپ قالىمەن : «مېنىڭ ئۇنى ئۇرغىنىم نوچىلىقمۇ ؟ ئۇنىڭ بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي ، چىشلىرى ئارىسىدىن سىرغىپ چىققان قىپقىزىل قاننى قولى بىلەن سۈرتكىنىچە كېتىپ قېلىشى مەندىن قورققانلىقمۇ ؟ بىز ئۇرۇشقۇدەك نېمە ئىش بار ؟ قېنى ، يەتتە يىللىق ساۋاقداشلىق مېھرى ، قېنى ئالتۇندەك چاغلار ؟ ...» ئويلىغانسېرى ئۆز گۆشۈمنى ئۆزۈم يېگۈدەك بولاتتىم . دېمىسىمۇ ، شۇ ئىشتىن كېيىن پەرھات ماڭا سالاممۇ قىلمىدى . مەن بىرنەچچە كۈنگىچە : «ئۇ ماڭا نەسىھەت قىلىمەن دەپ ئاتكارچىلىق قىلمىغان بولسا ... خوپ بولدى » دېگەنلەرنى ئويلاپ ، پەرۋايىمغىمۇ ئالماي ، ئەركەك غازدەك گىدىيىپ يۈرىۋەردىم ، ھەتتا ئۇنى قىزلارنىڭ ئالدىدىلا ئۇرۇۋالغانلىقىمدىن خۇشاللاندىم ، لېكىن ۋاقىت ئۆتكەنسېرى خۇددى بىر قوۋۇرغامدىن ئايرىلىپ قالغاندەك تۇيغۇدا خامۇش يۈرىدىغان بولۇپ قالدىم . شۇڭا : «ئەجەبا ، ئۇنىڭ : ‹تورخانىغا بارما › دېگىنى خاتامۇ ؟ ئۇ دوستۇم بولغاندىكىن ئالدىمنى توسۇسا نېمە بوپتۇ ؟ » دېگەنلەرنى ئويلاپ پۇشايمان ئوتىدا تولغاندىم .

بىر ئايمۇ كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئۆتۈپ كەتتى ، ئۆزۈمنى يېتىم بالىدەك سېزىشكە باشلىدىم ، يالغۇزلۇق قەلبىمدە دېڭىز سۈيىدەك داۋالغۇيتتى . ئويلاپ باقسام مەن مۇھەببەتتىن ، دوستلۇقتىن مەھرۇم بولغاندىم .

راست ، بىز نېمىشقا ئۇرۇشۇپ قالدۇق ؟ ئۇ دوستلۇقىمىزنى

ئايىپتۇ، بىراق مەن دوستۇم بىلەن يىلتىزىمىزنىڭ بىر - بىرىگە چىرمىشىپ كەتكىنىنى نېمىشقا بالدۇرراق ھېس قىلالمىدىم؟ ئويلىغانسېرى يۈزۈم شەلپەردەك قىزىرىشقا باشلىدى. شۇنى چوڭقۇر چۈشەندىمكى، دوست چىرايلىق ئېچىلغان گۈل ئىكەن، كىمكى پەرۋىشنى توختاتسا ئۇ دەرھال سولىشىدىكەن. مەن بۇلارنى ھېس قىلغاندا قۇياش ئاللىقاچان مېھرىلىك نۇرلىرىنى ئانا زېمىنغا تۆكۈپ بولغانىدى. مەن مەكتەپكە كىرىپلا مەنمەنلىكىمنى يولۇمنى توسۇۋالغان شاخ - شۇمبۇلارنى قايرىغاندەك قايرىۋەتتىم - دە، دوستۇمغا قاراپ تەبەسسۇم قىلدىم، ئۇ ماڭا قاراپ تۇرۇپلا قالدى، كۆزلىرىدە سۈزۈك ئىككى تامچە ياش يوپۇرماقلار ئارىسىدىكى شەبنەم تامچىلىرىدەك يالتىرىدى. مەن پەرھاتقا ئىپادىلىگۈسىز بىر خىل ھېسسىيات بىلەن قاراپ:

— ھېچكىم ئۆتمۈشنى قايتۇرۇپ كېلەلمەيدىكەن، ئەمما ئۇنىڭدا بىزنىڭ ئۇنتۇلماس ئەسلىمىلىرىمىز بار. سەۋەنلىكىمنى كەچۈر، دوستۇم! كەل، قولۇڭنى بەر! بىز يارىشىۋالايلى، — دېدىم.

ئۇ قولۇمنى چىڭ سىقتى...

هايات يىلتىزى

مەن دادامغا ئەگىشىپ توپا ـ تۇمان ئاستىدىكى شاۋقۇنلۇق بازارنىڭ ئەبجەش كوچىدە سىيرىلىنىپ يۈرگەن تومۇز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە ، بۇلجۇڭ گۆشلىرى بۆرتۈپ چىققان ، پاكارغىنا كەلگەن تۆمۈرچىنىڭ تونۇر تەپتىدەك پىژغىرىم ئىسسىققا قارىماي ، ئوتقاشتەك تاۋلانغان تۆمۈرنى سەندەل ئۈستىگە قويۇپ ، كۈچەپ بازغان ئۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم . ئۇنىڭ يۈزى ئاپتاپتا كۆيۈپ كۆسەيدەك قارىداپ كەتكەن ، تەر تامچىلىرىدىن ھۆللەنگەن نىپىز كۆڭلىكى بەدىنىگە چاپلىشىپ كەتكەنىدى . ئالا-بۇلا سايە تاشلاپ تۇرغان دەرەخ يوپۇرماقلىرى سۇسىز قالغان مايسىدەك سالپايغان ، ھەممە يەر بۇغا تىنچىقى ئىسسىقتىن دىمى سىقىلىپ ھاسىرىماقتا ئىدى . پەقەت تۆمۈرچىلا بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇغاندەك قىلاتتى : ئۇ تۆمۈرنى ئوتقا سېلىش ، بازغانلاش ، سۇغا تاشلاش بىلەن بەند ئىدى … مەن ئىختىيارسىز ئۆزۈمنى ، ئالىي مەكتەپ ھاياتىمنى ئويلاپ قالدىم .

مېنى ۋە تۆمۈرچىنى كۆزىتىپ تۇرغان دادام :

— تۆمۈرچىگە قاراپ كەتتىڭ ، بىرنېمىنى بايقىدىڭمۇ ؟ — دەپ سوراپ قالدى ماڭا مەنىلىك قاراپ . مەن ھېچنېمە دېمىدىم . ئىچىمدە : «تازا يارىماس ئىكەنمەن ! تەييارنى يەپ ، تەييارنى كىيىپ ، 70 نومۇرنىمۇ ئالالماي ئىككى يىلنى ئۆتكۈزدۈم ، ئىسىت ، مەنىسىز ئۆتكەن كۈنلەر …» دېگەنلەرنى ئويلىدىم ۋە دادامغا تۆمۈرچىنى ئىشارەت قىلدىم . تۆمۈرچى چوغنىڭ ئىچىدىن بىر پارچە تۆمۈرنى قىسقۇچ بىلەن قىسىپ ئالدى ـ دە ، سەندەل ئۈستىگە قويۇپ ، كۈچەپ بىرنەچچىنى ئۇرۇپ ، كونا داستىكى

دۇغىسىمان سۇغا تاشلىدى . سۇ «پاژژىدە» قايناپ ، ھورى ھاۋاغا بۇلۇتتەك تاراپ كەتتى .

— ئېيتىپ باقە ، بالام ، داستىكى سۇ يامانمۇ ياكى تۆمۈرمۇ ؟ — دەپ سورىدى دادام .

— تۆمۈر بەرىبىر سوۋۇيدۇ ، — دېدىم مەن ئويلانمايلا .

— بىراق ، ئۇ سۇنى قايىنتالايدۇ ، تۆرمۈش سۇغا ئوخشايدۇ ، سەن قىزىتىلغان تۆمۈرگە ئوخشاش ياشىشىڭ كېرەك . ئەگەر سەن سۇدا سوۋۇپ كەتمەي دېسەڭ ، چوقۇم سۇنى قايىنىتىۋېتىشىڭ كېرەك .

دادامنىڭ دېگەنلىرىدىن «ھەقىقىي ھايات»نىڭ غۇۋا نۇرىنى كۆرگەندەك بولدۇم - دە ، ئۆزۈمنى يېنىكلەپ قالغاندەك ھېس قىلدىم .

— سەدىقە بالانى يەر ، توۋا گۇناھنى ! ھەقتائالا رەھمەت قىلسۇن ! — دېدى بىرى ئىككى قولىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ .

ئۇنىڭغا قارىدىم . يىگىرمە ياشلارنىڭ قارىسىنى ئالغان ، قويۇق قارا قاشلىق ، قاڭشارلىق ، كېلىشكەن ، تەمبەل بۇ يىگىت بىرنەچچە يېرىگە ياماق چۈشكەن كۆڭلەك كىيىۋالغان ، تامبىلىنىڭ بېغى ساڭگىلاپ تۇرغان ، يالاڭ ئاياغ پۇتلىرى مەينەتچىلىك دەستىدىن كۆمۈرچىنىڭ يۈزىدەك قارىداپ كەتكەن ، چىرايى كىر ۋە تەر دەستىدىن ئەسلىي رەڭگىنى يوقاتقانىدى .

مەن بەش مو پۇل بەردىم ۋە :

— ئىشلىسەڭ بولمامدۇ ؟ — دېدىم ئۇنىڭغا .

— ئەمگەك كۆرمىگەن سىلىق نوچىنىڭ گېپىنى ! بەرگەن پۇلى بەش مو ، خۇددى دادامدەك : «ئۇنى قىلساڭ بولمامدۇ ، بۇنى قىلساڭ بولمامدۇ» دەپ كەتكىنىنى تېخى !— ئۇ يەنە نېمىلەرنىدۇر دەپ غۇدۇرىغىنىچە كېتىپ قالدى .

كېتىۋاتىمەن ، خىيالىمدا تۆمۈرچى ، مەن ۋە تىلەمچى نۆۋەتلىشىپ پەيدا بولماقتا . قەلبىمدىكى «مەن» مېنى سوراقلىماقتا :

«سەن تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ھاياتىڭنىڭ ئىككى يىلىنى قانداق ئۆتكۈزدۈڭ؟ ئاخىرقى يىلىنى قانداق ئۆتكۈزمەكچى سەن؟ ...»

مەن «چىپپىدە» توختاپ ئارقامغا بۇرۇلدۇم. ھەسەلگە پىشقان چۇمۇلە توپىدەك مىغ - مىغ ئادەملەر ھايات يولىنى باساقتا، كىچىككىنە بازار شاۋقۇن - سۈرەن ئىچىدە تىپىرلىماقتا ئىدى.

www.uyghurkitap.com

ئۆزۈڭنى سۆي

بالام ، باشقىلارغا ۋە باشقىلارنىڭ ئىشىغا ھەۋەسلىنىپ ، نادا-
مەت ئىلكىدە ھەسرەت چېكىۋەرمە ! كۆكتە ئۇچۇۋاتقان قۇش سەن
ئەمەس ياكى ئۇ سېنىڭمۇ ئەمەس . بىلىشىڭ كېرەككى ، باغلاردى-
كى رەڭگارەڭ گۇللەر ھەرقانچە جىلۋىدار ، كۆركەم ، پۇراقلىق
بولسىمۇ ، ئۇ ھەرگىزمۇ دەشت - چۆلدىكى يانتاق - يۇلغۇنلاردەك
ياشىيالمايدۇ . بۇ خۇددى قوزۇق ھەرقانچە يارام بولسىمۇ ، قامچى-
نىڭ ئورنىدا ئىشلەتكىلى بولمىغاندەك بىر ئىش .

بىلسەڭ ، بالام ، ئېرىقتىكى سۇ ئالتۇن كاسىدا ئىچىلسىمۇ
ياكى ھېجىردە ئىچىلسىمۇ بەرىبىر سۇ تېتىيدۇ . ئۇنىڭ قىممىتى
ئالتۇن كاسىدا ياكى ھېجىردە ئەمەس ، بەلكى سۇ ئىچكۇچىنىڭ
كىملىكىدە . شۇنىڭغا ئوخشاش سەن كىمنى دورا ، ئەبەدىل باشقا
ئادەم بولۇپ چىقالمايسەن . سەن ئۆزۈڭنى قەدىرلىسەڭ ، باشقى-
لارغا ھەۋەس قىلىشىڭنىڭ قىلچە ھاجىتى يوق . چۈنكى ، سېنىڭ
بىجىرىم تۇغۇلۇشۇڭ بىر بۇيۇكلۇك . سەن قەلب ئېتىزىڭنى
ئۇمىد گۇللىرى بىلەن تولدۇرۇپ ، ئىشەنچ دولقۇنىدا غۇلاچ ئاچ-
ساڭ ، ئۆزۈڭنى سۆيسەڭ ئۇلۇغلۇق تەختىدە ئولتۇرالايسەن .
چۈنكى ، سەن بىر ئالەم ، سەن ئۆزگە بىر دۇنيا . سېنىڭ باشقى-
لاردىن ھېچنېمەڭ كەم ئەمەس . سەنمۇ باشقىلارغا ئوخشاش ھەم-
مىگە قادىر .

بالام ، ئەمەلىيەتتە چىراي ، تاشقى قىياپەت ھاياتنىڭ يۇقى-
رى- تۆۋەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرەلمەيدۇ . شۇڭا باشقىلارغا ھە-
ۋەسلەنمە ! ھەربىرىمىز بىباھا گۆھەر . بىلگىنكى ، ئىشەنچ ئۆز-
ئۆزىنى بىلىشتىن كېلىدۇ . باشقىلاردەك ياشايمەن دېسەڭ ، ھالال

ئەجىر قىل! ئۆزۈڭگە ئىشىنىپ ئىزدەن! قىيىنچىلىققا يولۇققان-
دا باھانە - سەۋەب كۆرسەتمە! ھەربىر قەدىمىڭدە ئۆز ئۆزۈڭنى سۆي!
«سۇ كىچىك دەريادىن ئۆتۈشكە بەل باغلىغانىكەنسەن دەريا
سۈيىنىڭ ھۆل قىلغىنىدىن ئاغرىنما!» شۇنىڭدىلا ھاياتىڭ
نۇرلىنالايدۇ.

مەن ۋە قۇشلار

مەن بىرنەچچە يىلدىن بېرى پاختەك، جىگدىچى ۋە قۇشقاچ ئاتقانىدىم، باللار ماڭا ھەۋەس بىلەن ئارقامدىن ئەگىشىپلا يۇردى. شادلىق ۋە خۇشاللىقىم مېۋىگە كىرگەندە، تەبىئەتنىڭ نالىسى، ھاياتلىقنىڭ ساداسى قۇلىقىمغا باستۇرۇپ كەلدى. مەن قەستەن پاك بولۇۋالدىم ۋە ئاچچىق ئوق ھىدىنى قىپقىزىل قان بىلەن بويىدىم. يىللار ئۆتۈۋەردى. قۇشلارنىڭ ناۋاسى بارا - بارا ئۆچتى. قانچە جاننىڭ قاتىلى بولدۇم، بۇ ماڭا نامەلۇم. روھىمدا ئۇچۇپ يۇرگىنى شەخسىيەتچىلىكمىنىڭ قاپقارا گۇللىرى ئىدى. ئەمما، نەپسىم ۋە خۇمارىم ئۇچۇن نەغمىكەش قۇشلارغا قورال تەڭلىدىم، چوڭلارنىڭ نەسىھەتلىرىنى ئىلىك ئالمىدىم، يەر شارىنىڭ يىغىسىنى ئاڭلىمىدىم. قىزىق، ماڭا ھېچكىم كويزا سالمىدى، قاتىل دەپمۇ ئەيىبلىمىدى. سوت سەھنىگىسىمۇ ئاچىقمىدى. پەقەت ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالىدىن قۇتۇلالمىدىم. قولۇمدىكى قورال تەڭپۇڭلۇقتا خىرىس قىلىپ تۇراتتى.

بۇگۇن يەنە پاختەك ئاتتىم. ئوق بىرىنىڭ قانىتىغا، يەنە بىرىنىڭ كۆزىگە تەگكەن بولۇپ، ھەر ئىككىلىسى ئۆلمىگەنىدى. قانىتىغا ئوق تەگكىنى ھاسىراپ پالاقشىپ يەر سىيرىسا، كۆزىگە ئوق تەگكىنى ئىنتايىن ھالسىز، بىچارە ئىدى. تەتۇر ئۆرۈلۈپ كەتكەن دۇگىلەك كىچىك كۆزىدىن قان سىرغىغان، ساق كۆزى خىرە - شىرە ئىدى. ئۇ ناھايىتى قىسقا ۋاقىت سۇكۇتتىكى ئادەمدەك جىمجىت ياتتى - دە، ئېچىنىشلىق جان ئۇزدى. نېمىشقىدۇر شۇ چاغدا تېنىم كەچ كۇزنىڭ تەنھا ياپرىقىدەك تىترىدى، ۋۇجۇدۇم سىلكىندى، روھىم ئېگىلدى، تۇيۇقسىز رەھمەت-

لىك دادامنى ئەسلەپ قالدىم . ئۇ كېتەر چاغدا : «ئوغلۇم ، ۋاپادار بالا بول ! قۇرت ـ قوڭغۇز چاغلىق نەرسىلەرگىمۇ زىنھار يۈكۈنۈۋەر-مە !» دېگەنىدى ۋە يۈزۈمنى سىلاپ تۇرۇپ : «كۆزۈم تۇتۇلۇپ قالغاندىن بېرى سېنى كۆرەلمىدىم . خەت تارتقان بۇرۇتۇڭنى بىر كۆرۈپ ئۆلۈپ كەتكەن بولسام ئارمىنىم يوقتى» دەپ ھەسرەت چەككەن ، ئارمان قىلغانىدى . مانا ئەمدى مەن ... ؟ !

مەن پاختەككە قايتا قارىيالمىدىم . تېنىم كۆيۈشۈپ ، يۈزۈم ئوت ئالدى . ئەنە بىر توپ ئادەم قۇشقاچ بولۇپ قۇرت تەرمەكتە . ئەنە بىر توپ ئادەم مۈشۈك بولۇپ چاشقان تۇتماقتا . بىر توپ ئادەم توختاۋسىز ئۆزىنى يېمەكتە . بىر توپ ئادەم ھالسىرىماقتا . قۇشلار توپ ـ توپى بىلەن ئىنسانىيەتنىڭ رەزىللىكىگە ئېتىلماق-تا ، كۆزلىرىنى چوقۇلىماقتا . قىيا ـ چىيا زېمىننى بىر ئالغان . ھاياتلىقنىڭ نەپسى قىستاپ ئېغىر ھالسىرىماقتا . بىر توپ ئادەم قۇشلارنىڭ پەرۋازىنى سېغىنماقتا ، بىر توپ ئادەم ... ؟ !

مەن روھىمنى دارغا ئاستىم . نەپسىمگە ئەركىنلىكنىڭ شې-رىن تەمىنى تېتىتتىم . زۇلمىتىمنىڭ يۇلتۇزلىرىنى سۈبھىنىڭ قانىتىغا باغلاپ قويدۇم . شۇنىڭدىلا قۇياشنىڭ يارقىن نۇرلىرى سىياھەتەك دىلىمنى يورۇتۇۋەتتى . مەن ئىككىلەنمەي ئۆزۈمگە سوت ئاچتىم . ئارخىپىم : قىپقىزىل قان ، نەپسى بالا . ئاقىۋې-تىم : ئۆلۈم ، ئەمما ئۆلمىگەنىدىم . تىرىلگەن روھىمدا قۇشلار ھاياتلىقنى كۈيلىمەكتە ئىدى .

ئىلتىجا

ئانا ، دالا تورغىيىنىڭ كۈيلەيدىغىنى كەڭ تەبىئەت ! مېنىڭ
شائىر بولۇش ئىستەكلىرىم ۋۇجۇدۇمنى ئۆرتەپ ، پايانىمغا پاتماي-
ۋاتسا ، دوختۇر بول دەيسەن . ئەجەبا ، ئانا ، مېنى ئارزۇيۇڭنىڭ
بوز خالتىسىدا ئۆلتۈرەي دەمسەن ؟

ئانا ، سېھىرلىك كىتابلار قەلب دۇنيايىمنى ئىگىلەپ بول-
دى . يۇلتۇز گۈللىرى مىسرالىرىمدا چاقناۋاتسا ، قانداقمۇ ئۇنىڭ
ئۆلۈمىنى تىلەي ؟ مۇبادا ، شېئىرىيەت باغچىسىغا بارىدىغان يو-
لۇمغا توساق قۇرماقچى بولساڭ ، رەڭدار كېپىنەككە ئايلىنىمەن-
دە ، سېنىڭ خىياللىرىڭنى تەرك ئېتىپ ئاستاغىنا ئۇچۇپ كېتىد-
مەن . ئۇ چاغدا سەن : «بالام ، نەۋائىينى تونۇيدىغانلار قالمىدى .
چۆچەكلەر ئۆتمۈشكە ئايلاندى » دەيسەن ـ دە ، كۆز يېشىڭ بىلەن
يۈرىكىمنى ئەزمەكچى بولىسەن . مەن بولسام : «ئانا ، ھاياتىمنىڭ
مەنىسى ئۇ قارار تاپقان جايدا ، جېنىم ئانا ، لەگلەكنىڭ يىپىنى
ئاستا ـ ئاستا قويۇۋەتمەي چىڭ تۇتۇۋالساڭ ئۇ قانداقمۇ كۆككە
ئۆرلىيەلىسۇن دەيمەن ، ئانا ، سەن دائىم خاتالىق ئۆتكۈزمە ،
يىراققا بارما دەيسەن . ناۋادا ئاينى سېنىڭ ئۇچۇن مەززىلىك نانغا
ئايلاندۇرالمىسام ، قەلىمىم يارامسىزلىقتىن ئۆكسۈپ يىغلاپ كەت-
مەسمۇ ؟ ئەگەر كەپتەرنىڭ پەرۋازىنى كۆرەي دېسەڭ ، ئۇنى ئەر-
كىن قويۇۋەت ! ئەنسىرەش ئىچىدە ئۇنى كاتەكتىن چىقارمىساڭ
ئۇ قانداقمۇ كۆكنى قۇچالىسۇن ؟ بىلگىنكى ، خاتالىق بىزگە بې-
رىلگەن پۇرسەت . ئۇنى تونۇغانلىق — ياشاش يولىنى تونۇغان-
لىق . تەبىئەت بالىلارنىڭ دۇنياسى . روھىم شامىلى سېنىڭ

تېنىڭدە مەڭگۈ مۇزىكا كۈيىدەك ئۇچۇپ يۈرسۇن . ئىشەنگىن ،
ئانا ! سېنىڭ سۆيگۈ بۇلىقىڭ مېنىڭ ئىلھامىم . مېنى دوختۇر
بولۇشقا قىستىما ! مېنى سايەڭدىن قۇتۇلدۇر ! تېنىم خۇشاللىق
بېشىڭدىن سۇ ئىچىپ ، كۆكلەمگە كىرسۇن .

[General Information]
书名=小补鞋匠　维吾尔文
SS号=40219777